

S. M. KUTÕREV

TÖÖSTUSLIKU MAJANDUS-
ORGANISATSIOONI TULUDE JA
KULUDE BILANSS

RK „TEADUSLIK KIRJANDUS“

S. M. KUTÕREV

TÖÖSTUSLIKU MAJANDUS- ORGANISATSIOONI TULUDE JA KULUDE BILANSS

KÄSIRAAMAT MINISTEERIUMI, PEAVALITSUSE JA ETTEVÕTTE
PLAANILISE TULUDE JA KULUDE BILANSI
KOOSTAMISEKS

RK „TEADUSLIK KIRJANDUS“
TARTU, 1946

Autorilt.

Käesoleva raamatu väljaandmisega lõpetab autor oma töö „Tööstusliku majandusorganisatsiooni tulude ja kulude bilanss“, mille ta kirjutas praktilise käsiraamatuna finantsüsteemis ja tööstuslike rahvakomissariaatide majandusorganisatsioonide finantsalal töötajaile.

1940. a. Gosfinisdat'i kirjastusel ilmunud raamat „Praktiline käsiraamat tööstusliku majandusorganisatsiooni tulude ja kulude bilansside koostamiseks“ sisaldas endas ainult sellele tööle kaks esimest osa, mille avaldamise viivitamist pidas autor ebaotstarbekohaseks, seda enam, et raamatus käsitlemist leidnud küsimused on teatava iseseisva tähtsusega ja on seni kirjanduses täiesti valgustamata.

Kirjutades oma töö peamiselt tööstuslike majandusorganisatsioonide tulude ja kulude bilansi koostamisega ja kontrolliga praktiliselt tegelevate töötajate jaoks, eeldas autor, et NSVL rahanduse ja finantsala plaanimise alused on neile juba tuntud.

Aruandelise ja plaanilise tulude ja kulude bilansi koostamise ja kontrollimise meetodite kirjeldamise juures illustreerib autor käesolevas käsiraamatus küsimuste valgustamist ühe tööstusliku ministeeriumi peavalitsuse konkreetsete aruandeliste ja plaaniliste materjalide põhjal koostatud näidetega.

Paremaks ülevaatlikkuseks ja käesoleva käsiraamatu sisu paremaks omandamiseks selgitab autor aruandelise ja plaanilise tulude ja kulude bilansi üksikute artiklite arvestusi tabelikujulises vormis, kusjuures need arvestuste vormid pole ametlikult kinnitatud.

Kohustuslikud vormid tulude ja kulude bilansi arvestuste teostamiseks avaldatakse igal aastal NSVL Riikliku Plaanikomisjoni ja NSVL Rahandusministeeriumi poolt ametlikkudes instruksioonides tulude ja kulude bilansi koostamise kohta, millega tutvumine on kohustuslik.

Oma töö „Tööstusliku majandusorganisatsiooni tulude ja kulude bilanss“ avaldamisega on teinud autor esimese katse praktilise käsiraamatu koostamiseks, mille järele on suur vajadus.

Autor avaldab tänu sm. P. N. Jusefovitsš'ile ja D. D. Kondrašev'ile, kes oma konsultatsioonidega kergendasid terve rea finantsplaanimise meetodiliste ja praktiliste küsimuste lahendamist.

Töös on võimalikud mitmed puudused, millele viiteid ja ettepanekuid käsiraamatu parandamiseks võtab autor vastu tänuga.

Märkusi ja ettepanekuid saata aadressil: Moskva, Tšernõševski tän. 7, Gosfinisdat.

Esimene peatükk.

Ministriumide, peavalitsuste ja ettevõtete poolt tulude ja kulude bilansside koostamise ja esitamise kord ning tähtajad.

Majandusharude tulude ja kulude bilansid finantsplaani vormina väljendavad rahaliselt sotsialistliku taastootmise protsessi neis harudes. Nad väljendavad rahalise mõõtühiku abil tootmise, kapitaalehituse ja sotsiaal-kultuuriliste ürituste plaane, nende plaanide täitmiseks vahendite mobiliseerimist ja ümberjaotamist ning sotsialistlikku akumulatsiooni üksikutes harudes.

Peale selle peavad eri harude tulude ja kulude bilansid väljendama üksikute majandusharude arvestuslikke vahekordi riikliku põhifinantsplaaniga — NSVL riigieelarvega.

Seepärast ka NSVL riigieelarve kui riikliku põhifinantsplaani koostamisele eelneb tulude ja kulude bilansside koostamine üksikute majandusharude poolt. Kuna eri harude tulude ja kulude bilansid peavad peegeldama üksikute majandusharude tootmise, kapitaalehituse ja sotsiaal-kultuuriliste ürituste plaane, siis eelneb eri harude tulude ja kulude bilansside koostamisele omakorda nende harude arendamise plaani koostamine.

Eri harude finantsplaanid tulude ja kulude bilanssidena koostatakse ühel ajal tootmise, kapitaalehituse ja sotsiaal-kultuuriliste ürituste plaanidega nii perspektiivse plaanimise (generaal- ja viisaastakuplaanide) protsessis kui ka direktiivse ja operatiivse (aasta ja kvartaali) plaanimise protsessis.

Direktiivsed aasta tulude ja kulude bilansid koostatakse ministeeriumide, peavalitsuste ja ettevõtete poolt aasta operatiivplaani koostamiseks antud üldiste direktiivsete juhendite ja lähtenäitarvude — tootmise, kapitaalehituse ja sotsiaal-kultuuriliste ürituste limiitide — põhjal. Need direktiivsed juhendid ja lähtenäitarvud töötatakse NSVL Riikliku Plaanikomisjoni poolt välja ministeeriumide jaoks; ministeeriumid omakorda töötavad nad välja peavalitsuste jaoks ja peavalitsused oma ettevõtete jaoks.

Vastavalt peavalitsustelt saadud direktiivseile juhendeile koostavad ettevõtted nende poolt täpsustatud tootmise, kapitaalehituse ja sotsiaal-kultuuriliste ürituste planide põhjal oma ettepanekud — tulude ja kulude bilansid — ja saadavad need peavalitsustele. Peavalitsused vaatavad ettevõttele saadud tulude ja kulude bilansid läbi, selgitavad välja neile alluvate ettevõtete tootmis- ja rahalised võimalused, koostavad oma ettepanekud ja saadavad need ministeeriumidele. Ministeeriumid koostavad peavalitsuste materjalide põhjal oma tulude ja kulude bilansside kavandid ja esitavad need NSVL Ministrite Nõukogule, NSVL Riiklikule Plaanikomisjonile ja Rahandusministeeriumile üheaegselt tootmise, kapitaalehituse ja sotsiaal-kultuuriliste ürituste planide esitamisega.

Pärast NSV Liidu rahvamajanduse arendamise aastaplaani kinnitamist NSVL Ministrite Nõukogude poolt ja operatiivsete plaaniülesannete määratlemist üksikute majandusharude jaoks täpsustavad ministeeriumid aasta tulude ja kulude bilansse tervikuna ministeeriumi kohta ja üksikute peavalitsuste järgi ning esitavad need kinnitamiseks NSVL Ministrite Nõukogule ja seisukoha võtmiseks NSVL Riiklikule Plaanikomisjonile ja Rahandusministeeriumile.

Pärast ministeeriumide aasta tulude ja kulude bilansside kinnitamist NSVL Ministrite Nõukogu poolt koostavad ministeeriumid lõplikult operatiivsed aasta tulude ja kulude bilansid peavalitsuste järgi ja annavad need neile täitmiseks. Peavalitsused omakorda koostavad lõplikud operatiivsed tulude ja kulude

bilansid oma ettevõtete jaoks ja saadavad need ettevõtetele täitmiseks.

Operatiivseid kvartaali tulude ja kulude bilansse koostavad ministeeriumid peavalitsuste jaoks ja peavalitsused — ettevõtete jaoks. Seda tööd teostatakse kinnitatud aastabilansi ja rahvamajanduse arendamise plaaniga antud kvartaaliks määratletud tootmise, kapitaalehituse ja sotsiaal-kultuuriliste ürituste plaanide põhjal.

Kvartaali tulude ja kulude bilansid esitavad peavalitsused ministeeriumidele ja ministeeriumid NSVL Ministrite Nõukogule ning seisukoha võtmiseks NSVL Riiklikule Plaanikomisjonile ja Rahandusministeeriumile.

Pärast kvartaali bilansside kinnitamist NSVL Ministrite Nõukogu poolt annavad ministeeriumid need bilansid peavalitsusele täitmiseks; peavalitsused koostavad ministeeriumidelt saadud kvartaali plaaniülesannete põhjal tulude ja kulude bilansid antud kvartaaliks ettevõtete järgi ja saadavad need ettevõtetele täitmiseks.

Seega pole kvartaali tulude ja kulude bilansside koostamisel ettevõtete osavõtt bilansikavandite koostamisest kohustuslik. Kvartaali tulude ja kulude bilansid peavad aastabilanssidest erinema oma erilise konkreetse ja operatiivsuse poolest. Nad peavad arvesse võtma antud kvartaali tootmisalalisi ja finantsilisi erisusi.

Ministeeriumide, peavalitsuste ja ettevõtete tulude ja kulude bilansside koostamise meetodeil on suur tähtsus plaani õige määratlemise ja tema täitmise organiseerimise juures.

Sellest tuleneb ka rida põhilisi nõudeid tulude ja kulude bilansside juurde lisatavate materjalide ja nende koostamise suhtes. Need nõuded on tingitud meie sotsialistliku majanduse organisatsioonist ja finantsplaanimise meetodeist. Ministeeriumid, peavalitsused ja ettevõtted peavad valjult kinni pidama NSVL Ministrite Nõukogu juures asuva Majandusnõukogu poolt 22. juulil 1939. a. kinnitatud tulude ja kulude bilansi vormist. Tulude ja kulude bilansi koostamisel tuleb kasutada ka

NSVL Riikliku Plaanikomisjoni ja Rahandusministeeriumi poolt väljaantavaid instruksioone ja meetodilisi juhiseid bilansi vormi ja sellele ettenähtud lisade täitmiseks.

Tulude ja kulude bilansside kohustuslike lisade vormid ja meetodilised juhised nende täitmiseks määratletakse igal aastal NSVL Riikliku Plaanikomisjoni ja Rahandusministeeriumi poolt. Need tulude ja kulude bilansside lisade vormid on tihedalt seotud tulude ja kulude bilansi struktuuriga ja vastastikkude omavahel.

Iga aruandva organisatsiooni, peavalitsuse või ettevõtte puhul peavad tulude ja kulude bilanssidele olema juurde lisatud:

a) tööstuslike ettevõtete tootmiskulude eelarve toodangu ja teenuste alal põhiliste kuluelementide järgi (tooraine ja põhimaterjalid, abimaterjalid, küte, elektrienergia, töötasu jm.);

b) tööstuslike ettevõtete toodangu realiseerimisest saadava tulu arvestus;

c) võrreldava toodangu omahinna alandamise ja mittevõrreldava toodangu omahinna plaan;

d) omade käibevahendite vajaduse arvestus;

e) amortisatsiooni arvestus;

f) käibemaksu laekumise arvestus;

g) tulude ja kulude eelarved sotsiaal-kultuuriliste asutiste ja ürituste (kaadrite ettevalmistus, lasteaiad, teaduslikud uurimis-asutised ja üritused jms.) alal;

h) riigieelarve summadega ülalpeetavate ministeeriumide ja peavalitsuste administratiiv-juhtimiskulude eelarve;

i) eri- (mitte riigieelarveliste) vahendite eelarve;

j) tulude ja kulude bilanssi võetud muude kulude eelarve;

k) seletuskiri tulude ja kulude bilansi juurde.

Tulude ja kulude bilansis ja kõigis tema lisades on toodud andmed eelmise plaaniperioodi plaani ja oodatava täitmise kohta iga tulude ja kulude artikli järgi ja plaaniülesanne eelolevaks perioodiks.

Andmed eelmise perioodi plaani ja oodatava täitmise kohta võetakse tulude ja kulude bilanssi, arvestades kõiki majandis toimunud muutusi.

Ministeeriumide ja peavalitsuste tulude ja kulude bilanssidesse võetavad summad näidatakse miljonites rublades sajandiku täpsusega, ettevõtete tulude ja kulude bilanssides — tuhandetes rublades.

Kõikides tulude ja kulude bilansi juurde lisatud arvestustes tuuakse andmeid raamatupidamise aruandebilanssidesest kooskõlas NSVL Rahvakomissaride Nõukogu määrusega 29. juulist 1936. a. kinnitatud põhimäärusele raamatupidamise aruannete ja bilansside kohta.

Tulude ja kulude bilansi juurde lisatud seletuskiri sisaldab selgitusi eelmise plaaniperioodi tulude ja kulude bilansi täitmise kohta, ära näidates põhjused, mis tingisid kõrvalekaldumisi plaaniülesannetest, eeloleva perioodi plaani aluseks võetud põhinäitavude iseloomustust ning tulude ja kulude üksikute artiklite arvestuste põhjendust.

Aasta ja kvartaali tulude ja kulude bilansid esitatakse NSVL Ministrite Nõukogule ja seisukoha võtmiseks NSVL Riiklikule Plaanikomisjonile ja Rahandusministeeriumile kõikide ministeeriumide, peavalitsuste ja NSVL Ministrite Nõukogu juures asuvate komiteede, aga samuti ka kooperatiivsete süsteemide ja kõigi teiste organisatsioonide poolt.

Liiduvabariiklikud ministeeriumid esitavad oma aasta tulude ja kulude bilansid terviklikult ministeeriumi kohta, näidates eraldi liidulise alluvusega ja liiduvabariikliku alluvusega organisatsioonid üksikult iga vabariigi kohta. Liiduvabariiklikkude ministeeriumide tulude ja kulude bilansid liiduvabariikide osas esitatakse eraldi vahetult vabariikliku alluvusega organisatsioonide ja ANSV-de, kraide ja oblastite nõukogudele alluvate organisatsioonide kohta.

NSVL RKN juures asuva Majandusnõukogu määrusega 22. juulist 1939. a. on NSVL Rahandusministeeriumile antud

õigus ministeeriumide poolt Rahandusministeeriumile esitatavate aasta ja kvartaali tulude ja kulude bilansside esitamistähtaegade määramiseks.

Arvesse võttes aga seda, et ministeeriumide poolt aasta tulude ja kulude bilansside koostamise ja esitamise tähtajad peavad olema kooskõlas NSVL rahvamajanduse arendamise aastaplaani ja riigieelarve koostamise ja kinnitamise tähtaegadega, siis määratakse igal aastal NSVL Ministrite Nõukogu erimäärusega kindlaks ministeeriumide aastaplaanide, selle hulgas ka tulude ja kulude bilansside koostamise, esitamise ja kinnitamise kalendaarne plaan.

Harilikult langeb ministeeriumide poolt NSVL Ministrite Nõukogule, Riiklikule Plaanikomisjonile ja Rahandusministeeriumile tulude ja kulude bilansside esitamise tähtaeg ühte NSVL Ministrite Nõukogule rahvamajanduse arendamise aastaplaani esitamise tähtajaga. Nõnda toimub tulude ja kulude bilansside koostamine paralleelselt ministeeriumide poolt tootmise, kapitaalehituse ja sotsiaal-kultuuriliste ürituste plaanide koostamisega; seega tagatakse bilansi täielik kokkukõla nende plaanidega.

Peavalitsuste poolt ministeeriumidele ja ettevõtete poolt peavalitsustele aasta tulude ja kulude bilansside koostamise ja esitamise tähtajad määratakse ministeeriumide ja peavalitsuste poolt kindlaks nende endi jaoks kindlaksmääratud tähtaegade piires.

Ettevõttele kvartaali tulude ja kulude bilansside koostamise ja kinnitamise tähtajad peavad olema ministeeriumide poolt määratud selliselt, et ettevõttele oleksid kvartaali alguseks teada plaanilised finantsülesanded.

Materjalide ettevalmistus tulude ja kulude bilansside koostamiseks.

Tulude ja kulude bilanss finantsplaani vormina on ettevõtte, peavalitsuse või tööstusharu majanduse arendamise plaani eraldamatuks koostisosaks.

Tulude ja kulude bilanss on antud majandusorganisatsiooni tootmise, kapitaalehituse ja sotsiaal-kultuuriliste ürituste plaanide sünteesiks. Ta ühendab tehnilise ja majandusliku plaanimise ning fikseerib igakülgset direktiivset plaaniülesande sellele organisatsioonile ja peegeldab operatiivset täitmist. Seetõttu on majandusorganisatsiooni tulude ja kulude bilansi koostamine võimalik ainult siis, kui selle organisatsiooni tootmise, kapitaalehituse ja sotsiaalkultuuriliste ürituste plaanide põhielemendid on kõik juba määratletud.

Meie finantsplanimise metodoloogia põhineb majandusorganisatsioonide möödunud aja tegelikkude töötulemuste arvestusel. Seepärast tuleb enne tulude ja kulude bilansi koostamisele asumist välja selgitada põhimised plaaniülesanded eelseisvaks perioodiks mitte üksi absoluutselt, vaid ka dünaamiliselt eelmise perioodi plaani ja selle tegeliku täitmise suhtes.

Sealjuures määratletakse üks osa tootmisplaani näitarve protsendiliselt kasvu või kahanemisenäitarve tegelikult saavutatud taseme suhtes ja teine osa näitarve (käibevahendite normatiivid jm.), lähtudes eelseisva perioodi plaaniülesandest.

Plaanilise tulude ja kulude bilansi koostamiseks peavad teada olema järgmised plaaniülesanded:

1. Majandusorganisatsiooni põhitegevuse alal (tööstuslike ettevõtete kaup):

- a) plaanitaval perioodil välja lasta kavatsetava toodangu maht ja iseloom;
- b) tööjõuplaan;
- c) toodangu omahinna alandamise plaan;
- d) toodangu tootmiskulude eelarve.

2. Kokkuostu-, varustus- ja turustusorganisatsioonide alal:

- a) kokkuostude, varustuse või turustuse kaubakäibe suurus;
- b) nende organisatsioonide käibekulude vähendamise plaan.

3. Hanke ehitus- ja montaažorganisatsioonide alal:

- a) ehitus- või montaažtööde maht;
- b) ehitus- või montaažtööde maksumuse alandamise plaan.

4. Kapitaalehituse alal:

- a) kapitaaltööde maht;
- b) ehitusobjektide ekspluateerimisele võtmise plaan;
- c) ehituse maksumuse alandamise plaan.

Majandusorganisatsiooni toodangu mahuks tööstuses on tema süsteemi kuuluvate ettevõtete kogutoodang. Vastavalt 1940. a. rahvamajanduse arendamise plaani vormide juurde lisatud NSVL Riikliku Plaanikomisjoni lühikesele instruksioonile võetakse kogutoodangu hulka tehaselise meetodi järgi:

- a) valmistoodangu väljalase realiseerimiseks väljapoole;
- b) teenindavate, abi- ja kõrvaltsehhide toodang, pooltooted ja teenused, mis lähevad oma kapitaalehitusteks, kapitaalremondiks, ettevõtete tootmisega seoses mitteolevaiks vajaduseks ja realiseerimiseks väljapoole;
- c) omatoodetud pooltoodete ja lõpetamata toodangu juurdekasv või kahanemine;
- d) väljapoole realiseeritavad jäätmed.

Tööstuslikku kogutoodangut arvestatakse 1926/27. a. muutmatuses hulgi-väljalaskehindades ja pärast 1926/27. a. tootma hakatud toodangut — selle aasta kinnitatud hinnakirja-hindadega, millal neid saadusi lasti välja seeriana. Kogutoodangu hindamine 1926/27. a. püsivhindades võimaldab väljendada tootmise füüsilise mahu muutumist ajas.

Turutoodanguks on realiseerimisele määratud, standardile või tehnilistele tingimustele vastav komplektne valmistoodang.

Turutoodangut arvestatakse kehtivates väljalaskehindades. Kehtivate väljalaskehindadena turutoodangu hindamiseks plaanis võetakse harilikult eelmise aasta 1. oktoobril kehtivad hinnakirja-hinnad, kuhu on sisse arvatud käibemaks.

Tööjõuplaaniga määratletakse järgmised plaaniülesanded:

a) tootlikkus aasta keskmise ja kvartaali plaanides — kvartaali keskmise toodangu hulga järgi 1926/27. a. püsivhindades ühe töölise kohta;

b) personaali arvuline suurus ettevõtte tööliste, ITP (= insener-tehnilise personaali), õpilaste ja teenistujate aasta keskmisena ja kvartaali plaanides — kvartaali keskmisena nimestikuliste koosseisude järgi;

c) keskmine töötasu aasta (kvartaali) keskmise töötasuna ettevõtte koosseisus oleva personaali kategooriate kaupa;

d) töötasufondid kõikide töötajate kohta, kaasa arvatud ettevõtte koosseisu mittekuuluvad isikud.

Põhitegevuse (tööstuslikud ettevõtted) tööplaanid hõlmavad majandusliku organisatsiooni kõiki ettevõtteid, kaasa arvatud teenindav ja abitootmine. Ehitusorganisatsioonide tööplaanid koostatakse eraldi, lähtudes ehitus- ja montaažtööde mahust, nii plaaniliste kui ka mittelimiitsete kapitaal mahutuste kohta.

Toodangu omahinna ja käibekulude alandamise plaaniülesanded määratletakse protsentides eelmise aasta omahinna või käibekulude suhtes. Toodangu omahinna alandamise ülesanded ei määratleta mitte kogu toodetava toodangu peale, vaid ainult möödunud aastaga võrreldava osa peale.

Võrreldavaks toodanguks on samasuguse assortimendiga ühelaadiline toodang, mida toodeti eelmisel aastal antud peavalitsuse ettevõtteis. Mittevõrreldavaks toodanguks on ainult see osa toodangust, mida terve eelmise aasta jooksul ei toodetud antud peavalitsuse ettevõtteis. Mittevõrreldava toodangu kohta koostatakse eelarvelised plaanikalkulatsioonid, mis määratlevadki tema plaanilise omahinna. Tööstuslikest jäätmeist laiatarbekaupu tootvate tsehhide toodang ja varuosade tootmine kuuluvad võrreldava toodangu hulka.

Tootmiskulude eelarve, mis on kogutoodangu tehaseliseks omahinnaks, koostatakse vastavate aastate omahindade järgi.

Kokkuostu, varustamise ja toodangu turustamise käbeid arvestatakse realiseerimishindades.

Ettevõtjate ehitus- või montaažorganisatsioonide plaaniliste kapitaal- ja ehitusmontaažtööde mahuks on nende eelarveline maksumus 1936. a. 1. detsembri hindade ja normide järgi. Lõpetatud ehitusobjektide ekspluateerimisele võtmise plaan määratletakse samuti 1936. a. eelarvelistes hindades. Plaaniülesanne ehituse maksumuse alandamise alal määratletakse protsentides tema eelarvelisest maksumusest.

Vaatleme näitena ühe tööstusliku ministeeriumi peavalitsuse tulude ja kulude bilansi sisu. Selle peavalitsuse plaaniülesanded 1941. aastaks nii absoluutsetes arvudes kui ka kõrvutatuna 1940. a. plaaniga ja esialgsete aruandeandmetega (oodatava täitmise) on järgmised:

Tabel 1.

Jrk. nr.	Plaaniülesannete nimetused	Mõõtühik	Absoluut- arvud	Muutus %-des võrreldes 1940. a.	
				plaa- niga	ooda- tava täitmi- sega
A. Põhitegevuse alal.					
1.	Kogutoodang 1926/27. a. püsivhin- dades	tuh. rbl.	445.000	112,8	110,1
2.	Turutoodang 1926/27. a. püsivhin- dades	„	445.000	111,4	110,1
3.	Turutoodang hinnakirjalistes välja- laskehindades	„	411.022	111,4	111,2
4.	Toodangu omahinna alandamine .	%-des	10	91,8	90,0
5.	Toodangu võrreldavus	„	62,7	—	—
6.	Toodang ühe töölise kohta 1926/27. a. püsivhindades . . .	rbl.	24.190	115,4	112,5
7.	Tööstuslikkude ettevõtete perso- naali arv	inim.	27.240	97,8	98,2
	Selle hulgas: töölisi . . .	„	18.396	97,8	97,9
	ITP . . .	„	3.830	103,5	103,5
	teenistujaid	„	1,750	100,4	102,5

Jrk. nr.	Plaaniülesannete nimetused	Mõõtühik	Absoluut- arvud	Muutus %-des võrreldes 1940. a.	
				plaa- niga	ooda- tava täitmi- sega
8	Aasta keskmine töötasu (tööstus- likes ettevõtteis)	rbl.	4.677	114,2	108,4
	Selle hulgas: tööliste	„	4.686	115,5	108,5
	ITP	„	7.523	109,4	106,0
	teenistujate	„	3.868	108,2	102,0
9.	Töötasufondid (tööstuslikes ette- võtteis)	tuh. rbl.	127.403	111,7	106,5
	Selle hulgas: tööliste	„	86.203	113,1	106,2
	ITP	„	28.813	113,3	109,7
	teenistujate	„	6.769	108,6	104,5
	B. Varustusorganisatsioonide alal.				
1.	Käive varustuse alal realiseerimis- hindades	tuh. rbl.	68 684	94,2	110,0
	Selle hulgas: laokäive	„	20.605	139,6	117,7
	transiit	„	48.079	82,7	106,9
2.	Juurdehindlused	%-des käibest	2,2	122,8	88,0
	Selle hulgas: laokäibest	„	5,0	119,0	98,0
	transiidilt	„	1,0	83,3	66,0
3.	Käibekulud	„	2,0	136,9	100,0
	C. Hanke ehitus-montaažorga- nisatsioonide alal.				
1.	Ehitus- ja montaažtööde maht 1936. a. eelarvelistes hindades	tuh. rbl.	52.130	124,7	115,0
2.	Ehitus- ja montaažtööde maksu- muse alandamine	%-des eelarv. maksum.	-7,0	89,4	93,0
3.	Kogutoodang 1926/27. a. püsivhin- dades ettevõtteis	tuh. rbl.	24.684	124,1	112,0
4.	Turutoodang 1926/27. a. püsivhin- dades ettevõtteis	„	24.684	124,1	112,0
5.	Turutoodang hinnakirjalistes väljalaskehindades ettevõtteis	„	22.216	124,1	112,0

Jrk. nr.	Plaaniülesannete nimetused	Mõõtühik	Absoluut- arvud	Muutus %-des võrreldes 1940. a.	
				plaa- niga	ooda- tava täitmi- sega
6.	Võrreldava toodangu omahinna alandamine	%-des	— 8	89,5	92,0
7.	Toodangu võrreldavus	„	70	—	—
8.	Toodangu ühe töölise kohta (ette- võtteis) 1926/27. a. püsivhinda- des	rbl.	25.600	140,4	112,0
9.	Personaali arv	inim.	4 855	83,3	100,0
	Selle hulgas ettevõtteis	„	1 387	84,5	100,0
	neist töölisi	„	964	82,1	100,0
	ITP	„	193	84,0	101,0
	teenistujaid	„	121	85,0	101,0
10.	Aasta keskmine töötasu	rbl.	3 850	121,0	108,0
	Selle hulgas ettevõtteis	„	3.350	119,4	106,3
	sellest töölistele	„	4.695	122,0	103,0
	ITP-le	„	8.370	108,2	100,0
	teenistujaile	„	5.142	117,1	100,0
11.	Töötasufondid	tuh. rbl.	8.695	101,0	108,0
	Selle hulgas ettevõtteis	„	4.656	101,0	106,3
	sellest töölistele	„	4 225	100,0	101,0
	ITP-le	„	162	90,8	101,0
	teenistujaile	„	62	99,5	101,0
D. Kapitaalehituse alal.					
1.	Kapitaaltööde maht 1936. a. eel- arvelistes hindades	tuh. rbl.	48 600	—	—
	Selle hulgas:				
	a) ehitus- ja montaažtööd	„	25.369	—	—
	b) sisseseade	„	16 578	—	—
	c) muud tööd	„	6 653	—	—
2.	Majanduslikul teel teostatavate kapitaaltööde maht:				
	a) tööstusettevõtteis	„	21.060	—	—
	b) elamuehituses	„	5.18 0	—	—
	Kokku	—	26.240	—	—

Jrk. nr.	Plaaniülesannete nimetused	Mõõtühik	Absoluut- arvud	Muutus %-des võrreldes 1940. a.	
				plaa- niga	ooda- tava täitmi- sega
	Selle hulgas:				
	a) ehitus- ja montaažtööd	tuh. rbl.	13.700	—	—
	b) sisseseade	"	8.950	—	—
	c) muud tööd	"	3.590	—	—
3.	Hankijate poolt teostatavate kapitaal- tööde maht ettevõtteis	"	22.360	—	—
	Selle hulgas:				
	a) ehitus- ja montaažtööd	"	11.669	—	—
	b) sisseseade	"	7.628	—	—
	c) muud tööd	"	3.063	—	—
4.	Ehitusobjektide ekspluateerimisele võtmine:				
	a) tööstusettevõtteis	"	28.160	—	—
	b) elamuehituses	"	8.340	—	—
	Kokku	—	36.500	—	—
	Selle hulgas:				
	II kvartaalis	tuh. rbl.	8.848	—	—
	neist elamuehituses	"	4.660	—	—
	III kvartaalis	"	12.432	—	—
	IV kvartaalis	"	15.220	—	—
	neist elamuehituses	"	3.680	—	—
5.	Ehituse maksumuse alandamine	%-des eelarvel. maksum.	— 2	—	—
	E. Kaadrite ettevalmistus.				
1.	Õppijate kontingent 1/I 1941. a.:				
	a) VTÕ (vabrikutehaste-õpilaste) koolid	inim.	771	—	—
	b) RTÕ (raudteetehaste-õpilaste) koolid	"	54	—	—
	c) sotsialistliku töö meistrite kursused	"	1.022	—	—
	d) kaadrite kvalifikatsiooni tõst- mise kursused	"	512	—	—
	e) autojuhtide ettevalmistus- kursused	"	107	—	—

Jrk. nr.	Plaaniülesannete nimetused	Mõõtühik	Absoluut- arvud	Muutus %-des võrreldes 1940. a.	
				plaa- niga	ooda- tava täitmi- sega
	f) tehmiinimumi kursused . . .	inim.	1.150	—	—
	g) lühiajalised kursused töölis- tele	„	540	—	—
2.	Kevadine vastuvõtt:				
	a) kvalifikatsiooni tõstmise kur- sused	„	800	—	—
	b) autojuhtide ettevalmistus- kursused	„	140	—	—
	c) tehmiinimumi kursused . . .	„	1.400	—	—
	d) lühiajalised kursused töölis- tele	„	800	—	—
3.	Sügisene vastuvõtt:				
	a) VTÕ koolid	„	150	—	—
	b) RTÕ koolid	„	35	—	—
	c) sotsialistliku töö meistrite kursused	„	450	—	—
	d) kvalifikatsiooni tõstmise kur- sused	„	850	—	—
	e) autojuhtide ettevalmistus- kursused	„	160	—	—
	f) tehmiinimumi kursused . . .	„	1.500	—	—
	g) lühiajalised kursused töölis- tele	„	900	—	—
4.	Väljalase:				
	a) VTÕ koolid	„	150	—	—
	b) RTÕ koolid	„	35	—	—
	c) sotsialistliku töö meistrite kursused	„	450	—	—
	d) kvalifikatsiooni tõstmise kur- sused	„	500	—	—
	e) autojuhtide ettevalmistus- kursused	„	100	—	—
	f) tehmiinimumi kursused . . .	„	1.100	—	—
	g) lühiajalised kursused . . .	„	540	—	—

Jrk. nr.	Plaanitülesannete nimetused	Möötühik	Absoluut- arvud	Muutus %-des võrreldes 1940. a.	
				plaa- niga	ooda- tava täitmi- sega
F. Lasteaiad.					
1.	Olemasolevad voodikohad 1/I 1941. a.	laps i	927	—	—
	9-tunnistes aedades	„	886	—	—
	24-tunnistes aedades	„	41	—	—
2.	Uute voodikohtade kasutusele võtt 9-tunnistes aedades, alates 1. IX 1940. a.	„	100	—	—

Ühelaadilise toodanguga (kivisüsi, turvas, nafta, tellised jm.) või piiratud, kergesti arvestatava assortimendiga toodanguga (auto- ja traktoritööstus, vagunehitus jne.) majandusorganisatsioonidele määratletakse plaaniülesanded toodangu jaoks ka naturaalselt. Nendes tööstusharudes on kõige parem teostada tulude ja kulude bilansi kõigi tulu- ja kuluartiklite arvestusi, lähtudes toodangu väljalaske ja realiseerimise kogulisest plaaniülesandeist.

Kolmas peatükk.

Tulude ja kulude bilansside finantsnäitarvude arvestusmeetodid.

Olenevalt tootmise ja finantsplaanimise iseloomust ja staadiumist kasutatakse mitmesuguseid majandusorganisatsioonide tulude ja kulude bilansside näitarvude arvestusmeetodeid.

Direktiivse plaanamise protsessis, kui NSVL Riikliku Plaankomisjoni ja ministereeriumide poolt töötatakse välja majandusharude arendamise direktiivid ja limiidid, arvestatakse tulude

ja kulude bilansside üksikud artiklid välja statistilis-ökonomilise meetodi abil möödunud aja aruandematerjalide ja eeloleva aja plaaniliste, üldiste ümmardatud normatiivide ja majanduslikkude näitarvude dünaamika põhjal.

Direktiivsete plaanide koostamisel peavalitsustes täpsustatakse tulude ja kulude bilansside peamiste finantsnäitarvude arvestusi täiendavate arvestustega, lähtudes konkreetsest naturaalsest toodanguplaanist eesmärgiga, et plaani edasisel läbitöötamisel tehases nad muutuksid tehnilis-tööstuslik-finants-plaani elementideks.

Peavalitsustes ja trustides, milles on eriti komplitseeritud assortimendiga toodang, kasutatakse statistilis-ökonomilist (koefitsient) või segaarvestusmeetodit.

Statistilis-ökonomiline arvestusmeetod põhineb finantsiliste näitarvude tootmisülesannete muutumisest tingitud dünaamika arvestusel.

Sega-arvestusmeetod põhineb otsese arvestuse (plaani põhinäitarvude järgi) ühendamisel statistilis-ökonomilise arvestusega — teiseastmeliste näitarvude järgi.

Ettevõtteis teostatakse tulude ja kulude bilansside üksikute artiklite kui ka tootmisalaliste näitarvude väljaarvestamist harilikult otsese arvestusmeetodiga plaanitaval perioodil tootmiseks ettenähtud saaduste ühikule langevaid tooraine, kütte, materjalide, tööjõu jms. kulunorme väljendavate tehnilis-ökonomiliste näitarvude põhjal.

Ettevõtte perspektiivses plaanimises kasutatakse arvestuste juures ümmardatumaid näitarve kui aasta- ja kvartaaliplaanide koostamisel.

Operatiivsete tulude ja kulude bilansside koostamise peamiseks arvestusmeetodiks on otsene arvestus tehnilis-tööstuslik-finantsplaanidega täpsustatud normatiivide alusel.

Peavalitsustes ja ministeeriumides koostatakse operatiivsed aasta ja kvartaali tulude ja kulude bilansid ettevõtteile kinnitatud tehnilis-tööstuslik-finantsplaanide põhjal, kusjuures nende

vastavust määratletud plaaniülesandeile kontrollitakse statistilis-ökonoomilise ehk koefitsientmeetodi abil tehnilis-tööstuslik-finantsplaanides täpsustatud kulunormatiivide järgi.

Siit nähtub ülaltpoolt tuleva direktiivse plaanimise tihe seos allpool toimuva operatiivse plaanimisega. Keskse direktiivse plaanimise vastuseadmine allpool toimuvale operatiivsele plaanimisele on täiesti ekslik.

Allpool direktiivsete plaaniülesannete põhjal koostatud operatiivne plaan võimaldab kõige täielikumalt välja selgitada ettevõtte tootmisvõimalusi, sisemiste ressursside mobiliseerimist, vahendite ja materjalide kokkuhoidu jne.

Neljas peatükk.

Tootmiskulud ja took tööstuslike ettevõtete toodangu realiseerimisest.

1. Tootmiseelarve koostamise printsiibid.

Tööstuslike ettevõtete tootmiskulud on tootmisplaani sünteetiliseks näitarvuks, mis seob teda finantsplaaniga. Tootmiseelarve koostatakse siis, kui on läbi töötatud kõik üksikute toodete plaanilist omahinda määratlevad peamised arvestused. Seega võtab tootmiseelarve rahaliselt kokku kõik üksikuist tootmistegureist tingitud kuluelemendid.

Tootmiseelarve tööstuslikes ettevõtteis kuulub tootmisplaani näitarvude hulka ja koostatakse* majanduslike organisatsioonide plaani- ja tootmisosakondade poolt. Kuna aga tootmiseelarve on üheks põhimaterjaliks, mille alusel teostatakse tulude ja kulude bilansside terve rea finantsiliste näitarvude väljaarvestamist, siis tema õigsuse kontroll on majanduslike organisatsioonide finantsosakondade ja finantsorganite otseseks ülesandeks.

Seoses sellega peatume tootmiseelarve koostamise printsiipidel ja arvestusmeetodeil.

Tootmiseelarve koostatakse tehaseelise meetodiga, s. o. ta näitab üksiku ettevõtte toodangu maksumust. Tootmiseelarve koostamise põhiprintsiibiks on see, et iga kululiik esineks ainult üks kord väljalastava lõpptoodangu maksumuses. See tähendab seda, et kõik — nii tööstuslik-tootvaid kui ka teenindavaid tsehhe — vaadeldakse ühe tervikuna ja nende tootmiskulusid arvestatakse eraldi, arvesse võtmata tootmisprotsessi eelnevais staadiumides teostatud kulutusi. Teisiti öeldes, tööstusettevõtte tootmiseelarves ei arvestata sisemisi käibeid üksikute tsehhide vahel üksikosade, pooltoodete ja teenuste alal.

Vastavalt sellele koostatakse ka tööstusettevõtete tootmiseelarved otseste jagamatute kuluelementide järgi, nagu seda on kulud tooraineile, küttele, tööjõule, amortisatsioonile ja muud rahalised kulud.

NSVL Riikliku Plaanikomisjoni juhiseis 1940. a. rahvamajanduse arendamise plaani koostamise kohta on ette nähtud järgmine tootmiskulude klassifikatsioon:

1. Toorained ja põhimaterjalid.
2. Abimaterjalid.
3. Küte.
4. Elektrienergia (väljastpoolt).
5. Töötasud kõigi kategooriate töölistele, teenistujaile, ITP-le ja NTK-le (= nooremale teenijaskonnale).
6. Juurdearvestused töötasule (sotsiaalkindlustus).
7. Amortisatsioon.
8. Muud kulud ettevõttes.
9. Kokku tehaseelised kulud kogutoodangule.

Kulutusi tooraineile, küttele ja materjalidele arvestatakse hinnaga franko tehase ladu. See hind koosneb kinnitatud väljalaskehinnast, millele on juurde arvatud raudteetariff või prahirahad sihtjaama või -sadamani ja toorainete hoiukulud võõrastes ladudes.

Oma vahenditega teostatava toorainete, küttele ja materjalide transpordiga ning peale- ja mahalaadimisega seoses olevad kulud, nende materjalide, küttele ja toorainete hoiukulud oma

ladudes jms. arvestatakse vastavate otseste kuluelementide („Toorained“, „Materjalid“, „Töötasud“) all. Teenindava majandusega seoses olevad kulud võetakse tootmiseelarvesse vastavate kululiikide (materjalid, töötasud jm.) järgi.

Tootmiskulude eelarvesse võetakse eri artiklina sisse kulud väljastpoolt saadava elektrienergia peale. Kulud tehase elektri- jaama poolt toodetava elektrienergia peale esinevad eelarves otseste kulude all: „Küte“, „Abimaterjalid“, „Töötasud“, „Amortisatsioon“ ja „Muud rahalised kulud“.

Artikli all „Töötasud“ nähakse tootmiskulude eelarves ette kogu töötasufond, mis maksetakse ettevõtte poolt kõigile personaalikategooriatele nii põhi- kui ka abi- ja teenindavais tsehhides ning -majapidamistes.

Kulusid toorainete ja materjalide peale arvestatakse tootmiskulude eelarves realiseeritavate jätmete väärtust maha arvestamata. Viimast summat näidatakse eelarve kokkuvõtusumma all, et oleks võimalik kindlaks teha õiget materiaalseste kulude summat toodangu omahinnas.

Kulusid seoses laiatarbekaupade tootmisega jätmeist arvestatakse üldises toodangu tootmiskulude eelarves. Ettevõtete elamu- ja kommunaalmajanduse kulusid tootmiskulude eelarvesse sisse ei võeta, vaid arvestatakse eraldi eelarves.

Peavalitsuse tootmiskulude eelarveks on antud peavalitsuse süsteemi kuuluvate ettevõtete eelarvete kokkuvõtt.

Peavalitsuste tootmiskulude eelarvete kokkuvõtt on ministeeriumi tootmiskulude eelarveks. Neil juhtudel ettevõtete toodangute sisemisi käibeid peavalitsuste piires ja peavalitsuste toodangute sisemisi käibeid ministeeriumi piires välja ei lülitata.

Tootmiskulude eelarve koostamise kord on kehtestatud Töö- ja Kaitsenõukogu määrusega 20. jaanuarist 1932. a. nr. 30 „Tööstusliku toodangu omahinna väljaarvestamise kord“. Vastavalt sellele määrusele tuleb tootmiskulude eelarve koostamise aluseks võtta kõigi peamiste toodete eelarvelised kalkulatsioonid. Seejuures tuleb aasta tootmiskulude eelarveis eraldi

näidata võrreldava (eelmise aasta toodanguga kõrvutatava) ja mittevõrreldava toodangu tootmiskulud.

Seega eelneb tootmiskulude eelarve koostamisele otseste kuluelementide järgi võrreldava ja mittevõrreldava toodangu kõigi tooteliikide plaani- (eelarveliste) kalkulatsioonide koostamine.

Nagu teada, jagunevad kalkulatsioonides kõik tootmiskulud vastavalt nende omahinnasse arvestamise korrale otsesteks (liht-) ja kaudseteks (kompleks-) kuludeks. Otsesteks kuludeks on need, mida võidakse kanda täpselt kulu koha järgi ja igale üksikule tooteliigile (toorained, põhi- ja abimaterjalid, tehnoloogiline küte, tööstuslik töötasu). Kaudsete kulude hulka kuuluvad sellised kulud, mis on üldise iseloomuga kindla tooteliikide grupi või kogu ettevõtte suhtes ja mida võidakse kanda üksikute tooteliikide omahinna peale kokkulepitud jaotusmeetodite abil (tsehhi- ja üldtehaselised kulud).

Otseste kulude loetelu ja kaudsete kulude jaotuse kord toodangu omahinna peale on määratletud üksikute toodangu-liikide järgi ministriumide ja peavalitsuste poolt väljaantud erijuhenditega.

Suuremas osas tööstusharudes jaotatakse kaudseid kulusid (või nende üksikuid liike) proportsionaalselt põhitootmise töötasule, tootvate tööliste poolt toodete valmistamiseks kulutatud inimestundidele või üksikute agregaatide — masina- (tööpingi-) — tundidele.

Tootmiseelarve koostamisel plaanikalkulatsioonide alusel jaotatakse kaudsed kulud otsestele kuludele. See teostatakse liigendtabeli koostamisega, kus vertikaalselt on paigutatud kõik kaudsete kulude liigid ja horisontaalselt — nende koosseis kululiikide järgi lähtudes tsehhi- ja üldtehaseliste kulude eelarveist.

Toome näitena järgmise tabeli:

Tabel 2.
(tuh. rbl.)

Kulude nimetused	Üldse	Kulude koostis otseste elementide järgi							
		Toorained ja põhimaterjalid	Abimaterjalid	Küte	Elektrienergia väljastpooit	Töötasu	Juurdearvestused töötasule	Amortisatsioon	Muud kulud
1. Üldtehaselised kulud	63	—	19	13	1	17	1	10	2
2. Tsehhikulud	151	35	26	10	2	12	1	15	50
K o k k u	214	35	45	23	3	29	2	25	52

Samasugusesse tabelisse paigutatakse otsesed kulud vastavalt üksikute tooteliikide kalkulatsioonidele. Selle tabeli kokkuvõtule lisatakse ülaltoodud meetodiga jaotatud kaudsed kulud ja selliselt saadakse tootmiskulude koondeelarve.

Toome sellise arvestuse näite:

Tabel 3.
(tuh. rbl.)

Tooteliikide nimetused	Kogus (mööttöühikuis)	Kulude koostis otseste elementide järgi								
		Toorained ja põhimaterjalid	Abimaterjalid	Küte	Elektrienergia väljastpooit	Töötasu	Juurdearvestused töötasule	Amortisatsioon	Muud kulud	Üldse
I. Otsesed kulud										
Toode „A“	36	42	5	2	1	11	1	—	—	62
„ „B“	150	162	25	12	4	41	3	—	—	247
„ „C“	35	61	5	3	1	22	1	—	—	93
„ „D“	17	31	3	2	1	22	1	—	—	60
„ „E“	55	100	12	6	2	33	2	—	—	155
K o k k u võrreldava toodangu kohta	—	396	50	25	9	129	8	—	—	617

Tooteliikide nimetused	Kogus (mõõtühikuis)	Kulude koostis otseste elementide järgi								
		Toorained ja põhimaterjalid	Abimaterjalid	Küte	Elektrienergia väljastpoolt	Töölasku	Juurdearvestused töötasule	Amortisatsioon	Muud kulud	Üldse
Toode „F“	60	82	14	6	1	41	3	—	—	147
„ „G“	10	44,2	1	1	1	20	0,8	—	—	68
„ „H“	5	14,8	1	1	—	7	0,2	—	—	24
K o k k u mitte- võrreldava toodangu kohta . .	—	141	16	8	2	68	4	—	—	239
K o k k u otsesteid kulusid	—	537	66	33	11	197	12	—	—	856
II. Kaudsed kulud	—	35	45	23	3	29	2	25	52	214
Selle hulgas:										
a) võrreldava toodangu peale	—	22	28	14	2	18	1	15	32	132
b) mittevõrreldava toodangu peale	—	13	17	9	1	11	1	10	20	82
K o k k u tootmiskulusid	—	572	111	56	14	226	14	25	52	1070
Selle hulgas:										
a) võrreldava toodangu peale	—	418	78	39	11	147	9	15	32	749
b) mittevõrreldava toodangu peale	—	154	33	17	3	79	5	10	20	321

Kaudsed kulud jaotatakse võrreldava ja mittevõrreldava toodangu vahel antud tööstusharu kohta kehtestatud meetodiga. Meie poolt toodud näites on nad jaotatud proportsionaalselt põhitootmise töötasule, millele pole juurde arvestatud progressiivse ja premiaaltükitöö lisatasusid.

2. Tootmiskulude eelarve koostamise meetodid.

Ühelaadilise või piiratud assortimendiga toodanguga tööstusharudes teostatakse tootmiskulude arvestust kalkulatsioonilehtede kuluartiklite otseste kokkuvõtu teel, lähtudes tehnilise

plaaniga kehtestatud toorainete ja materjalide kulunormatiividest, nende plaanihindadest ja ka kulunormidest vajaliku tööjõu peale.

Kaudsed kulud arvestatakse välja eelarvelises korras. Selleks koostatakse eraldi eelarved tsehi- ja üldtehaseliste kulude peale, lähtudes tehnilise plaani arvestusist ja ettevõtete üldistest kuludest plaanis ettenähtud toodangu tootmiseks.

Mitmekesise ja suure assortimendiga toodanguga tööstusharudes koostatakse tootmiskulude eelarve harilikult koefitsientide meetodi abil. Seda arvestusmeetodit kasutatakse peamiselt ka direktiivse plaanimise staadiumis tootmiskulude eelarvete koostamise juures peavalitsustes ja ministeeriumides.

Pikaaegses perspektiivplaanimises mängib koefitsientide meetod samuti domineerivat rolli.

Koefitsientide meetodit võidakse siin kasutada ainult võrreldava toodangu tootmiskulude arvestamiseks. Mittevõrreldava toodangu tootmiskulusid aga arvestatakse kõigil juhtudel peale pikaajalise perspektiivplaanimise otsese arvestusega plaanikalkulatsioonide põhjal.

Arvestus koefitsientide meetodi järgi põhineb koefitsientide määratlemisel eelmise perioodi tegelikkude tootmiskulude muutmise kohta olenevalt eeloleva perioodi plaanis toodangu suurenemisest, kulunormide ja hindade muutmise, samuti toodetavate saaduste assortimendi muutmise.

Näitena toome lihtsaima arvestuse skeemi.

Oletame, et plaanitaval aastal toodangu maht suureneb 15% võrra, toorainete ja põhimaterjalide kulunormid vähenevad 5% võrra ja hinnad langevad keskmiselt 10% võrra. Seega võime toodetava toodangu assortimendi endiseks jäämise puhul plaanitaval aastal kulude muutmise koefitsiendi välja arvutada järgmiselt:

$$K = \frac{R \times M \times H}{100 \times 100 \times 100},$$

kus

K on eelmise plaaniperioodi tegelikkude kulude muutmise koefitsient;

- R — toodetav toodang protsentides, võrreldes eelmise plaaniperioodiga;
- M — toorainete ja materjalide kulunormid protsentides, võrreldes eelmise plaaniperioodiga;
- H — toorainete ja materjalide hinnad protsentides, võrreldes eelmise plaaniperioodiga.

Ülaltoodud näites on toorainete ja materjalide peale tehtavate kulutuste muutumise koefitsient võrreldes eelmise aastaga järgmine:

$$\frac{115 \times 95 \times 90}{100 \times 100 \times 100} = 0,983.$$

Järelikult kui tegelikud kulutused toorainetele ja materjalidele moodustasid eelmisel aastal 1000 tuh. rubla, siis plaanitaval aastal on nad: $1000 \text{ tuh. rbl.} \times 0,983 = 983 \text{ tuh. rbl.}$

See lihtne arvestus võib keerulisemaks muutuda, kui plaanitaval aastal muutuvad: a) toorainete ja materjalide liigid, b) toodetava toodangu assortment.

Esimesel juhul viiakse sisse paranduskoefitsient toorainete ja materjalide maksumuse peale nende koostise muutumisest olenevalt. Teisel juhul arvestatakse kulude muutumise koefitsiendid välja toodete üksikute tüüpide, liikide või gruppide kaupa ja pärast seda viiakse välja kaalutud keskmine üldine koefitsient.

Toome näite koefitsiendi väljaarvestamise kohta, kui muutub toodangu assortment.

Toodangu maht kasvab keskmiselt 15%. Toodete grupp „A“, mis moodustab eelmise aasta tegelikkude kulude üldsummast toorainetele ja materjalidele 40%, kasvab 18% võrra, kusjuures keskmine kulude muutumise koefitsient on 0,942. Toodete grupp „B“, erikaaluga eelmise aasta tegelikkude kulude üldsummas toorainetele ja materjalidele 30%, kasvab 11% võrra, kusjuures keskmine kulude muutumise koefitsient on 0,960. Ülejäänud toodete grupp „C“, erikaaluga kulude üldsummas 30%, kasvab 15% võrra, kusjuures keskmine kulude muutumise koefitsient on 0,855.

Ülaltoodud normide ja hindade muutumise koefitsientide juures muutuvad kulud toorainetele ja materjalidele üksikutes toodete gruppides järgmiste koefitsientide järgi:

$$\text{Grupp „A“ (40\%)} \quad 1,18 \times 0,942 = 1,112$$

$$\text{„B“ (30\%)} \quad 1,11 \times 0,960 = 1,066$$

$$\text{„C“ (30\%)} \quad 1,15 \times 0,855 = 0,983.$$

Neist arvutustist lähtudes on kulude muutumise kaalutud keskmiseks koefitsiendiks kogu toorainetele ja materjalidele:

$$\frac{(40 \times 1,112) + (30 \times 1,066) + (30 \times 0,983)}{100} = 1,060.$$

Siit järgneb, et kui eelmisel aastal tegelikud kulud toorainetele ja materjalidele olid 1000 tuh. rbl., siis plaanitaval aastal on nad: $1000 \text{ tuh. rbl.} \times 1,060 = 1060 \text{ tuh. rbl.}$

Seda arvestusmeetodit kasutatakse ka kulutuste määratlemiseks abi-, remont- ja ehitusmaterjalide kui ka kütte kohta. Kuna abi-, remont- ja ehitusmaterjalide nomenklatuur koosneb sadadest nimetustest, siis teostatakse kulude arvestust sellel alal peamiselt grupilise arvestusega. Üksikute eelmise aasta andmete põhjal määratletakse kulude erikaal abimaterjalide gruppidele kulude üldsummas. Pärast seda kuuluvad määratlemisele nende kulude kasvukoefitsiendid seoses toodangu suurenemisega (ehitus- ja remontmaterjalide alal — remondi suurenemisega), normide ja hindade muutumisega ja lõppeks keskmine kaalutud kulude muutumise koefitsient.

Kulude arvestust abi-, remont- ja ehitusmaterjalidele koefitsientide meetodiga võib koostada eri skeemina (vt. lk. 30).

Järelikult kui aruandeaastal oli kulusid abi-, remont- ja ehitusmaterjalidele 500 tuh. rubla, siis plaanitaval aastal on neid:

$$500 \text{ tuh. rbl.} \times 0,936 = 468 \text{ tuh. rbl.}$$

Selle arvestusmeetodi kasutamisel kulude määratlemiseks kütte jaoks tuleb arvestada seda, et küttematerjalide assortimendi muutumisel küttekulu tõusu arvestust ei tule teostada mitte naturaalselt, vaid tingküttes, selleks et tagada tootmis-tegevuseks vajalikku küttesressursside kalorite arvu olemasolu.

Tabel 4.

Abimaterjalide nimetused	Materjalide koostis üks- kute andmete kaupa(0/0-des)	Koefitsient				Materjalide maksumuse alal plaani- taval aastal
		Kulude kasvu alal	Kulu nor- mide alal	Hindade alal	Üldine	
1. Määrdeid	40	115	0,92	0,92	0,97	38,80
2. Kemikaalid	20	115	0,96	0,90	0,99	19,80
3. Tekstiiltooted	10	118	0,90	0,96	1,02	10,20
4. Puitmaterjalid	10	111	0,90	0,80	0,80	8,00
5. Ehitusmaterjalid	20	120	1,00	0,70	0,84	16,80
K o k k u	100	—	—	—	—	93,60

Kulude arvestust väljastpoolt saadava elektrienergia jaoks teostatakse eranditult otsese arvutusega, kui elektrienergia kasutamine kilovatt-tundides ja tema hind on plaanis antud.

Tootmiskulude eelarve artiklisse „Töötasu“ võetakse tootmis-tegevuse jaoks määratletud töötasufond kõigile personaaliliiki-dele, välja arvatud elamu- ja kommunaalmajanduse, sotsiaal- ja eluolu korraldavate asutiste ja hariduse alal, samuti riigi-eelarveliste eriotstarbeliste assignatsioonide arvel väljamakseta- vad töötasud.

Amortisatsiooniks eraldatud summasid nähakse tootmiskulude eelarves ette vastavalt ettevõtte tootmistegevuse põhifondidele. Tootmiskulude eelarvesse ei võeta sisse amortisatsiooniks eral- datud summasid iseseisval bilansil olevate ja eraldi, tootmiseel- arvesse sisse mittevõetavaid eelarveid omavate majandus- üksuste (elamu- ja kommunaalmajanduse jm.) alal.

Amortisatsiooniks eraldatud summade arvestust teostatakse eranditult otsese arvutuse teel plaanitaval perioodil keskmiselt kasutusel olevate põhivahendite väärtuse ja kehtivate amorti- satsiooninormide alusel.

Seega peavad tootmiskulude eelarve koostamisel koefitsien- tide meetodi abil teada olema järgmised andmed:

a) tegelikud tootmiskulud plaanitavale perioodile eelneval

aruandeperioodil mitte üksi kogusummas, vaid ka kululiikide järgi;

- b) tootmise füüsilise mahu suurenemine plaanitaval aastal;
- c) toorainete, materjalide ja kütte kulunormide muutumine;
- d) toorainete, materjalide ja kütte hindade muutumine.

Ettevõtte tootmiskulude eelarve koostamisel võetakse need andmed tootmis- ja tehnilisest plaanist.

Direktiivse plaanimise juures ministriumides ja peavalitsustes määratletakse need koefitsiendid tööstusharude arendamise plaanidesse võetud „Tehniliste ja tootmisnäitarvude“ alusel.

Tootmiskulude eelarve koostamine on oma välise lihtsuse peale vaatamata väga komplitseeritud ja nõuab teadmisi tehnoloogiliste normatiivide loomu ja nende saamise metoodika alal, mis on seotud tootmistehnoloogiliste küsimustega, toorainetega, küttega jms.

Majandusorganisatsioonide finantsosakondadel ja finantsorganitel on oma töös tootmiskulude eelarve vastavuse kontrollimisel kehtestatud toodangu- ja selle omahinna plaanidele võimalus kasutada võrreldava toodangu omahinna alandamise plaani. Mittevõrreldava toodangu juures tuleb kontrollida otsest arvutust algmaterjalide põhjal, kuna normatiivsed koefitsiendid kaotavad sel juhul teatava osa oma tähtsusest.

Seoses sellega võtame lühida vaatluse alla võrreldava toodangu omahinna alandamise plaani koostamise ja selle plaani järgi tootmiskulude eelarve koostamiseks vajalikkude koefitsientide määratlemise viisi.

3. Toodangu omahinna alandamise plaan ja tema koostamise kord.

Omahinna alandamise ülesanne määratletakse võrreldava turutoodangu kaubandusliku omahinna suhtes protsentides eelmise aasta tegelikust omahinnast ja selle alandamise tulemusena saadava säästuna rublades. Toodangu omahinna alanda-

mise plaaniülesanne ei määratleta mitte üksnes omahinna üldsumma suhtes, vaid ka kalkulatsioonilehe nomenklatuuri üksikute kuluelementide järgi.

NSVL Riikliku Plaanikomisjoni juhistes 1940. a. rahvamajanduse arendamise plaani koostamise kohta on nähtud ette järgmine kuluelementide nomenklatuur, mille järgi määratletakse kulude alandamise plaaniülesanded:

1. Toorained ja põhimaterjalid.
2. Abimaterjalid.
3. Küte.
4. Väljastpoolt saadav elektrienergia.
5. Põhitootmistsehhide tööliste töötasud.
6. Juurdearvestused töötasule.
7. Jooksev ja plaaniline ennakremont.
8. Amortisatsioon.
9. Kulud seadmete, hoonete ja ehitiste korrashoiu alal.
10. Tsehhi personaali — ITP, teenistujate, noorenteenijaskonna ja valvemeeskonna — töötasud koos juurdearvestustega.
11. Muud üldtsehhilised kulud.
12. Üldtehaselised kulud.
13. Kulud seoses toodangu turustamisega, trusti ülalpidamiseks ja eraldamiseks.
14. Sääst seoses praagist ja sortimendist tingitud kadude vähenemisega või täieliku likvideerimisega ning mittootflike kulude kõrvaldamisega.

Neis ministriumides, kus tsehhikulid pole jaotatud eriaartiklitesse nende põhiliikide järgi, ühendatakse punktide 7—11 andmed ühte summasse artiklis „Tsehhikulid“.

Direktiivses plaanimises teostatakse komplitseeritud ja palju-liigilise assortimendiga toodanguga tööstusharude toodangu omahinna alandamise arvestust harilikult koefitsientide meetodiga. Piiratud assortimendiga toodanguga tööstusharudes ja vahetult ettevõtteis kasutatakse kõigis plaanimise staadiumides otsese arvutuse meetodit aruande- ja plaanikalkulatsioonide ning tehniliste ja ökonoomiliste näitavude alusel.

Plaanitava aasta ja sellele eelneva aasta võrreldava turutoodangu maksumuse otsesel arvutusel võetakse toodete kogused plaanitaval perioodil tootmiseks ettenähtud assortimendis ja korrutatakse aruande- ja eelarvekalkulatsioonidega, milles on arvestatud kulude muutumised seoses tehniliste ja ökonoomiliste näitarvude dünaamikaga plaanitaval aastal, võrreldes aruandeaastaga.

Otseste materjalikulude dünaamikat eelarvekalkulatsioonides arvestatakse sama meetodiga kui tootmiskulude eelarve koostamisel.

Mõnevõrra teisiti arvestatakse tootmistöölise töötasude muutumist. Tootmistöölise töötasufondi suurus plaanitavaks aastaks oleneb tootmise tõusust, keskmise töötasu ja tööviljakuse suurenemisest.

Seega tõuseb töötasu kalkulatsioonides tooteühiku kohta proportsionaalselt toodangumahu ja keskmise töötasu kasvule ja pöördproportsionaalselt tööviljakuse tõusule.

Kui meie aruandeaastal tööliste väljamaksetud töötasu ja aruandeaasta tööviljakuse võtame 100-ks ning plaanitaval aastal töötasu kasvab a % võrra ja tööviljakus p % võrra, siis moodustab tööliste töötasu tooteühiku kohta plaanitaval aastal

$$\frac{100+a}{100+p}$$

Illustreerime seda näitega. Oletame, et töötasu tõus plaanitaval perioodil on ette nähtud 10% ja tööviljakuse tõus — 15%. Siis on tootmistöölise töötasufondi muutumise koefitsient

$$\frac{100+10}{100+15} = \frac{110}{115} = 0,956.$$

Järelikult kui võrreldava toodangu alal töötasufond aruandeaasta omahinnas on 1000 tuh. rbl., siis plaanitaval perioodil on ta 1000 tuh. rbl. \times 0,956 = 956 tuh. rbl. ja sääst tööalal seega — 44 tuh. rbl. ehk 4,4%.

Kaudsete (tsehhi- ja üldtehaseliste) kulude muutumist arvestatakse nende jaotamise teel liigendtabelis, nagu on näidatud tabelites 2 ja 3, lk. 25.

Neil juhtudel, kui majandusorganisatsioon toodab mitme-laadilisi tooteid ja kui kaudsete kulude jaotuse juures otseste kulude peale tekib raskusi, on soovitatav toodangu omahinna muutmise üksikute tegurite arvestust teostada proportsionaalselt otseste kulude osatähtsusele aasta tootmiskuludes turutoodangu tootmiseelarves. See on lubatav selletõttu, et kulude struktuur tootmiseelarves on samane võrreldava turutoodangu omahinna struktuuriga.

Toodangu omahinna alandamise plaanimisel tuleb võrreldavat turutoodangut hinnata eelmise aasta tegelikus omahinnas ja plaanitava perioodi plaanilises omahinnas. Omahinda arvestatakse plaanitava perioodi plaanilistes hindades ja eelmise aasta keskmistes tegelikkudes hindades.

Seega on nende näitarvude kõrvutamise teel võimalik välja selgitada kulude muutumist elementide kaupa, olenevalt normide ja hindade muutumisest plaanitaval perioodil.

Toome näite omahinna alandamise plaanis kulude muutuse koefitsiendi arvutamisest elementide järgi, olenevalt normide ja hindade muutustest.

Võrreldava toodangu omahinna alandamise plaani järgi majandusorganisatsiooni kulud toorainete ja põhimaterjalide peale moodustasid eelmisel aastal 672 tuh. rbl. Plaanitava aasta plaanilises omahinnas moodustab sama toodang eelmise aasta keskmiste tegelikkude hindade järgi hinnatuna 632 tuh. rbl. ja plaanitava aasta plaanilistes hindades — 600 tuh. rbl.

See tähendab seda, et antud majandusorganisatsioon saab plaanitaval aastal säästu kulude alanemisest toorainete ja materjalide peale: $672 \text{ tuh. rbl.} - 600 \text{ tuh. rbl.} = 72 \text{ tuh. rbl.}$, selle hulgas toorainete ja materjalide kulunormide alanemise arvel: $672 \text{ tuh. rbl.} - 632 \text{ tuh. rbl.} = 40 \text{ tuh. rbl.}$ ja hindade alanemise arvel: $632 \text{ tuh. rbl.} - 600 \text{ tuh. rbl.} = 32 \text{ tuh. rbl.}$

Siit võime määratleda omahinna alandamise plaani võetud toorainete ja materjalide kulu vähenemise koefitsiendid seoses toorainete ja materjalide kulunormide ja hindade alanemisega.

Kulude alanemise koefitsient on

normide arvel: $\frac{632}{672} = 0,94$ ja hindade arvel: $\frac{600}{632} = 0,95$.

Üldine kulude alanemise koefitsient mõlema teguri järgi on: $0,94 \times 0,95 = 0,893$.

Samuti määratletakse omahinna plaanist lähtudes tootmisplaani võetud kulude muutumise koefitsiendid abimaterjalide, kütte ja elektrienergia peale, olenevalt normide ja hindade muutumisest.

Teatavasti erineb tootmiskulude eelarve kuluartiklite nomenklatuur, mis on koostatud otseste kuluelementide järgi, tunduvalt kulude klassifikatsioonist kalkulatsioonilehel, kus otseste kulude kõrval esinevad ka komplekskulud, sisaldades teatavaid kulusummasid toorainete, abimaterjalide, kütte ja elektrienergia peale.

Omahinna alandamise plaani otseste kulude järgi väljaarvestatud kulude muutumise koefitsientide laiendamine ka sellele kulutuste osale ei avalda mõju nende kuluelementide arvestusele tootmiskulude eelarves, kuna ka see osa kuluelemente allub üldisele tootmisrežiimile.

Seetõttu võib direktiivse plaanimise staadiumis vabalt kasutada tootmiskulude eelarve koostamiseks omahinna alandamise plaani põhjal väljaarvestatud otseste kulude muutumise koefitsiente.

4. Tööstuslikkude ettevõtete tootmiskulude eelarvete kontroll ja kokkukõlastamine omahinna plaaniga.

Tööstuslikkude ettevõtete tootmiskulude eelarvete kontrolli teostatakse tootmise ja finantsplaanimise kõigis staadiumides materiaalsete kulude osas koefitsientide meetodi abil. Töötasude summa võetakse tööjõu plaanist. Amortisatsioon arvestatakse välja otsese arvutusega plaanitaval aastal põhivahendite vää-

tuse muutumise alusel. Muud tehased kulud määratletakse kaudsete kulude jaotusest omahinna plaani järgi. Plaanis mittevõrreldava toodangu esinemisel kontrollitakse kulutusi temale otseste kulude osas otsese arvutuse teel. Mittevõrreldava toodangu peale arvestamisele kuuluvate kaudsete kulude maht määratletakse nende kulude jaotamise teel toodangu omahinnale. Selline meetod määratletakse ministeeriumi või peavalitsuse vastava instruksiooniga.

Seega peab tootmiskulude eelarve kontrollimiseks evima toodangu omahinna alandamise plaani kuluelementide järgi vastavalt antud tööstusharus kasutatavale kalkulatsioonilehele. Kui tootmisplaanis esineb mittevõrreldav toodang, siis peab olema ka selle toodangu omahinna plaan. See plaan on tegelikult mittevõrreldava toodangu koondkalkulatsioon.

Võtame vaatluse alla tootmiskulude eelarve kontrollimise korra meie vaatlusealuse peavalitsuse 1941. a. plaaniülesannete puhul.

Peavalitsuse tulude ja kulude bilansi koostamiseks 1941. a. peale on tööstuslike ettevõtete tootmiskulude eelarve järgmine (vt. tabel 5).

Tabel 5.
(tuh. rbl.)

Kuluelemendid	1940. a. esialgne aruanne (oodatav täitmine)	1941. a. plaan
1. Toorained ja põhimaterjalid	131.836	155.894
2. Abimaterjalid	25.157	29.761
3. Küte	13.050	14.872
4. Elektrienergia väljastpoolt	4.138	4.701
5. Töötasud kõigile personaaliliikidele	119.627	127.403
6. Juurdearvestused töötasule	9.331	9.300
7. Amortisatsioon	9.386	10.043
8. Muud tehased kulud	14.846	13.582
K o k k u tehased kulud	327.371	365.556
Selle hulgas realiseeritavad jäätmed	4.738	5.417
K o k k u tootmiskulud ilma realiseeritavate jäätmeteta	322.633	360.139

See tootmiseelarve on koostatud lähtudes ettevõtete kogutoodangust 1926/27. a. püsivhindades 445 miljoni rubla suuruses summas, kusjuures suurenemine 1940. a. programmi tegeliku täitmisega võrreldes on ette nähtud 10,1%.

Eelmise aastaga võrreldavat toodangut lastakse välja 279 miljoni rubla eest ehk 62,7% kogutoodangust. Tootmiskulude eelarves arvestati võrreldava toodangu omahinna alandamise ülesannet, mis on 10% 1940. a. keskmisest tegelikust omahinnast.

Võrreldava toodangu omahinna alandamise ülesanne jaotatakse kuluelementidele tabeli 6 kohaselt (vt. lk. 38).

Selle tabeli 7. lahtris on kulude vähenemine toodud protsentides võrreldava toodangu kohta, olenevalt kvaliteetnäitavate paranemisest (toorainete ja materjalide kulunormide muutumine, tööviljakuse tõus jm.). Tabeli 8. lahtris on kulude muutus toodud protsentides võrreldava toodangu peale, olenevalt ülalnimetatud kvaliteetnäitavatest ja ka hindade muutmisest. Seega näitab nende kahe näitavvahe toorainete ja materjalide hindade muutumise toimet kulude mahule.

Nende näitavvude olemasolu toodangu omahinna alandamise plaanis võimaldab hõlpsalt määratleda tootmiskulude muutumise koefitsienti, olenevalt normide ja hindade muutmisest. Tootmiskulude eelarve koostamisel kasutatakse harilikult tabeli 8. lahtri näitavve. Need andmed määratlevad tootmiskulude muutumise üldise koefitsiendi kõigi toodangu omahinna peale mõju avaldavate tegurite kohta.

Meie vaatlusealuse näite puhul on kulude muutumise koefitsiendid toorainete, materjalide, kütte ja elektrienergia peale tabelile 7 vastavad (vt. lk. 39).

Mittevõrreldava toodangu omahinna 1941. a. plaanist lähtudes määratleme kogu 1941. a. turutoodangu omahinna tabeli 8 kohaselt (vt. lk. 39).

Kaudsete kulude struktuuri, nende dünaamika, võrreldava ja mittevõrreldava toodangu peale jaotamise õigsuse määratlemiseks tuleb tootmiskulusid kõrvutada kogu turutoodangu oma-

Kuluelemendid	Võrreldava turutoodangu alal			Sääst + vähenemine —		Muutused %-des	
	1940. a. omahinna järgi	1941. a. omahinna järgi		Kvalitatiivsete näit- arvude par- nemise arvel	Arvesse võttes hindade muutu- misi, alates 1/I 1941. a.	Kvalita- tiivsete näit- arvude parane- mise arvel	Arvesse võttes hindade muutu- misi, alates 1/I 1941. a.
		1940. a. keskm. hindade järgi	1941. a. 1/I hin- dade järgi				
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Toorained ja põhimaterjalid (ilma reali- seeritavate jäätmeteta)	86.566	83.536	88.010	+ 3.030	— 1.444	— 3,5	+ 1,6
2. Abimaterjalid	1.133	1.088	1.209	+ 45	— 76	— 4,0	+ 6,7
3. Tehnoloogiline küte	906	815	921	+ 91	— 15	— 10,0	+ 1,7
4. Elektrienergia väljastpoolt	227	193	238	+ 34	— 11	— 15,0	+ 5,0
5. Tootmise põhitsehhide tööliste töötasud .	22.661	22.253	22.253	+ 408	+ 408	— 1,8	— 1,8
6. Juurdearvestused töötasule	1.767	1.610	1.610	+ 157	+ 157	— 8,9	— 8,9
7. Tsehhikulud	73.908	65.042	65.698	+ 8.866	+ 8.210	— 12,0	— 11,1
8. Üldtehaselised kulud	24.489	19.028	19.232	+ 5.461	+ 5.257	— 22,3	— 21,5
9. Kaod praagi tõttu	9.972	1.995	1.995	+ 7.977	+ 7.977	— 80,0	— 80,0
10. Mittetootlikud kulud	1.586	—	—	+ 1.586	+ 1.586	— 100,0	— 100,0
K o k k u tehaseline omahind . . .	223.215	195.560	201.166	+ 27.655	+ 22.049	— 12,4	— 9,9
11. Kaubanduslikud kulud	3.399	2.787	2.787	+ 612	+ 612	— 18,0	— 18,0
Täielik kaubanduslik omahind . . .	226.614	198.347	203.953	+ 28.267	+ 22.661	— 12,5	— 10,0

Tabel 7.

Kuluelemendid	Kulude muutmise koefitsient olenevalt normide muutumisest	Kulude muutmise koefitsient olenevalt hindade muutumisest	Üldine kulude muutmise koefitsient
1. Toorained ja põhimaterjalid	0,965	1051	1016
2. Abimaterjalid	0,960	1107	1067
3. Küte	0,900	1117	1017
4. Elektrienergia väljastpoolt	0,850	1200	1050

Tabel 8.
(tuh. rbl.)

Kuluelemendid	Võrreldav turutoodang	Mittevõrreldav turutoodang	Kogu turutoodang
1. Toorained ja põhimaterjalid (ilma realiseeritavate jäätmeteta)	88.010	60.631	148.641
2. Abimaterjalid	1.209	1.098	2.307
3. Tehnoloogiline küte	921	808	1.729
4. Elektrienergia väljastpoolt	238	162	400
5. Põhitootmistehhvide tööliste töötasu	22.253	19.367	41.620
6. Juurdearvestused töötasule	1.610	1.414	3.024
7. Tsehhikulud	65.698	57.169	122.867
8. Üldtehaselised kulud	19.232	16.732	35.964
9. Kaod praagi tõttu	1.995	1.592	3.587
Tehaseline omahind	201.166	158.973	360.139
10. Kaubanduslikud kulud	2.787	2.192	4.979
Toodangu täielik (kaubanduslik) omahind	203.953	161.165	365.118

hinnaga. Kui selle juures väljalastava turutoodangu maht püsivhindades on suurem või väiksem kogutoodangust püsivhindades, siis tuleb kulusid turutoodangu peale iga elemendi järgi üksikult vastavalt vähendada või suurendada. See suure-

nemine või vähenemine teostub proportsionaalselt lõpetamata toodangu jääkide maksumuse vähenemisele või suurenemisele, kuna lõpetamata toodangu jääkide maksumuse muutumine määratlebki turu- ja kogutoodangu mahtude vahe. Seda korrektiivi tehakse eeldusel, et lõpetamata toodanguga seotud kulud jaotuvad ühtlaselt kõigile kuluelementidele.

Meie vaatlusalusel juhul on turu- ja kogutoodangu mahud võrdsed. Nende kahe arvestuse kõrvutamise on võimalik ja nähtub allpool toodud tabelist:

Tabel 9.
(tuh. rbl.)

Kuluelemendid	Tootmis- kulude eelarve	Turu- toodangu omahind	Kompleks- (tsehi- ja üldtehaseliste) kulu- de koostis
1. Toorained ja põhimaterjalid (ilma realiseeritavate jätmeteta)	150.477	148.641	1.836
2. Abimaterjalid	29.761	2.307	27.454
3. Küte	14.872	1.729	13.143
4. Elektrienergia	4.701	400	4.301
5. Töötasud	127.403	41.620	85.783
6. Juurdearvestused töötasule	9.300	3.024	6.276
7. Amortisatsioon	10.043	—	10.043
8. Tsehhikulud	—	122.867	—
9. Üldtehaselised kulud	—	35.964	—
10. Kaod praagi tõttu	13.582	3.587	9.995
11. Muud tehaselised kulud			
K o k k u tehaselisi kulusid	360.139	360.139	158.831

Tootmiseelarve ja toodangu omahinna plaani otseste kulude vahe üksiku kuluelemendi järgi näitab nende kulude osatähtsust komplekskuludes.

Oletades, et kulud toorainetele, materjalidele, küttele ja elektrienergiale on kaudsetes kuludes võrreldavad eelmise aasta kuludega, määratleme kõigi kulude muutumise tootmiseel-

arve elementide järgi, lähtudes võrreldava toodangu omahinna alandamise plaani põhjal varem määratletud koefitsientidest.

Kui 1941. a. väljalastav toodang oleks täielikult võrreldav 1940. a. väljalastud toodanguga, siis tõuseksid 1941. a. tegelikud kulud toorainete, materjalide, kütte ja elektrienergia peale kvaliteetnõutavude ja hindade muutumatuse puhul proportsionaalselt tegeliku toodangu mahu tõusule, mis määratletakse kogutoodangu tõusuga 1926/27. a. püsivhindades.

Korrigeerides saadud summat kulude muutumise koefitsiendiga, olenevalt kvaliteetnõutavude paranemisest ja hindade muutumisest, määratleme kulud toorainete, materjalide, kütte ja elektrienergia peale kogu 1941. a. tingimustes väljalastava toodangu ulatuses. Kuna aga meie vaatlusealune peavalitsus laseb 1941. a. välja 1940. aastaga võrreldavat toodangut 62,7% ulatuses, siis tuleb meie poolt võrreldava toodangu peale määratletud kulud proportsionaalselt vähendada. Saadud summale lisatakse vastavate kulelementide kaupa otsesed kulud mitte-võrreldava toodangu omahinna plaani järgi ja selliselt määratletakse kõik toomiseelarvesse sissevõetavad kulud.

Meie vaatlusealuse näite puhul on peavalitsuse tootmiseelarve materiaalsed kulud toodud tab. 10 (vt. lk. 42).

Seega näitas meie poolt teostatud tootmiseelarve materiaalsete kulude kontroll, et see osa temast on koostatud õigesti ja on kooskõlastatud toodangu omahinna plaaniga.

Kulud kõigi personaaliliikide töötasudeks tootmiseelarves võrduvad tööjõu plaanis ettenähtud töötasufondiga. Meie vaatlusealuses näites on tööjõu plaanis kõigi personaaliliikide töötasufondiks ette nähtud 1941. a. peale 127.403 tuh. rbl. (vt. tabel 1, lk. 14), s. o. sama summa, mis on sisse võetud tootmiseelarvesse.

Juurdearvestused töötasule koosnevad sissemakseist töötajate sotsiaalkindlustuseks. Kehtivate seaduste alusel on vaatlusealuse peavalitsuse sotsiaalkindlustuse juurdearvestuste normiks 7,3%.

Tabel 10.

	Toorained ja põhi- materjalid (ilma rea- liseeritavate jäätmeta)	Abimater- jalid	Küte	Elektri- energia väljast- poolt
A. Otsesed kulud				
I. Võrreldav toodang				
1. 1940. a. tegelikud kulud kogutoo- dangule (tuh. rbl.)	125.457	1.642	1.313	328
2. Koefitsiendid:				
a) toodangu mahu tõusu kohta . .	1,101	1,101	1,101	1,101
b) toodangu võrreldavuse kohta .	0,627	0,627	0,627	0,627
c) kvaliteetnäitavude muutumise kohta	0,965	0,960	0,900	0,850
d) hindade muutumise kohta . . .	1,051	1,107	1,117	1,200
Üldine kulude muutumise koefitsient	0,701	0,736	0,702	0,724
3. Kulud võrreldava toodangu peale 1941. a. plaani järgi (tuh. rbl.)	88.010	1.209	921	238
II. Mittevõrreldav toodang				
Kulud mittevõrreldava toodangu pea- le 1941. a. plaani järgi (tuh. rbl.)	60.631	1.098	808	162
Kokku otseseid materiaa- seid kulusid toodangu peale (tuh. rbl.)	148.641	2.307	1.729	400
B. Kaudsed kulud				
1. 1940. a. tegelikud kulud (tuh. rbl.) .	1.641	23.369	11.737	3.720
2. Koefitsiendid:				
a) toodangu mahu kasvu kohta	1,101	1,101	1,101	1,101
b) kvaliteetnäitavude muutumise kohta	0,965	0,960	0,900	0,850
c) hindade muutumise kohta . . .	1,051	1,107	1,117	1,200
Üldine kulude muutumise koefitsient	1,119	1,175	1,120	1,116
3. 1941. a. kulud plaani järgi (tuh. rbl.)	1.836	27.454	13.143	4.301
Kokku materiaalseid kulu- sid (tuh. rbl.)	150.477	29.761	14.872	4.701

Seega peavad juurdearvestused töötasule peavalitsuse tootmiseelarves moodustama

$$\frac{127.403 \times 7,3}{100} = \frac{127.403 \times 73}{100 \times 10} = 9.300 \text{ tuh. rbl.},$$

mis on ka sisse võetud tootmiseelarvesse.

Tootmiskulude eelarvesse võetud amortisatsiooni kontrollitakse kogu plaaniperioodi kestel, lähtudes kasutusel olevate põhivahendite väärtusest.

Vastavalt plaaniülesannetele ehitusobjektide kasutusele võtmises ja põhivahendite väärtusele aasta algul on plaaniperioodi kestel tööstuslikes ettevõtetes põhivahendeid kasutusel järgmiselt:

Tabel 11.

	Põhivahendite väärtus (tuh. rbl.)	Kasutusel olemise kestus (kuudes)	Kasutusel olevate põhivahendite aasta keskmine väärtus (tuh. rbl.)
1. jaanuaril 1941. a.	172.082	12	172.082
Kasutusele võtt:			
1. aprillist 1941. a.	4.188	9	3.141
1. juulist „	12.432	6	6.216
1. oktoobrist „	11.540	3	2.885
Põhivahendite väljalangemine	3.448	6	1.724
1. jaanuaril 1942. a.	196.794	—	—
Kasutusel olevate põhivahendite aasta keskmine väärtus	—	—	182.600

Kapitaalehituseks ja kapitaalremondiks minevate amortisatsioonisummade arvestamise kehtivaks normiks on 5,5% põhivahendite väärtusest.

Järelikult moodustavad ettevõtete amortisatsioonisummad plaaniperioodiks

$$\frac{182.600 \times 5,5}{100} = 10.043 \text{ tuh. rbl.},$$

mis on ka sisse võetud tootmiskulude eelarvesse.

Muud tehasedised kulud määratletakse komplekskulude jaotusega (vt. tab. 9, lk. 40).

Meie vaatlusealuses näites koosnevad tootmiskulude eel- arvesse võetud muud tehasedised kulud 13.582 tuh. rbl. suuruses plaanilistest praagikadudest 3.587 tuh. rbl. ulatuses ja rahalistest kuludest tsehhi- ja üldtehaseliste kulude alal 9.995 tuh. rbl. ulatuses.

5. Realiseeritava toodangu tootmiskulud.

Plaanitaval aastal realiseeritava toodangu tootmiskulude määratlemiseks tuleb välja selgitada kogu väljalastava turutoodangu plaaniline tehasedine omahind ja samuti realiseerimata valmistoodangu jääkide muutumine plaanitava aasta algul ja lõpul.

Rahvamajanduse arendamise riiklikus plaanis 1941. a. peale on kõikide tööstuslikkude ministereumide alal turutoodangu omahinna plaaniülesannete hulka võetud kulutuste plaanid kogu võrreldava ja mittevõrreldava turutoodangu kohta. Sellega seoses peavad kulutuste plaanid turutoodangu väljalaskmise kohta olema viidud iga ettevõteteni ja ettevõtted omakorda peavad nende plaanide alusel välja töötama nii tootmis- kui ka finants- plaanid.

Järelikult võime realiseeritava turutoodanguga seotud kulutuste väljaarvutamise aluseks võtta väljalastava turutoodangu väärtuse 1941. a. omahinnaplaanile vastavalt 360.139 tuh. rbl. suuruses (vt. tabel 8, lk. 39).

Esialgsete aruandeandmete (oodatava täitmise) järgi on 1. jaanuaril 1941. a. realiseerimata valmistoodangu jääkide väärtus tehasedises omahinnas järgmine:

a) valmistoodang ladudes	28.254 tuh. rbl.
b) ärasaadetud valmistoodang	15.432 „ „
c) aktseptimata ja tasumata valmistoodang	1.410 „ „
d) tähtajaks tasumata valmistoodang . .	6.592 „ „

K o k k u 51.688 tuh. rbl.

Peavalitsusele kinnitatud omade käibevahendite normatiivile vastavalt on laos olevate valmiskaupade püsivaks jäägiks 18,3 päeva (vt. ptk. VI) ja lähetatud kaupade osas — 15,3 päeva toodang, lähtudes keskmisest dokumentide käibest toodangu realiseerimisel. Seega peab aasta lõpul realiseerimata toodang võrduma 33,6 päeva toodanguga.

Toodangu realiseerimata jääke, mille eest pole ostjad tasunud, loomulikult üldse ei plaanita. Lähtudes sellest, et peavalitsuse ettevõtete toodang IV kvartaalis moodustab 27% kogu aastatoodangust ehk $\frac{360.139 \times 27}{100} = 97.238$ tuh. rbl., on 1. jaanuaril 1942. a. realiseerimata toodangu tehaseliseks maksumuseks

$$\frac{97.238 \times 33,6}{90} = 36.301 \text{ tuh. rbl.}$$

Seega väheneb 1. jaanuaril 1942. a. realiseerimata valmistoodangu jääkide tehaseline väärtus 15.387 tuh. rbl. võrra (51.688 tuh. rbl. — 36.301 tuh. rbl.). See tähendab seda, et sama summa võrra peab suurenema realiseeritava turutoodangu tehaseline väärtus 1940. a. ületulevate valmistoodangu jääkide osalise realiseerimise arvel.

Seega on 1941. a. realiseeritava toodangu tehaseliseks väärtuseks 360.139 tuh. rbl. + 15.387 tuh. rbl. = 375.526 tuh. rbl.

1941. a. omahinnaplaanis on kaubanduslikkudeks kuludeks ette nähtud 4.979 tuh. rbl. (vt. tabel 8, lk. 39). 1941. a. realiseeritava toodangu täielikuks kaubanduslikuks omahinnaks on 375.526 tuh. rbl. + 4.979 tuh. rbl. = 380.505 tuh. rbl.

Kokku liites tööstusettevõtete tootmiskulude eelarves (vt. tab. 5, lk. 36) ettenähtud kulud ja kaubanduslikud kulud, saame tööstusettevõtete tootmiskulud koos kaubanduslikkude kuludega. Meie arvestuses moodustavad nad 360.139 tuh. rbl. + 4.979 tuh. rbl. = 365.118 tuh. rbl. See summa kantakse plaanilise tulude ja kulude bilansi kulude osa art. 1 alla (vt. lisa nr. 1), kusjuures kulude jaotus elementide järgi võetakse tootmiseel-arvest.

Meie poolt määratletud realiseeritava turutoodangu täielik kaubanduslik omahind — 380.505 tuh. rbl. — tuleb kirjutada tulude ja kulude bilansi kulude osasse artikli „Tootmiskulude üldsummast langeb realiseeritavale toodangule“ alla.

6. Jäätmeist valmistatavate laiatarbekaupade tootmiskulud.

Plaaniülesandeid jäätmeist laiatarbekaupade tootmiseks nähakse riiklikus rahvamajanduse arendamise plaanis ette ainult nendele ministeeriumidele, kus pole likvideeritud jäätmeist laiatarbekaupade tootmistehhid vastavalt NSVL RKN ja ÜK(b)P KK määrusele 9. jaanuarist 1940. a. „Abinõud laiatarbe- ja toidukaupade tootmise suurendamiseks kohalikust toorainest“. See plaaniülesanne viiakse ministeeriumi poolt üksikute majandusorganisatsioonideni.

Põhitootmise jäätmeist valmistatavate laiatarbekaupade tootmise kulud võetakse sisse üldisesse tootmiseelarvesse. Et jäätmeist toodetud laiatarbekaupade realiseerimisest saadud summad on eriotstarbelised ja neid ei saa kasutada majandusorganisatsiooni üldisteks vajadusteks, siis tuleb neid arvestada eraldi. Selleks tuleb tootmiseelarvest välja eraldada jäätmeist laiatarbekaupade tootmiskulud ja määratleda rentaablus sellelt toodangult.

Jäätmeist valmistatavate laiatarbekaupade tootmiskulude arvestust teostatakse samade meetoditega kui tootmiseelarve koostamistki. Siiski tuleb silmas pidada seda, et finantsplaanimiseks pole jäätmeist laiatarbekaupade tootmiskulude arvestust tarvis teostada kuluelementide järgi. Piisab realiseeritavate laiatarbekaupade kaubandusliku omahinna üldsumma määratlemisest. Seda on kerge teha statistilis-ökonomilise (koefitsient-) arvestusmeetodi kasutamisega. Nagu eespool tähendatud (vt. ptk. II), peetakse jäätmeist laiatarbekaupu tootvate tsehhide toodangut täielikult võrreldavaks. Järelikult laieneb sellele toodangule plaanis ettenähtud omahinna alandamise ülesanne.

Seega on meil olemas nende kulude arvestamiseks järgmised andmed:

a) jäätmeist laiatarbekaupu valmistavate tsehhide möödunud aastal realiseeritud toodangu kaubanduslik omahind;

b) ülesanne jäätmeist laiatarbekaupade tootmiseks ja realiseerimiseks eelseisval plaaniperioodil;

c) ülesanne toodangu omahinna alandamiseks.

Neid andmeid kasutades võib laiatarbekaupu valmistavate tsehhide tootmiskulusid realiseeritava toodangu peale määratleda järgmisel viisil:

$$K = \frac{R \times T \times O}{100 \times 100}$$

kus

K on laiatarbekaupu valmistavate tsehhide plaaniperioodil realiseeritava toodangu kaubanduslik omahind;

R — laiatarbekaupu valmistavate tsehhide eelmisel aruandeperioodil realiseeritud toodangu kaubanduslik omahind;

T — laiatarbekaupu valmistavate tsehhide toodangu tõus protsentides, võrreldes eelneva perioodiga;

O — plaaniülesanne toodangu omahinna alandamiseks protsentides, võrreldes eelneva perioodi tegelikkudekuludega.

Kui jäätmeist laiatarbekaupade tootmiseks eri plaaniülesannet pole määratletud, siis võetakse arvestuste aluseks ettevõtte toodangu üldine tõus. Sel juhul lähtutakse eeldusest, et laiatarbekaupu tootvate tsehhide toodang kasvab proportsionaalselt üldisele toodangu tõusule.

Toome näiteks tootmiskulude arvestuse jäätmeist laiatarbekaupu valmistavate tsehhide realiseeritava toodangu peale meie vaatlusealuses peavalitsuses.

Jäätmeist laiatarbekaupu valmistavate tsehhide 1940. a. realiseeritud toodangu kaubanduslikuks omahinnaks on 4.243 tuh. rbl. Teatavasti kasvab peavalitsuse kogutoodang 1941. a. 10,1% võrra ja võrreldava toodangu omahind alaneb 10% võrra.

Seega on jäätmeist laiatarbekaupu valmistavate tsehhide 1941. a. realiseeritava toodangu kaubanduslikuks omahinnaks

$$\frac{4.243 \times 110,1 \times 90}{100 \times 100} = 4.204 \text{ tuh. rbl.}$$

7. Ettevõtete toodangu omahinnasse mittevõetavad kulud.

Ettevõtete tootmiskulusid, mida ei võeta plaanilises tulude ja kulude bilansis toodangu omahinna sisse, nähakse ette ainult sel juhul, kui selleks on olemas eriline valitsuse määrus, millega majandusorganisatsioonile on lubatud teostada kasumi arvel kulusid, mida pole omahinna plaanis ette nähtud, kuid on vahetult seotud tootmisega.

Selliste kulude hulka kuuluvad konservitud ettevõtete ülalpidamiskulud, elamu-kommunaalmajanduse eksploatatsiooni kahjumite katmine, kulud seoses katsete või eriliste laboratoorsete uurimiste teostamisega, ettevõtete premeerimine uute toodangu-liikide edukat tootmist alustamise eest jne.

Plaanilises tulude ja kulude bilansis neid kulusid harilikult ette ei nähta.

Meie vaatlusealuses näites on plaanilises tulude ja kulude bilansis ette nähtud elamu-kommunaalmajanduse eksploatatsiooni kahjumite katmine ettevõtete kasumite arvel 639 tuh. rbl. suuruses (vt. ptk. VIII).

8. Toodangu realiseerimisest saadava toogi arvestus.

Took tööstuslike ettevõtete toodangu realiseerimisest on majandusorganisatsiooni peamiseks tuluallikaks. Plaaniga määratletud omahinna taseme juures määratleb took majandusorganisatsiooni akumulatsioonisummade suuruse. Selle tuluallika väljaarvestamise täpsusest oleneb tunduval määral finantsplaaniga reaalsus ja majandusorganisatsiooni finantsilise olukorra kindlus plaanitaval perioodil.

Direktiivses plaanides plaanitakse toodi toodangu realiseerimisest harilikult statistilis-ökonoamilise või segameetodi abil. Nendesamade meetodite abil teostavad kõrgemad plaaniorganid ettevõtete kavandite kontrolli.

Ettevõtteis teostatakse toodangu realiseerimisest saadava toogi arvestust harilikult otsese arvestuse teel. Laialdase toodete assortimendiga ettevõtteis arvestatakse toodangu reali-

seerimisest saadavat tooki tema põhiliikide järgi otsese arvestuse teel ja üksikute massartiklite järgi (varuosad, laiatarbekaubad jäätmeist jms.) statistilis-ökonomilise meetodi abil.

Took tööstusettevõtete toodangu realiseerimisest on sissetulekuks valmissaaduste ja teenuste realiseerimisest kehtestatud hinnakirjaliste väljalaskehindadega. Kui antud majandusorganisatsiooni toodangule on kehtestatud ühtsed jaemüügihindad, millest toodangu realiseerimisel kaubandusvõrgu (turustusbaasid, kaubastud jm.) kaudu tehakse mahahindlust, siis arvestatakse took tööstusettevõtete toodangu realiseerimisest välja nende hindade järgi, arvates maha kehtestatud mahahindluse.

Tööstusettevõtted realiseerivad oma toodangut vahenditult või müügiorganisatsioonide kaudu tarbijaile või teistele ettevõtetele edasiseks ümbertöötlemiseks või tema kasutamiseks tootmiskooperatsiooni korras.

Esimesel juhul realiseeritakse valmistoodangut kehtestatud hinnakirjaliste väljalaskehindadega, millesse on sisse arvatud käibemaks. Teistel juhtudel realiseeritakse valmistoodangut valmissaadustena või pooltoodetena väljalaskehindadega, maha arvates käibemaksu, kuna sellelt toodangult maksab käibemaksu see ettevõtte, kes realiseerib valmistoodangu vahetult tarbijale. Järelikult tuleb toodangu realiseerimisest saadava toogi ja käibemaksu arvestamisel eraldi määratleda käibemaksuga maksustatava ja mittemaksustatava realiseeritava toodangu maht.

Majandusorganisatsioonide tulude ja kulude bilanssides näidatakse lahus tookidest toodangu realiseerimisest eraldi rida del kasum põhitootmise alal ja jäätmeist toodetavate laiatarbe kaupade alal ning käibemaks (eelarvelised juurdehindlused ja vahed näidatakse koos käibemaksuga). Käibemaks arvutatakse välja üheaegselt toogiga toodangu realiseerimisest, lähtudes käibemaksuga maksustatavast realiseerimissummast ja kehtivaist käibemaksu määradest või keskmistest protsentidest. Kasum toodangu realiseerimisest tehakse kindlaks, arvates toodangu realiseerimisest saadavast toogist maha käibemaksu ja toodangu

kaubandusliku omahinna. Kui esinevad kahjumid realiseerimisest, siis näidatakse kahjumisummad tulude ja kulude bilansi kulude poole art. 1 all real „Selle hulgas tööstusettevõtete kahjumid“.

Realiseerimisest saadava toogi arvestust teostatakse eraldi võrreldava (eelmise aastaga kõryutatava) toodangu kohta, mille suhtes kehtivad hinnakirjalised väljalaskehinnad, ja mittevõrreldava toodangu kohta, millele väljalaskehinnad määratletakse plaanilises korras.

Väljalaskehinnad mittevõrreldavale toodangule määratletakse harilikult lähtudes toodangu kaubanduslikust omahinnast, millele on juurde arvatud 3—5% plaanilist kasumit, ja kehtivast käibemaksumäärast, mida võetakse protsentides väljalaskehinnast.

Mittevõrreldava toodangu väljalaskehind arvutatakse järgmise valemi järgi:

$$V_m = \frac{K_m \times (100 + r)}{(100 - m)}$$

kus

V_m on mittevõrreldava toodangu väärtus väljalaskehinnas;

K_m — mittevõrreldava toodangu kaubanduslik omahind;

r — mittevõrreldava toodangu rentaablius protsentides;

m — käibemaksumäär protsentides väljalaskehinnast.

Toodangu realiseerimisest saadava toogi ja käibemaksu otsesest arvestust teostatakse eri skeemi järgi (vt. tabel 12, lk. 51).

See lihtsaim toodangu realiseerimisest saadava toogi ja käibemaksu otsese arvestuse skeem võib muutuda komplitseeritumaks, kui toimub väljalaskehindade või käibemaksumäärade muutumine plaanitava perioodi jooksul. Sel juhul teostatakse arvestust realiseeritava toodangu kohta eraldi kehtivate ja plaaniliste hindade ning käibemaksumääradega.

Toodangu realiseerimisest saadava toogi arvestus statistilis-ökoonoomilise meetodi järgi põhineb turutoodangu väljalaske maksumuse ja realiseerimata toodangu jääkide muutumise

Tabel 12.

Toodangu liigid	Toodangu realiseerimine koguseliselt				Realiseerimine väljalaskehindades koos käibemaksuga	Selle hulga käibemaksutatav realiseerimine	Käibemaksu määr või keskmine maksustuse protsent	Käibemaksu summa	Eelarveline juurdehindlus või vahe	Üldse käibemaks	Mittekäibemaksutatav realiseerimine väljalaskehindades	Took toodangu realiseerimisest
	Mõõtühik	Jäak 1/I 1941. a.	1941. a. turutoodangust	Kokku realiseerimine koguseliselt								
(tuh. rbl.)												
I. Põhitoodang												
A. Võrreldav toodang	tuh. tk.											
Toode „A“	5	10	15	12.750	11.475	1%	114,8	—	114,8	1.262	12.737	
„ „B“	12	14	26	17.680	16.796	8%	1.344,0	256,0	1.600,0	800	17.596	
„ „C“	6	7	13	4.160	3.869	12%	464,3	—	464,3	256	4.125	
Kokku võrreldav toodang	—	—	—	34.590	32.140	—	1.923,1	256,0	2.179,1	2.318	34.458,0	
B. Mittevõrreldav toodang												
Toode „D“	t	23	23	46	23	1%	0,2	—	0,2	22,8	45,8	
Kokku mittevõrreldav toodang	—	—	—	46	23	—	0,2	—	0,2	22,8	45,8	
Kokku põhitoodang	—	—	—	34.636	32.163	—	1.923,3	256,0	2.179,3	2.340,8	34.503,8	
II. Laiatarbekaubad jäätmeist												
Kokku	—	—	—	1.385	1.385	40%	554	—	554	—	1.385	
Kokku	—	—	—	36.021	33.548	—	2.477,3	256,0	2.733,3	2.340,8	35.888,8	

(võrreldes plaanitava perioodi algust lõpuga) määratlemisel hinnakirjalistes väljalaskehindades (koos käibemaksuga).

Seda arvestust teostatakse järgmise valemi järgi:

$$R = T \pm \frac{T_4 J_4 - T_1 J_1}{90}$$

kus

R on toot toodangu realiseerimisest plaanitaval perioodil;
T — turutoodangu väljalase hinnakirjalistes väljalaskehindades (koos käibemaksuga);

T_4 — turutoodangu väljalase samades hindades plaanitava perioodi IV kvartaalis;

T_1 — turutoodangu väljalase samades hindades eelmise aasta IV kvartaalis;

J_4 — realiseerimata toodangu jääk päevades plaanitava perioodi lõpul;

J_1 — realiseerimata toodangu jääk päevades plaanitava perioodi algul;

90 — tööpäevade arv IV kvartaalis.

Kui realiseerimata turutoodangu jäägid päevades plaanitava perioodi algul ja lõpul jäävad muutumatuteks, s. o. $J_4 = J_1$, siis on arvestus lihtsam ja teostatakse järgmise valemi järgi:

$$R = T \pm \frac{J \times (T_4 - T_1)}{90}$$

Kui turutoodangu väljalase hinnakirjalistes väljalaskehindades (koos käibemaksuga) pole plaaniga määratletud, siis teostatakse selle näitarvu arvestust eraldi, harilikult samuti statistilis-ökonomilise või segameetodi abil.

Mittevõrreldava toodangu alal teostatakse seda arvestust lk. 50 toodud viisi abil, lähtudes kaubanduslikust omahinnast, 3—5% suurusest plaanilisest kasumist ja käibemaksust kehtiva määra järgi.

Võrreldava toodangu alal põhineb see arvestus eelmisel aruandeperioodil hinnakirjalistes väljalaskehindades tegelikult väljalastud turutoodangu muutumiskoeffitsientide määratlemisel, olenevalt turutoodangu füüsilise mahu kasvust, väljalastava toodangu hindade ja assortimentide muutumisest.

Väljalastava toodangu hindade ja assortimendi muutumiskoeffitsientide arvestust teostatakse sama meetodiga kui tootmiskulude eelarve puhulgi (vt. ptk. IV). Sel juhul toimub arvestus järgmiselt:

$$R = \left\{ \frac{T \times K \times V}{100 \times 100} + \frac{K_m \times (100 + r)}{(100 - V)} \right\} + \frac{T_4 J_4 - T_1 J_1}{90},$$

kus

T on võrreldava turutoodangu väljalase eelmisel aastal hinnakirjalistes väljalaskehindades;

V — toodangu võrreldavus (kõrvutatavus) plaanitaval aastal protsentides;

K — plaanitaval perioodil väljalastava turutoodangu füüsilise mahu kasvu, väljalaskehindade ja assortimendi muutumise üldine koeffitsient protsentides;

K_m — mittevõrreldava turutoodangu kaubanduslik omahind.

Teised suurused on endise tähendusega.

Kui turutoodangu väljalaske arvestust hinnakirjalistes väljalaskehindades teostatakse statistilis-ökonomilise meetodi abil, siis viiakse korrigeerimine assortimendi muutumise osas läbi sel juhul, kui tootmiskulude eelarves nähti ette assortimendi muutumist. Korrigeerimise koeffitsient seoses assortimendi muutumisega määratletakse lähtudes toodanguliikide erikaalust üldtoodangus, mis oli assortimendi muutumist arvesse võttes aluseks tootmiskulude eelarve koostamisel.

Ülaltoodud toodangu realiseerimisest saadava toogi arvestus võib muutuda komplitseeritumaks, kui eelmisel aruandeperioodil muutusid väljalaskehinnad või käibemaksumäärad plaaniperioodi kestel, kehtides mitte kogu perioodi jooksul (üks või kaks kvartaali jms.). Sel juhul tuleb arvestust teostada keskmiste aastahindadega või arvestada tegelikult toodetud turutoodang ümber aruandeperioodi lõpul kehtivatele väljalaskehindadele. Viimane meetod — korrigeeritud baasi meetod — omab rida eeliseid.

Käibemaks arvutatakse välja samuti koeffitsientide meetodi abil.

Toome näite ülaltoodud meetodi järgi toodangu realiseerimisest saadava toogi ja käibemaksu arvutamise kohta meie vaatlusealuses peavalitsuses, lähtudes 1941. a. plaaniülesannetest.

Peavalitsuse tootmisplaani järgi (vt. tabel 1, lk. 14) on 1941. a. väljalastava turutoodangu mahuks määratletud hinnakirjalistes väljalaskehindades 411.022 tuh. rbl. (T). See summa on välja arvatud lähtudes varuosade väljalaskehindade plaanis ettenähtud alandamisest 18,5% võrra, kusjuures varuosade väärtus moodustab 25% võrreldavast toodangust.

Kontrollime väljalastava turutoodangu maksumuse arvestuse õigsust 1941. a. hinnakirjalistes väljalaskehindades.

Lähtudes 1940. a. väljalastatud turutoodangu maksumusest 369.679 tuh. rbl. suuruses, toodangu võrreldavusest 62,7% ulatuses ja turutoodangu füüsilise mahu kasvust 110,1% võrra, moodustab 1941. a. võrreldav toodang 1940. a. hinnakirjalistes väljalaskehindades

$$\frac{369.679 \times 62,7 \times 110,1}{100 \times 100} = 255.079 \text{ tuh. rbl.}$$

Viime sisse paranduse varuosade väljalaskehindade alandamises. Võrreldava turutoodangu üldväärtusest väljalaskehindades 1940. a. moodustab varuosade hindade alanemine

$$\frac{18,5 \times 25}{100} = 4,6\%.$$

Määratleme võrreldava turutoodangu väärtuse muutumise koefitsiendi varuosade hindade alanemisest olenevalt:

$$\frac{100 - 4,6}{100} = 0,954.$$

Seega on 1941. a. võrreldava turutoodangu väärtus väljalaskehindades varuosade hindade alanemist arvesse võttes

$$255.079 \times 0,954 = 243.346 \text{ tuh. rbl.}$$

Määratleme väljalastava mittevõrreldava turutoodangu väärtuse väljalaskehindades.

Lähtudes väljalastava mittevõrreldava turutoodangu kaubanduslikust omahinnast 161.165 tuh. rbl. suuruses (vt. tabel 8, lk. 39), plaanilisest kasumist 3% suuruses ja käibemaksust 1%

suuruses, on väljalastava mittevõrreldava toodangu väärtus väljalaskehindades

$$\frac{161.165 \times 103}{99} = 167.676 \text{ tuh. rbl.}$$

Selle järgi moodustab kogu 1941. a. väljalastav turutoodang hinnakirjalistes väljalaskehindades

243.346 tuh. rbl. + 167.676 tuh. rbl. = 411.022 tuh. rbl., mis on ka ette nähtud plaanis.

Realiseerimata turutoodangu jääk 1941. a. lõpul on 33,6 päeva (J_4), nagu meie poolt oli määratletud ka realiseeritava turutoodangu tootmiskulude arvutusel (ptk. IV, § 5) Realiseerimata turutoodangu jääk päevades aasta algul tuleb määratleda samuti realiseeritava toodangu tootmiskulude arvestuse põhjal. Meie poolt varem teostatud arvestuste järgi (ptk. IV, § 5) on 1. jaanuaril 1941. a. realiseerimata toodangu tehaseliseks omahinnaks 51.688 tuh. rbl. IV kvartaali plaanis on turutoodangu tehaseliseks omahinnaks 119.587 tuh. rbl.

Siit lähtudes määratleme ühes päevas väljalastava toodangu tehaselise omahinna, arvestades 90 päeva kvartaalis:

$$\frac{119.587 \text{ tuh. rbl.}}{90} = 1.328 \text{ tuh. rbl.}$$

Järelikult moodustab meie poolt väljaarvutatud realiseerimata toodang tehaselises omahinnas aasta algul päevades:

$$\frac{51.688 \text{ tuh. rbl.}}{1.328 \text{ tuh. rbl.}} = 38,9 \text{ (päeva).}$$

Turutoodangu erikaalu puhul 1940. a. IV kvartaalis aasta väljalaskest 37,2% suuruses ja 1941. a. IV kvartaalis plaani järgi 27% suuruses (ptk. IV) moodustab turutoodangu väljalase hinnakirjalistes väljalaskehindades (koos käibemaksuga):

$$1940. \text{ a. IV kvartaalis } \frac{369.679 \times 37,2}{100} = 137.521 \text{ tuh. rbl. (T}_1\text{)}$$

$$\text{ja } 1941. \text{ a. IV kvartaalis } \frac{411.022 \times 27}{100} = 110.976 \text{ tuh. rbl. (T}_4\text{).}$$

Seega muutuvad realiseerimata toodangu jäägid hinnakirjalistes väljalaskehindades plaanitava 1941. a. algust lõpuga võrreldes järgmiselt:

$$\frac{(110.976 \times 33,6) - (137.521 \times 38,9)}{90} = -18.001 \text{ tuh. rbl.,}$$

s. o. realiseerimata turutoodangu jäägid hinnakirjalistes väljalaskehindades koos käibemaksuga vähenevad 1941. a. lõpuks 18.001 tuh. rbl. võrra.

Siit järeldub, et took tööstusettevõtete toodangu realiseerimisest 1941. a. moodustab

$$411.022 \text{ tuh. rbl.} + 18.001 \text{ tuh. rbl.} = 429.023 \text{ tuh. rbl.}$$

Nagu eespool nimetatud, jääb 1941. a. väljalastava turutoodangu assortiment muutumatuks, võrreldes 1940. aastaga.

Järelikult võime oletada, et maksustatava realiseerimise maht kasvab proportsionaalselt toodangu realiseerimise tõusule, kuna aga keskmine käibemaksumäär jääb 1940. a. tasemele. Sellega seoses tuleb määratleda 1940. a. tegelik keskmine käibemaksumäär. Lähtudes sellest, et käibemaksu laekus 1940. a. 4.024 tuh. rbl. ja took toodangu realiseerimisest oli 373.978 tuh. rbl. (vt. art. 1 1940. a. tulude ja kulude bilansi tulude osas — lisa nr. 1), on keskmine käibemaksumäär

$$\frac{4.024 \times 100}{373.978} = 1,08\%.$$

Seega on käibemaks 1941. a. realiseeritavalt toodangult

$$\frac{429.023 \times 1,08}{100} = 4.633 \text{ tuh. rbl.}$$

Põhitoodangu realiseerimise tulemuste määratlemiseks tuleb kõigepealt määratleda plaanilise kasumi suurus jätmeist toodetavate laiatarbekaupade realiseerimisest.

Kasum jätmeist toodetavate laiatarbekaupade realiseerimisest määratletakse statistilis-ökonomilise meetodi abil, lähtudes läinud aasta rentablusest ja säästust omahinna alandamise tõttu plaanitaval aastal.

1940. a. kasum jätmeist toodetavate laiatarbekaupade realiseerimisest on esialgse aruande tulude ja kulude bilansi järgi (vt. lisa nr. 1) 198 tuh. rbl. — 121 tuh. rbl., s. o. 77 tuh. rbl.

Kui laiatarbekaupade toodangu omahind 1941. a. jääb muutumatuks, siis kasvab kasum proportsionaalselt toodangu mahu ja toodangu realiseerimise suurenemisele. Nagu eespool määratletud (vt. ptk. IV, § 6), kasvavad jätmeist toodetavate laia-

tarbekaupade toodang ja realiseerimine proportsionaalselt kogutoodangu tõusule, mis on 110,1%, kuna kasutatavate jäätmete maht oleneb kogutoodangu mahust. Järelikult on kasum jäätmeist toodetavate laiatarbekaupade realiseerimisest 1940. a. tulukuse järgi

$$\frac{77 \times 110,1}{100} = 85 \text{ tuh. rbl.}$$

1940. a. realiseeritavate jäätmeist valmistatavate laiatarbekaupade toodangu kaubandusliku omahinna juures 4.243 tuh. rbl. suuruses (vt. pkt. IV, § 6), toodangu ja realiseerimise tõusu juures 110,1% ja omahinna alandamise ülesande puhul 10% ulatuses moodustab täiendav kasum tootmise jäätmeist valmistatavate laiatarbekaupade realiseerimisest 1941. a. omahinna alandamisest saadava säästuga seoses

$$\frac{4.243 \times 110,1 \times 10}{100 \times 100} = 467 \text{ tuh. rbl.}$$

Seega on kogu kasum 1941. a. tootmise jäätmeist valmistatavate laiatarbekaupade realiseerimisest

429.023 tuh. rbl. — 380.505 tuh. rbl. — 4.633 tuh. rbl. — 552 tuh. rbl. = 43.333 tuh. rbl.

Neist arvestustest lähtudes tehakse 1940.a. plaanilisesse tulude ja kulude bilanssi (vt. lisa nr. 1) järgmised kanded:

a) bilansi tulude ossa art. 1 alla kirjutatakse took toodangu realiseerimisest — 429.023 tuh. rbl.;

b) reale „a“ — „Tööstusettevõtete kasum“ — kasum ettevõtete põhitoodangu realiseerimisest — 43.333 tuh. rbl.;

c) reale „b“ — „Kasum jäätmeist valmistatavate laiatarbekaupade realiseerimisest“ — 552 tuh. rbl.;

d) reale „c“ — „Käibemaks“ — käibemaksu summa — 4.633 tuh. rbl.

9. Akumulatsioonisummade ja toodangu realiseerimise rentaablu kontroll.

Majandusliikude organisatsioonide plaaniliste akumulatsioonisummade suurus on üheks põhilisemaks tulude ja kulude bilansi finantsnäitavuks. Need finantsnäitavud määratlevad

tootmise rentaabluise, mis omakorda näitab majandusliku organisatsiooni töö paranemist. Rentaabluise määratletakse protsentides, lähtudes toodangu realiseerimise tulemuste ja tema kaubandusliku omahinna vahekorra.

Majandusliku organisatsiooni töö absoluutsed finantsilised tulemused kasumi või kahjumi näol ei näita sotsialistliku majandussüsteemi tingimustes kaugeltki veel tootmise rentaabluise, kui võtta seda rahvamajanduslikust seisukohast. Sotsialistlikus majanduses oleneb üksikute majanduslike organisatsioonide rentaabluise väljalaskehindade tasemest, käibemaksuna vahetult riigieelarvesse võetavast akumulatsiooni suurusest, peamiselt aga toodangu omahinna tasemest.

Väljalaskehindade tase, samuti riigieelarvesse käibemaksuna võetavate akumulatsioonisummade suurus määratletakse riigi poolt, lähtudes üldistest rahvamajanduslike ülesannetest ja eri majandusharude toodangu hindade suhtes õigete vahetkordade seadmisest.

Väljalaskehindade ja käibemaksumäärade muutumisest olenevalt võivad üksikud majandusorganisatsioonid nende tööst mitteolenevaid põhjustel muutuda kasutoovaist kahjutoovaks ja vastupidi. Üheks otsustavaks teguriks majanduslike organisatsioonide rentaabluise analüüsi puhul on nende poolt saavutatud omahinna tase ja sellele vastavate finantsiliste tulemuste muutumine.

Sellega seoses tuleb kõiki majandusliku organisatsiooni finantsiliste tulemuste tehnilisi arvestusi kontrollida selle organisatsiooni rentaabluise muutumise kohta majandusliku analüüsi abil, olenevalt omahinna ja hindade taseme muutumisest.

Majandusliku organisatsiooni kasumi arvestuse õigsust kontrollitakse lähtudes eelneva aruandeperioodi tegelikust rentaabluise ja neist muutustest, mis on märgitud plaanitaval perioodil sõltuvuses omahinna, väljalaskehindade, käibemaksutaseme, toodetava toodangu assortimendi jms. muutumisega.

Kui majanduslikul organisatsioonil oli eelmisel aastal kasumit P rubla ja realiseeritud toodangu kaubanduslikuks omahinnaks

oli 100 rubla, siis on tema rentaablus protsentides kaubandusliku omahinna suhtes

$$\frac{P \times 100}{100}$$

Kui sääst omahinna alandamisest plaanitaval aastal moodustab E rubla, siis on kasum uuel aastal realiseeritava toodangu mahu endiseks jäämisel $P + E$ ja kaubanduslik omahind $100 - E$. Realiseeritud toodangu rentaablus on sel juhul

$$\frac{(P + E) \times 100}{100 - E} \text{ protsenti.}$$

Kui väljalaskehinnad alanevad plaanitaval aastal C protsenti võrra ja käibemaksumäärad jäävad endiseks, siis väheneb majandusliku organisatsiooni kasum

$$\frac{(100 + P) \times C}{100} \text{ rubla,}$$

rentaablus protsentides aga väheneb

$$\frac{(100 + P) \times C \times 100}{(100 - E) \times 100} \text{ võrra.}$$

Kõigi nende üksikute järelduste ühendamisel saame:

$$R = \frac{(P \pm E) \times 100}{100 \pm E} \pm \frac{(100 + P) \times C}{100 \pm E}$$

ehk

$$R = \frac{100 \times (P \pm E \pm C) \pm P \times C}{100 \pm E},$$

kus

R on plaanitaval aastal realiseeritava toodangu rentaablus protsentides;

P — eelmisel aastal realiseeritud toodangu tegelik rentaablus protsentides;

E — plaanitaval aastal realiseeritava toodangu omahinna alanemine või kõrgenemine protsentides;

C — väljalaskehindade alanemine või kõrgenemine plaanitaval aastal protsentides.

Selline arvestus on kasutatav ainult võrreldava realiseeritava toodangu rentaabluste kontrollimiseks.

See arvestus muutub keerulisemaks, kui plaanitaval aastal on ette nähtud keskmise käibemaksumäära või realiseeritava toodangu assortimendi muutumine.

Rentaabluse korrektiiv seoses assortimendi muutumisega arvestatakse välja koefitsientide meetodi abil ptk. IV, § 2 toodud skeemi kohaselt, lähtudes üksikute eri rentaablusega toodangu- liikide osatähtsuse muutumisest üldises realiseerimise summas.

Rentaabluse täpsustamist seoses keskmise käibemaksumäära muutumisega teostatakse sel teel, et määratletakse, mil määral mõjub käibemaksu suuruse muutumine plaanitava aasta kasumi tasemele, milleks käibemaks võetakse protsentides kaubanduslikust omahinnast.

See rentaabluse korrektiiv arvutatakse välja järgmiselt:

$$K = \frac{(N-M) \times T}{100 \times O}$$

kus

K on realiseeritava toodangu rentaabluse muutumine protsentides;

N — vana käibemaksumäär protsentides;

M — uus käibemaksumäär protsentides;

T — took toodangu realiseerimisest hinnakirjalistes väljalaskehindades koos käibemaksuga;

O — realiseeritava toodangu kaubanduslik omahind.

See korrektiiv realiseeritava toodangu rentaabluse kõrgenemise või alanemise kohta seoses käibemaksumäärade muutumisega arvutatakse välja eraldi ja võetakse ülaltoodud rentaabluse muutumise valemisse ühe komponendina. Sel juhul on see valem järgmine:

$$R = \frac{100 \times (P \pm E \pm C) \pm P.C \pm K}{100 \pm E}$$

Teostame meie vaatlusealuse peavalitsuse kasumi arvestuse kontrolli 1941. a. peale, analüüsides realiseeritava toodangu rentaabluse dünaamikat, olenevalt ülesseatud plaanilistest tootmis- ja finantsnäitarvudest.

1940. a. realiseeritud turutoodangu rentaablus oli 12,5%. Võrreldava turutoodangu kaubandusliku omahinna alandamise

üelsanne 1941. a. peale on määratud 10% (vt. tabel 1, lk. 14). Võrreldava toodangu väljalaskehindade alanemine 1941. a. on ette nähtud 4,6% (vt. ptk. IV, § 8). Käibemaksumäärade muutmist pole ette nähtud.

1941. a. realiseerib peavalitsus osa 1941. aastal toodetavast uue alandatud omahinnaga turutoodangust ja samuti 1940. a. ületulevad turutoodangu jäägid vana, 1940. a. omahinnaga. Sellega seoses tuleb kõigepealt määratleda 1941. a. realiseeritava toodangu kaalutud keskmine omahind.

Nagu meie poolt varem 1941. a. realiseeritava toodangu tootmiskulude arvestuse juures on kindlaks tehtud (vt. ptk. III, § 5), on 1940. a. ületulevate realiseerimata toodangu jääkide tehaseliseks omahinnaks 51.688 tuh. rubla. 1941. a. väljalastav võrreldav turutoodang 1940. a. tehaselises omahinnas on hinnatud (vt. tabel 6, lk. 38) 223.215 tuh. rubla. IV kvartaali toodangust, mis moodustab 27% aastaprogrammist ehk 60.268 tuh. rubla, läheb 1942. aastasse üle toodangu realiseerimata jääke 33,6 päeva toodangu ulatuses (vt. ptk. IV, § 5) summas

$$\frac{60.268 \times 33,6}{90} = 20.250 \text{ tuh. rubla.}$$

Järelikult moodustab realiseeritav võrreldav turutoodang 1941. a. väljalaskest 223.215 tuh. rbl. — 20.250 tuh. rbl., s. o. 202.965 tuh. rbl. Seega on 1941. a. realiseeritavas turutoodangus 1940. a. omahinnas 254.653 tuh. rbl. suuruses 1940. a. ja 1941. a. toodangut järgmises vahekorras:

$$1940. \text{ a. toodangut } \frac{51.688 \times 100}{254.653} = 20,3\%,$$

$$1941. \text{ a. toodangut } 100 - 20,3 = 79,7\%.$$

Siit järeldub, et 1941. a. realiseeritava võrreldava toodangu omahinna alandamise kaalutud keskmine protsent on

$$\frac{79,7 \times 10}{100} = 7,97\% \text{ ehk } 8\% \text{ (ümmardatult).}$$

Neid andmeid aluseks võttes saame 1941. a. realiseeritava toodangu tulukuseks

$$\frac{100 \times (12,5 + 8,0 - 4,6) - 12,5 \times 4,6}{100 - 8} = \frac{1.532}{92} = 16,65\%.$$

Kogu (võrreldava ja mittevõrreldava) turutoodangu kaubandusliku omahinna juures 380.505 tuh. rbl. suuruses (vt. tabel 8, lk. 39) moodustab mittevõrreldav turutoodang kaubanduslikus omahinnas

$$(158.973 - \frac{(158.973 \times 27) \times 33,6}{100 \times 90}) \times \frac{101,38}{100} = \frac{(158.973 - 16.024) \times 101,38}{100} = 144.922 \text{ tuh. rbl.}$$

Seega on 1941. a. realiseeritavas turutoodangus kaubandusliku omahinna järgi võrreldavat ja mittevõrreldavat toodangut järgmiselt:

mittevõrreldavat toodangut: $\frac{144.922 \times 100}{380.505} = 38,1\%$ ja

võrreldavat toodangut: $100 - 38,1 = 61,9\%$.

Järelikult peab 1941. a. realiseeritava toodangu kaalutud keskmine rentaablus moodustama, lähtudes mittevõrreldava toodangu rentaablust 3% ja võrreldava toodangu rentaablust 16,65% suuruses,

$$\frac{(38,1 \times 3) + (61,9 \times 16,65)}{100} = 11,45\%.$$

Siit 1941. a. kasum

$$\frac{380.505 \times 11,45}{100} = 43.568 \text{ tuh. rbl.}$$

Meie poolt varem teostatud arvestusega määrasime kasumiks 43.885 tuh. rbl. (sisse arvatud kasum laiatarbekaupade arvel) ja rentaabluseks 11,47%. See vahe 317 tuh. rubla ehk ligikaudu 0,7% suuruses kasumi üldsummast olulist tähtsust ei oma ja on seletatav meie poolt kasutatud täpsuse astmega suhtearvudega opereerimisel.

Seega näeme, et meie poolt teostatud kasumi arvestuse kontroll rentaabluste muutumise analüüsi teel näitab arvutatud summa õigsust.

Kui oleks ette näha olnud käibemaksumäärade muutumine, mis oleks kõrgenenud näiteks 1,08 pealt 3,5% peale, siis võrreldava toodangu väärtuse juures hinnakirjalistes väljalaskehindades 243.346 tuh. rbl. suuruses (vt. ptk. IV, § 8) on rentaabluste alanemine vastavalt varem toodud valemile

$$\frac{(3,50 - 1,08) \times 243.346}{100 \times (380.505 - 144.922)} = - 2,49\%.$$

Selle tingimuse juures oleks võrreldava toodangu rentaablu-
seks

$$16,65 - 2,49 = 14,16\%.$$

Sel juhul väheneb vastavalt kasumi summa ja suureneb
käibemaksusumma.

Viies peatükk.

Varustus-, turustus- ja kokkuostuorganisatsioonide tulud ja käibekulud.

1. Varustus-, turustus- ja kokkuostuorganisatsioonide tulud.

Varustus-, turustus- ja kokkuostuorganisatsioonid saavad
oma tulud valitsuse poolt kehtestatud hinnavahena (juurde- või
mahahindlustena) igalt realiseeritavalt kaubaliigilt protsentides
nende hinnakirjalistelt väljalaskehindadelt. Mõnel juhul kehtes-
tab valitsus keskmise hinnavaheprotsendi kõigi kaubaliikide
peale, andes ministriumidele õiguse seda protsenti diferent-
seerida üksikute kaupade järgi. Seega oleneb varustus-, turus-
tus- ja kokkuostuorganisatsioonide tulude summa kaubakäibe
struktuurist.

Tulud hinnavahedena määratletakse absoluutses summas ja
protsentuaalselt kaubakäibele. Hinnakirjaliste väljalaskehindade
määratlemisel ettevõtjale-tootjale (tööstuse hulgi-väljalaskehind)
määratakse hinnavahe kaupadelt juurdehindlustena nendele
hindadele. Kui aga kaubale on kehtestatud lõplik hinnakirjaline
väljalaskehind tarbija jaoks (ühtne jaemüügihind), siis moodus-
tuvad varustus-, turustus- ja kokkuostuorganisatsioonide hinna-
vahesummad nendest hindadest tehtavate mahahindluste arvel.
Hinnavahe võimaldatakse varustus-, turustus- ja kokkuostu-
organisatsioonidele nende kokkuostu-, lisa- ja organiseerimis-
kulude (käibekulude) katmiseks, kaupade viimiseks vahetult
tarbijani, samuti kasumi moodustamiseks neis organisatsiooni-
des vastavalt valitsuse poolt määratud normile.

Seega oleneb hinnavahe suurus varustus-, turustus- ja kokkuostuorganisatsioonide kaubandusvõrgu kulude mahust, mis on seotud kaupade viimisega tarbijani, ja kasumi normist.

Varustus-, turustus- ja kokkuostuorganisatsioonide tulude arvestust teostatakse direktiivse plaanimise juures statistilis-ökoonoomilise meetodi abil keskmise hinnavaheprotsendi määratlemise teel, lähtudes tegelikust hinnavahest eelmise aruandeperioodil.

Operatiivse plaanimise juures, kui realiseeritavate kaupade assortiment on juba määratletud, tehakse varustus-, turustus- ja kokkuostuorganisatsioonide tulud kindlaks otsese arvestuse teel, lähtudes kaupade käibest ja neile kehtestatud hinnavahe-määradest.

Mõlema arvutusmeetodi puhul võetakse plaaniperioodi kaubakäive eelmise aruandeperioodiga kõrvutatavates hindades, s. o. plaaniperioodi käive väljalaskehindade muutumise puhul arvutatakse ümber eelmise aruandeaasta keskmistele hindadele. Siis vaadatakse, kuipalju selliselt määratletud absoluutne hinnavahe summa on protsentuaalselt käibest uutes hindades ja tuuakse välja plaaniline hinnavahesumma, lähtudes kaubakäibest uue plaaniperioodi hindades.

Kaupade keskmise hinnavahe määra arvestust statistilis-ökoonoomilise meetodi abil teostatakse järgmiselt:

$$N = N_0 \pm \frac{U(N_1 - N_2)}{100},$$

kus

- N on hinnavahe määrad plaaniperioodil protsentides;
- N_0 — hinnavahe määrad aruandeperioodi protsentides;
- U — kaubakäibe erikaal (protsentides), millelt muutuvad hinnavahe määrad plaaniperioodil;
- N_1 — hinnavahe määrad (protsentides) aruandeperioodil kaubalt, millelt muutuvad hinnavahe määrad plaaniperioodil;
- N_2 — hinnavahe määrad (protsentides) plaaniperioodil kaubalt, millelt muutuvad hinnavahe määrad.

Kui tegelik keskmine hinnavaheäär aruandeperioodil oli 7,5% kaubakäibelt ja kui hinnavaheäär väheneb kaubalt, mis üldisesf kaubakäibest moodustab 20%, 8%-lt 6%-le kaubakäibelt, siis on plaaniline keskmine hinnavaheäär uueks perioodiks

$$7,50 - \frac{20(8-6)}{100} = 7,10\%$$

Hinnavaheedest saadavate tulude määratlemist otsese arvu- tusega teostatakse sel viisil, et tehakse kindlaks tulud igalt ühe- suguse hinnavaheääraga kaupade grupilt järgmise skeemi järgi:

Tabel 13.

Kaubagruppide nimetused	Käive (tuh. rbl.)	Hinnavaheäärad (prots. käibelt)	Hinnavahe- summad (tuh. rbl.)
Grupp A	30	5	1,5
B	30	6	1,8
C	5	10	0,5
D	15	8	1,2
E	20	12	2,4
K o k k u	100	7,4	7,4

Teostame meie vaatlusealuse peavalitsuse varustusorgani- satsiooni hinnavaheedest saadavate tulude arvestuse.

1941. aastaks peavalitsuse varustusorganisatsioonile kinnita- tud varustuskaupade assortimendi kohaselt on juurdehind- lused tööstuse hulgiväljalaskehinnale kehtestatud — laokäibelt 5% ja transiidilt 1%. 1941. a. kaubakäibe plaan realiseerimis- hindades on määratletud 68.684 tuh. rbl., selle hulgas laokäive 20.605 tuh. rbl. ja transiit 48.079 tuh. rbl. (vt. tabel 1, lk. 14).

NSVL RKN määrusega 5. aprillist 1940. a. nr. 460 „Majandus- likkude rahvakomissariaatide varustusorganite organisatsioonili- sest struktuurist“ on kehtestatud kõrgeimateks lubatavateks juurdehindlusmääradeks varustuskaupadelt: laokäibelt 6% ja transiidilt 1% tööstuse väljalaskehindadest. Lao- ja transiitkäibe vahekord varustusorganisatsioonide üldises kaubakäibes on sama

määrusega määratletud järgmiselt: laokäive mitte üle 30% ja transiit mitte alla 70%.

Et kaubakäibe plaan on koostatud realiseerimishindades, siis tuleb kõigepealt määratleda juurdehindlusmäärad realiseerimishindadele, kuna plaanis on juurdehindlusmäärad määratletud tööstuse väljalaskehindade suhtes.

Kui tööstuse väljalaskehind võtta 100, siis on kehtestatud juurdehindlusmäärad — 5% laokäibelt ja 1% transiidilt tööstuse väljalaskehinnalt — üleviiduna käibele realiseerimishindades järgmised:

$$\text{laokäibelt} \quad \frac{100 \times 5}{105} = 4,76\%,$$

$$\text{transiitkäibelt} \quad \frac{100 \times 1}{101} = 0,99\%.$$

Järelikult on varustusorganisatsiooni tulud 1941. a. juurdehindlustest:

Tabel 14.

	Käive (tuh. rbl.)	Juurdehindlused (prots. käibelt)	Varustusorganisatsioonide tulud (tuh. rbl.)
Laokäive	20.605	4,76	981
Transiitkäive	48.079	0,99	476
K o k k u	68.684	2,12	1.457

Esineb juhtumeid, et varustus-, turustus- ja kokkuostuorganisatsioonide koosseisus on varustus-, kokkuostu- või turustusobjekte esialgselt ümbertöötlevaid tööstuslikke ettevõtteid kui ka teenindavaid abiettevõtteid. Selliste varustus-, turustus- ja kokkuostuorganisatsioonide kogu tulusumma määratlemiseks tuleb hinnavahedest saadavat tulusummat suurendada nende ettevõtete realiseeritava toodangu väärtuse võrra hinnakirjalistes väljalaskehindades.

Varustus-, turustus- ja kokkuostuorganisatsioonide tulude ja kulude bilanssides näidatakse tooki nende ettevõtete toodangu realiseerimisest bilansi tulude osa art. 1 all.

2. Varustus-, turustus- ja kokkuostuorganisatsioonide käibekulud.

Varustus-, turustus- ja kokkuostuorganisatsioonide käibekulusid plaanitakse kokkuostu-, lisa- ja kaupade tarbijani viimisega seotud organiseerimiskulude ulatuses.

Käibekulusid liigitatakse järgmisteks kuluelementideks:

1. Raudtee- ja veeteetransport.
2. Auto- ja hobuveod.
3. Töötasud.
4. Juurdearvestused töötasule.
5. Ruumide üür.
6. Amortisatsioon.
7. Jooksev remont.
8. Viimistlus-, sortimis- ja pakkimiskulud.
9. Taarakulud.
10. Muud kulud.

Käibekulude üldsummast tuuakse eraldi välja administratiiv- ja juhtimiskulud.

Käibekuludeks on kõik kulud alates kuludest sügavpunktides kuni franko saatejaam või franko sihtjaam, olenevalt sellest, kas väljalaskehinnad on kehtestatud franko tootja või franko tarbija. Kui kaupu realiseeritakse jaemüügivõrgu kaudu, siis võetakse käibekulude hulka samuti jaemüügivõrgu kulud. Varustusorganisatsioonides võetakse käibekulude hulka kõik kulud franko varustusorganisatsiooni ladu.

Varustusorganisatsioonide käibekulude hulka ei võeta auto- ja hobutranspordi kulusid sügavpunktidest varustusorganisatsioonide ladudeni detsentraliseeritud kokkuostude puhul, kuna need kulud tasutakse ostjate poolt nende tegelikus suuruses. Käibekulude hulka ei võeta makse ja lõive. Käibekulud plaanitakse absoluutse summamana ja protsentidena käibest.

Käibekulude tase varustus- ja turustusorganisatsioonides määratakse kindlaks kulude üldsumma suhtena kaubakäibesse hulgi-väljalaske- või jaemüügihindades (realiseerimisel jaemüügivõrgu kaudu või ühtsete jaemüügihindade järgi) ning

kokkuostuorganisatsioonides — kõigi kokkuostukulude suhtena kõigi kokkuostude maksumusse kokkuostu- või konventsionaalhindades.

Varustus-, turustus- ja kokkuostuorganisatsioonide käibekulude tase määratakse kindlaks igal aastal NSVL valitsuse poolt kinnitatud rahvamajanduse arendamise plaaniga.

Käibekulude taseme määramiseks koostavad varustus-, turustus- ja kokkuostuorganisatsioonid eelarved või eelarvelisfinantsarvestused kogu oma kaubandusvõrgu kokkuostu-, lisa- ja organisatsioonilistele kuludele.

Direktiivses plaanimises koostatakse käibekulude eelarved koefitsientide meetodi abil, operatiivses plaanimises — otsese arvestusega.

Käibekulude eelarvete koostamisel ja kontrollimisel kasutatakse harilikult meie poolt ptk. IV üksikasjalise vaatluse all olnud tootmiskulude eelarvete koostamise arvestusmeetodeid.

Teostame meie vaatlusealuse peavalitsuse varustusorganisatsiooni käibekulude arvestuse.

Rahvamajanduse arendamise plaaniga 1941. a-st on peavalitsuse varustusorganisatsiooni käibekulude tasemeks määratud 2% kaubakäibest tööstuse hulgi-väljalaskehindades (vt. tabel 1, lk. 14).

Lähtudes varustuskaupade käibest realiseerimishindades 68.684 tuh. rbl. suuruses ja kaalutud keskmisest hinnavaahemäärast 2,2% suuruses käibest, moodustab varustusorganisatsiooni kaubakäive tööstuse hulgi-väljalaskehindades

$$\frac{68.684 \times 100}{102,2} = 67.205 \text{ tuh. rbl.}$$

Siit järeldub, et varustusorganisatsiooni käibekulude absoluutne summa 1941. a. moodustab

$$\frac{67.205 \text{ tuh. rbl.} \times 2}{100} = 1.344 \text{ tuh. rbl.}$$

Kui varustus-, turustus- või kokkuostuorganisatsioonide koosseisus on tööstuslikke ettevõtteid, kelle toodangu realiseerimine kuulub nende organisatsioonide käibesse, siis suure-

neb ültähendatud korras määratletud käibekulude summa nende ettevõtete realiseeritava toodangu kaubandusliku omahinna võrra.

Varustus-, turustus- ja kokkuostuorganisatsioonide enda tulude ja kulude bilanssides näidatakse nende ettevõtete tootmis- kulusid ja realiseeritava toodangu kaubanduslikku omahinda bilansi kulude osa art. 1 all.

3. Varustus-, turustus- ja kokkuostuorganisatsioonide tegevuse tulemused.

Nagu eespool tähendatud, moodustab varustus-, turustus- ja kokkuostuorganisatsioonide tulude ja käibekulude vahe nende organisatsioonide akumulatsioonisumma. Nende organisatsioonide rentaabluseks on hinnavahe summade ja käibekulude vahe protsentides käibest.

Kui varustus-, turustus- ja kokkuostuorganisatsioonide koosseisus on tööstuslikke ettevõtteid, siis eraldatakse akumulatsiooni kogusummast tööstuslike ettevõtete ekspluateerimise tulemused ja nende rentaablus määratletakse eraldi. Varustus-, turustus- ja kokkuostuorganisatsioonide kasum eraldatakse üldisest tulusummast eraldi reale. Kui nende organisatsioonide koosseisus on käibemaksu maksvaid tööstuslikke ettevõtteid, siis eraldatakse see käibemaks üldisest tulusummast samuti eraldi reale. Samale reale kantakse ka mõnede turustus- ja kokkuostuorganisatsioonide poolt maksetav käibemaks ja eelarveline vahe.

Hinnavaheedest saadavate tulude absoluutse summa juures 1.457 tuh. rbl. ja käibekulude juures 1.344 tuh. rbl. suuruses on meie vaatlusealuse peavalitsuse varustusorganisatsiooni kasum 1941. a.

1.457 tuh. rbl. — 1.344 tuh. rbl. = 113 tuh. rbl.

Selle organisatsiooni rentaablus kaubandusliku tegevuse alal on 0,12% (2,12% — 2,0% = 0,12%) käibest tööstuse

hulgi-väljalaskehindades, kui keskmine hinnavaheäär on 2,12% ja käibekulud moodustavad 2% (vt. § 2) käibest.

Kõigist ülaltoodud arvestusist lähtudes tuleb peavalitsuse 1941. a. plaanilisse tulude ja kulude bilanssi teha järgmised kanded:

a) art. 3 — „Varustus- ja turustusorganisatsioonide tulud“ — bilansi tulude osas kanda tulude kogusumma hinnavaheedest 1.457 tuh. rbl. suuruses ja eraldi reale „Selle hulgas kasum“ kasumisumma 113 tuh. rbl.;

b) art. 5 — „Turustus- ja varustusorganisatsioonide käibekulud“ — bilansi kulude osas kanda väljaarvutatud käibekulud 1.344 tuh. rbl. suuruses.

Varustus-, turustus- ja kokkuostuorganisatsioonide plaanilistes tulude ja kulude bilanssides näidatakse kõiki operatsioone igal juhul täie käibesummana, s. o. sisse võttes kokkuostetud varustus- ja turustuskaupade maksumuse.

Samuti koostatakse peavalitsustele ja ministriumidele alluvate toidukaubastute ja toidukaupade keskbaaside plaanilised tulude ja kulude bilansid. Peavalitsuste ja ministriumide tulude ja kulude bilanssides näidatakse toidukaubastute ja toidukaupade keskbaaside operatsioone täie käibena, sisse arvates ka realiseeritavate kaupade maksumuse.

Kuues peatükk.

Omade käibevahendite täiendamine.

1. Omade käibevahendite normimine.

Iga majandusliku organisatsiooni omade käibevahendite vajadus oleneb:

- a) tootmistegevuse mahust, iseloomust ja organisatsioonist;
- b) vahendite käibekiirusest.

Vahendite käibekiirus on üheks tähtsaimaks teguriks, millest oleneb tootmisplaani täitmiseks vajalike käibevahendite

hulk. Seepärast omab ka käibevahendite arvestuses selle näit-
arvu plaanimine otsustavat tähtsust.

Vahendite käibekiirus määratletakse vahendite ringimiskor-
dade arvuga operatiivperioodil.

Kui aasta kestel ringis vahendeid summas O ja majandus-
likule organisatsioonile oli selleks vahendeid antud summas N ,
siis on vahendite käibekiiruseks S :

$$S = \frac{O}{N} \text{ korda.}$$

Siit järeldub, et majanduslikule organisatsioonile vajalike
käibevahendite hulka võib antud käibekiiruse puhul määratleda
järgmiselt:

$$N = \frac{O}{S}.$$

Seega on peamiseks momendiks majandusorganisatsioonile
plaanis ettenähtud käibe täitmiseks vajalike käibevahendite
huiga plaanimisel vahendite käibekiiruse normimine.

Vahendite käibekiirust mõõdetakse nende ringluse ajaga,
kusjuures ringluse aeg oleneb peamiselt järgmisist tegureist:

- a) materiaalsete väärtuste spetsifikatsioonist ja kulunormi-
dest;
- b) tootmisprotsessi kestusest;
- c) varustuse ja turustuse organisatsioonist.

Kõigist neist tegureist oleneb majandusorganisatsiooni
pideva tootmistegevuse tagamiseks vajalik kaubalis-materiaal-
sete väärtuste alaliste varude miinimum. Need minimaalselt
vajalikud kaubalis-materiaalsete väärtuste alatised varud moodus-
tatakse ettevõtte organiseerimisel riigieelarve summade arvel ja
edaspidi tootmistegevuse suurenemisel täiendatakse peamiselt
ettevõtte enda akumulatsioonisummade arvel. Nii moodustatakse
majandusorganisatsiooni omad käibevahendid.

Hooajalisi kaubalis-materiaalseid väärtusi nagu põllumajan-
duslikku toorainet, kütet jms., mis moodustuvad seoses nende
hooajalise kokkuostuga ja mis pole tingitud tootmise püsivast
vajadusest, ei normita. Neid varusid moodustatakse ettevõtteis

mitte omade, vaid laenatud vahendite arvel, kuna nad on ajutise iseloomuga. Hooajalisi kaubalis-materiaalseid varusid moodustatakse pangakrediidi arvel.

Vastavalt NSVL RKN määrusele 26. märtsist 1940. a. NSVL 1940. a. riigieelarve kohta on osa normitavaid valmis-saaduste jääke varustus- ja turustusorganisatsioonides, samuti masinaehitusettevõtteis viidud pangakrediidile, et tugevdada Riigipanga finantskontrolli nende organisatsioonide tegevuse üle. Masinaehitusettevõtteis on peale valmis-saaduste pangakrediidile üle viidud veel osa normimisele kuuluvaid lõpetamata tootmise jääke ja omatoodetud pooltooteid.

See määrus kehtestas pangakrediidi osavõtuprintsiibi nende kaubalis-materiaalsete väärtuste minimaalsete alatiste varude moodustamises. 1940. a. oli pangakrediidi osavõtu normideks võetud valmis-saaduste jääkide alal 50% ja lõpetamata toodangu ja pooltoodete alal 25%.

Tööstuse varustamine omade käibevahenditega viidi esimest korda läbi Töö ja Kaitse Nõukogu 23. VII 1931. a. määruse alusel. Selle määrusega kehtestati omade käibevahendite normimise printsiip selliselt, et oleks tagatud majandusorganisatsiooni pidev tootmistegevus vajaliku miinimumi omade käibevahenditega.

Selle määruse alusel kehtestas eriline valitsuse komisjon kaubalis-materiaalsete väärtuste varude normid üksikute tööstusharude jaoks ja vahendite käibekiirused nende varude normimisega päevades.

Hiljem korrigeeriti tööstuse töö kvaliteedi paranemisele vastavalt vahendite käibekiiruse norme operatiivse plaanimisega.

Tööstuse edasine tehniline progress nõudis majandusorganisatsioonidelt ja finantsorganitelt kaubalis-materiaalsete väärtuste käibenormide perioodilist läbivaatamist.

Töö ja Kaitse Nõukogu määrus 23. juulist 1931. a. näeb ette, et tööstusliku ettevõtte omad käibevahendid peavad tagama järgmiste normitavate varude moodustamist:

a) toorained ja põhimaterjalid;

b) abimaterjalid;

c) küte;

d) lõpetamata toodang;

e) pooltooted;

f) väheväärtuslikud ja kiiresti kuluvad tööriistad ja inventar (vastavalt NSVL RKN määrusele 29. juulist 1936. a. raamatu- pidamise bilansside kohta);

g) varuosad jooksvaks remondiks (vastavalt samale määru- sele);

h) taara ja taaramaterjalid;

i) valmissaadused, samuti jäägid;

j) tulevaste perioodide kulud;

k) tellimiste eest maksmise deebitorid valmisuse astme järgi.

Artikli „Tellimiste eest maksmise deebitorid valmisuse astme järgi“ all näidatavaid summasid kaetakse omade käibevahendi- tega ainult siis, kui tellitud objektide tootmise tehnoloogiline protsess kestab üle nelja kuu.

Iga loetletud artikli järgi määratletakse omade käibe- vahendite vajadus, lähtudes nende alatiste varude normidest või ringluse ajast päevades (või protsentides käibest).

Alatiste varude norme või kaubalis-materiaalsete väärtuste ringluse aegu päevades nimetatakse kaubalis-materiaalsete väärtuste alatiste laoseisude normatiivideks. Nad iseloomustavad ühte või teist liiki kaubalis-materiaalse väärtuse varu, mis on minimaalselt vajalik ettevõtte katkestamatuks tööks. Kaubalis- materiaalsete väärtuste varude suurusi arvutatakse nende kulutamise päevade arvust lähtudes.

Selle varu hinne kindlate riiklikkude hindadega kaubalis-mate- riaalsete väärtuste päevase kulu maksumuse määratlemise teel on ettevõtte omade käibevahendite normatiiviks rahaliselt.

Toorainete ja põhimaterjalide, abimaterjalide ning kütte alatiste varude normatiivid määratletakse lähtudes tootmise tehnoloogilisest protsessist ja varustuse tingimustest.

Otsustavaiks materjalivarude norme määravaiks tootmis- tehnilisiks tegureiks on:

a) materjalide tootmisse andmise perioodilisus. Kui materjalide tootmisse andmist teostatakse iga kahe päeva tagant, siis peab nende materjalide alatine varu olema nende kahepäevase kulu suurune;

b) materjalide ettevalmistus tootmisse andmiseks. Kui materjalide tootmisse andmiseks on vajalik nende seista laskmine, eelnev töötlemine, sortimine, assortimendi komplekteerimine jms., siis tuleb nende materjalide alatise varu moodustamisel arvestada ka tootmisse antavate materjalide ettevalmistuseks vajalikku aega.

Ettevõtete toorainete ja materjalidega varustamise organi seerimine on suure osatähtsusega kaubalis-materiaalsete väärtuste alatiste varude moodustamisel. Selles suhtes on olulisimaiks tegureiks, mida tuleb arvestada materiaalse varude normimisel, järgmised tegurid:

a) varustuse organisatsioonilised vormid. Antud juhul võetakse arvesse varustuse organisatsiooni. Sel puhul tuleb eriti välja selgitada, mil määral olemasolevad organisatsioonivormid võimaldavad soodsaid tingimusi kaubalis-materiaalsete väärtuste käibe kiirendamiseks, kuivõrd need organisatsioonivormid tagavad töökoha pidevat varustamist toorainetega, materjalidega jne.;

b) toorainete ja materjalide ettevõtete ladudesse transportimise tingimused. Varude normimisel on transportimise tingimused väga olulised. Transportimise viisi (raudteel, veeteel, veoautol või hobuveokil) valikust oleneb toorainete ja materjalide teeloleku aeg ja saadetiste regulaarsuse tagamine, mis vahetult avaldab mõju varude normidele. Lõpuks ei ole väikese osatähtsusega ka vedude maksumus. Näiteks on sel juhul, kui ettevõtte ei asu kuigi kaugel kaubavarustajast, praegu lühimaa vedude kohta kehtivate kõrgete raudteetariifide juures ökonoomsemaks transpordiliigiks autotransport;

c) materiaalse väärtuste saabumise perioodilisus. Ettevõttes vajaliku materjalide varu suurus oleneb tunduval määral üksikute saadetiste vahelistest ajavahemikkudest. Materjali-

varude normimisel tuleb kindlaks teha üksiku saadetise otstarbekohaseim suurus, arvesse võttes transpordi parimat kasutamist ja käibevahendite minimaalseimat koormamist, nagu see on ette nähtud NSVL RKN määruuses 5. aprillist 1940. a. varustusorganite organisatsioonilise struktuuri kohta majanduslikes ministriumides;

d) arveldustingimused kaubavarustajatega avaldavad samuti mõju vahendite ringlusajale. Ettevõtete omade käibevahendite paigutamine materiaaletesse varudesse algab arvete tasumise momendist. Vahendite käibenormide määratlemisel materiaaletsete varude alal aktseptvormiga arvelduste puhul tuleb arvesse võtta „arve liikumise“ aeg, kuna materjalid kantakse ettevõtte bilansi aktivasse selle aja möödumisel;

e) laovarude garantiireservide moodustamine ettevõtete kindlustamiseks häirete vastu varustamises (materjalide mitteõigeaegse saatmise tõttu kaubavarustajate poolt, transpordi ebatäpse töö tõttu, materjalifondide mitteõigeaegse eraldamise tõttu jne.). Neid kindlustusvarusid määratletakse minimaalsest ajast lähtudes, mis on vajalik häirete likvideerimiseks varustamises.

Seega võib materiaaletsete väärtuste varude norme päevades väljendada järgmise valemi abil¹:

$$N = N_1 + N_2 + N_3 + N_4 + N_5 + N_6 - N_7,$$

kus

N_1 on aeg, mis on tingitud materjalide tootmisse andmise perioodilisusest;

N_2 — aeg, mis on vajalik materjalide ettevalmistuseks enne tootmisse andmist;

N_3 — transportimise aeg;

N_4 — aeg, mis on tingitud kaubavarustajate poolt materjalide lähetamise perioodilisusest;

N_5 — materjalide vastuvõtu peale kuluv aeg;

¹ See ja järgnevad valemid on võetud prof. Afanasjevi raamatust „Tööstusliku ettevõtte aruande analüüs“.

N_6 — garantii-kindlustusvaru;

N_7 — dokumentide liiklemise aeg aktseptvormilise arvel-
duse puhul.

Varunorm päevades ladudes olevate materjalide kohta saa-
dakse N_3 ja N_7 väljajätmisega. Teel olevate materjalide varu-
norm päevades koosneb N_3 ja N_7 -st.

Materiaalsete väärtuste käibekiirus määratletakse kõiki neid
tegureid arvesse võttes järgmise valemi järgi:

$$S = \frac{P \times N}{O},$$

kus

S on käibekiirus päevades;

P — operatsiooniperiood päevades;

N — antud käibe sooritamiseks vajalikud käibevahendid;

O — käibesumma.

Näiteks kui kaubalis-materiaalsete väärtuste käive kvartaalis
tootmiskulude eelarve järgi on 180.000 rbl., tööpäevi on
kvartaalis 90 ja käibe (perioodiliselt tootmisse mahutatavate
materjalide väärtus või tootmisse mahutamiseks ettevalmistata-
vate materjalide väärtus või teel olevate materjalide väärtus
jne.) teostamiseks vajalikke käibevahendeid on 8.000 rbl., siis
moodustavad käibekiirus (käibimise aeg) ja nende kaubalis-
materiaalsete väärtuste püsivad jäägid

$$\frac{90 \times 8.000}{180.000} = 4 \text{ päeva.}$$

Lõpetamata toodangu ja omatoodetud pooltoodete püsivate
jääkide normid määratletakse tehnilise plaanimisega, mis kor-
raldab tootmisprotsessi otstarbekohaseima organiseerimise.

Peamisiks tegureiks, mis määratlevad pidevaks tootmis-
tsükliks vajalike lõpetamata toodete ja pooltoodete varude
suuruse, on

a) tootmisprotsessi kestus;

b) valmistatava eseme ühest kohast teise vedu ettevõttes
edasiseks töötlemiseks;

- c) pooltoodete või üksikosade assortimendi kompleksus;
 d) pooltoodete või üksikosade tootmisse mahutamise perioodilisus.

Lõpetamata toodangu ja pooltoodete püsivate jääkide normimist teostatakse arvestades nende väärtuse püsivat kasvu tootmisprotsessis, sõltuvalt üleminekust ühest tootmise staadiumist teise.

Näiteks kui tootmises tehakse üheaegselt iga tooteühiku kohta operatsiooniperioodil kulusid (toorained ja põhimaterjalid või pooltooted) summa S ulatuses, kui hiljem tehakse järk-järgult täiendavaid kulusid tooteühiku kohta summa I ulatuses, kui kulude kasvukoefitsient, mis onoleb täiendavate kulude teostamise aegadest, on K , kui tootmisprotsessi kestus ajaliselt on D päeva ja kui operatsiooniperioodi pikkus päevades on P , siis on tootmises vajalike käibevahendite hulk järgmine:

$$N = \frac{(S+K \times I) \times D}{P}$$

Lõpetamata toodangu püsiv jääk päevades on järgmine:

$$O = \frac{N \times P}{Z}$$

kus

O on lõpetamata toodangu jääk päevades;

N — tootmises vajalikud käibevahendid;

Z — käibesumma tootmises (toodangu väljalase tehaseselises omahinnas);

P — operatsiooniperioodi kestus päevades.

Toome näite lõpetamata toodangu jääkide normide arvutamise kohta päevades.

Põhimaterjalide igapäevane kulu tootmises on 4.000 rbl. (S); tootmisprotsessis kasvavad täiendavad kulud, mida tehakse ühetasaselt tootmisprotsessi kestel 18 päeva (D) jooksul, moodustavad 1.800 rbl. (I); kvartaalis on 90 tööpäeva (P). Ühetasase kulude teostamise puhul on nende kasvukoefitsient 0,5 (K), kuna täiendavad kulud on käibes 9 päeva.

Siit leiame ülaltoodud valemit kasutades lõpetamata toodanguks vajalike käibevahendite vajaduse:

$$\frac{[(4.000 \times 90) + (0,5 \times 1.800 \times 90)] \times 18}{90} = \frac{(360.000 + 81.000) \times 18}{90} = 88.200 \text{ rbl.}$$

Püsivjääk päevades on toodangu väljalaske juures tehase lises omahinnas 640 tuh. rbl. suuruses

$$\frac{88.200 \times 90}{640.000} = 12,4 \text{ päeva.}$$

Tööstusliku ettevõtte valmistoodangu püsivate jääkide normid päevades määratletakse selle valmistoodangu tarbijaile lähetamiseks ettevalmistamise peale mineva ajaga.

Ettevõtete ladudes olevate valmissaaduste jääkide norme määravaiks põhitegureiks on:

a) assortimendi järgi partiide komplekteerimise aeg, mis on tingitud lepinguist ostjatega;

b) ühekordse saadetise maht, mis on tingitud transpordi parema ja kasulikuma ära kasutamise nõudeist;

c) aeg, mis kulub laadimise, transpordidokumentide vormistamise, ostjale arve väljakirjutamise ja selle pankas esitamise peale, samuti ettevõtte arveldusarvele lähetatud kaupade peale antava laenu ülekandmisele. Seega võib ettevõtete valmissaaduste jääkide normi väljendada järgmiselt:

$$N = N_1 + N_2 + N_3,$$

kus

N_1 on partii lähetamiseks ettevalmistamise (pakkimine, sortimine jne.) aeg;

N_2 — valmistoodangu seismise aeg, mis on tingitud ühekordse saadetise optimaalsest suurusest;

N_3 — laadimise ja selle vormistamise, samuti lähetatud kaupade eest sissekasseerimise peale kuluv aeg.

Valmissaaduste käibe aeg määratletakse sama meetodiga kui materiaalsete väärtuste puhul.

Varunormid päevades väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate tööriistade ja inventari, samuti asendamiseks vajalikkude

seadmete ja varuosade peale määratletakse vastavalt ettevõtte töö tehnilistele tingimustele.

Vastavalt NSVL RKN poolt 1936. a. 29. juuli määrusega kinnitatud eeskirjale raamatupidamise aruannete ja bilansside kohta kuuluvad väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate tööriistade ja inventari hulka esemed, mille iga ei ületa üht aastat, hoolimata nende väärtusest, ja esemed väärtusega alla 200 rbl.

Väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete gruppi kuuluvad:

a) mõõdu-, lõike- ja tööriistad lukusepa-, sepa-, treimis-, puusepa-, tiseri-, katusepanemis-, potisepa-, krohvimis-, maalri-, betoonimis-, armatuuri- jne. tööde jaoks;

b) tootmisinventar: kastid, kirstud, korvid, pukid, pesukausid, raamid, kopsikud, presendid jms.;

c) majapidamisinventar: lauad, toolid, taburetid, voodid, kellad jms.;

d) transpordinventar: rakmed (loogad, leid, rangid jt.), autotranspordi garaažide tööriistad jne.

Varunormid väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate tööriistade ja inventari peale määratakse üheaegselt ladudes ja ekspuaterimisel olevate jääkide peale.

Vastavalt NSVL RKN määrusega 26. veebruarist 1938. a. kinnitatud instruksioonile tööstuslike ehituste projektide ja eelarvete koostamise kohta (art. 32) nähakse ette tehnilise projekti juures olevais eelarveis ettevõtte normaalseks tööks vajalike väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete, nagu tööstusliku inventari, stantside, seadeldiste, tööriistade jms. varusid. Seega moodustuvad väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate tööriistade ja inventari normitavad varud kapitaalehituse vahendite arvel.

Väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete varude normatiivid määratletakse ettevõtte iga tsehhi jaoks väljatöötatud tööriistade, seadeldiste, varuosade, inventari, erirõivastuse jms. tüüpkomplektide põhjal. Nende esemete normitud varude väärtus võetakse suhteliselt tootmisnäitarvude ühikule või iga objekti ja esemete iga liigi (tööriistad, erirõivastus, inventar jne.) kaupa.

Iga tootmisnäitarvude ühik valitakse antud tootmisliigi ja eseme-
liigi iseloomulikke eriomadusi arvestades. Näiteks võidakse varu-
osade normatiivi määratleda protsendilises vahekorras sisseseade
väärtusega, erirõivastuse normatiivi 100 töölise kohta jne.

Väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete varude uuenda-
mist tegutsevais ettevõtteis teostatakse toodangu omahinnasse
sissearvatud varanduse kulumise summade arvel.

Suuremas osas tööstusharudes teostatakse väheväärtuslike
ja kiiresti kuluvate esemete kulumise katmist kogu aasta kestel
ühetasaselt kindlaksmääratud protsendilises vahekorras, lähtu-
des nende esemete soetusväärtusest ja nende teenistuseast.

Järelikult nähakse väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate ese-
mete varude suurenemist tegutsevais ettevõtteis ette ainult
tootmise tehnoloogilise protsessi muutumise korral, mis nõuab
tööriistade ja inventari suurendatud varusid tööliste arvu
suurenemise või toodangu assortimendi muutumise tõttu.

Seda väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete varude
juurdekasvu kaetakse majandusliku organisatsiooni põhitege-
vuse vahenditega.

Väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete varude norma-
tiivide suurenemist seoses kapitaalehituse uute objektide eks-
pluateerimisele võtmisega ja tegutsevate ettevõtete rekonst-
ruerimisega nähakse ette kapitaalehituse vahendite arvel.

Asendamiseks vajalike seadmete ja varuosade, samuti eri-
rõivastuse varude normid arvutatakse välja analoogilise
meetodi abil.

Tulevaste aastate kulude jääkide normimist teostatakse samuti
eriarvestuste abil, lähtudes tehnoloogilise protsessi tingimustist
ja tootmistegevusega seotud ning järgmiste aastate kestel
katmisele tulevate kulude mahust.

Tootmistehnilisist tingimustist olenevate kaubalis-materiaal-
sete väärtuste varude normimist teostavad harilikult ettevõtte või
peavalitsuse tehnilised osakonnad. Varustuse ja turustuse tingi-
mused olenevate kaubalis-materiaalsete väärtuste varude nor-

mide määratlemine on majandusorganisatsioonide finantsosakondade ülesanne.

Põhimiseks ülesandeks käibevahendite normimises on kaubalis-materiaalsete väärtuste käibe maksimaalse kiirendamise tagamine tootmises ja ringluses, arvestades ettevõtte või peavalitsuse töö konkreetset olukorda. Jämedaim viga oleks kaubalis-materiaalsete väärtuste varude normimine ainult teoreetiliste arvestuste põhjal, arvestamata vahendite käibe kiiruse konkreetseid tingimusi teatavas ettevõttes eelneva aja-kestel. Ökonomist-finantsisti otseseks kohuseks on otstarbekohaseimate käibeenormide leidmine konkreetse majandusorganisatsiooni jaoks ja vahendite ringluse maksimaalselt võimaliku kiirendamise tagamine.

Seepärast tuleb kaubalis-materiaalsete väärtuste püsivate varude normimise protsessi kontrollida vahendite ringluse tempo ökonoomilise analüüsi abil nii plaanitava kui ka eelnevate operatsiooniperioodide kohta.

Ülaltoodud omade käibevahendite normimise põhiprintsiibid on kasutatavad kõigi tööstusharude majandusorganisatsioonide jaoks. Omade käibevahendite normatiivide arvestusi teostatakse neis majandusorganisatsioonides siiski erinevate meetodite abil.

2. Tööstusliku ettevõtte omade käibevahendite normatiivide arvestus.

Tööstusliku ettevõtte omade käibevahendite normatiive arvestatakse lähtudes kaubalis-materiaalsete väärtuste varude kindlaksmääratud normidest päevades ja nende väärtuste ringlusest, mis tuleneb tootmiskulude eelarvest.

Tööstuslikule ettevõttele antud omad käibevahendid peavad tagama tema tootmisplaani täitmist mitte üksi plaaniperioodil, vaid ka ettevalmistust tootmise laiendamiseks järgmisel perioodil. Sellega seoses arvestatakse omade käibevahendite normatiivid välja pidevalt kasvava toodanguga ettevõtteis, lähtudes aasta maksimaalseima — IV kvartaali — tootmise eelarvest.

Toodangu väljalaske sesoonsete kõikumistega tööstusharudes teostatakse omade käibevahendite normatiivide arvestust,

lähtudes minimaalse programmiga kvartaali toodangust. Sel juhul võetakse arvesse, et teistel kvartaalidel seda miinimumi ületavad kaubalis-materiaalsete väärtuste varud on ajutise iseloomuga ja seepärast kuuluvad katmisele pangakrediidiga.

Järelilikult tuleb enne omade käibevahendite normatiivide arvestamisele asumist kindlaks teha tootmiskulude eelarve selle kvartaali jaoks, mille kohta arvestatakse normatiivi. Kvartaali tootmiskulude eelarve koostatakse lähtudes selle kvartaali tootmisprogrammi osatähtsusest aastaplaanis. Vastava kvartaali tootmisprogrammi osatähtsus aastaplaanis määratletakse lähtudes tootmise arendamise plaanist ja — selle puudumisel — tegelikkude andmete põhjal tootmise arenemise kohta kvartaalide kaupa kahe või kolme eelmise aasta kestel. Viimasel juhul oletatakse, et aruandeandmed tootmise arenemise kohta kvartaalide kaupa terve rea aastate kestel iseloomustavad antud tööstusharu töö spetsiifilisi tingimusi aasta kestel.

Omade käibevahendite vajadust normitavate materiaalse väärtuste iga artikli kaupa arvutatakse vastavate artiklite jaoks kindlaksmääratud keskmiste, päevades antud varunormide korrutamiseiga tootmiseelarve samade artiklite ühepäevaste kuludega.

Kulu ühes päevas tootmiseelarve materiaalse osa üksikute artiklite kaupa määratletakse nende artiklite kvartaalikulude üldsumma jagamisega kvartaali tööpäevade arvuga.

Seda arvestust võib väljendada järgmiselt:

$$N = D \times \frac{O}{90}$$

kus

N on vajalikud omad käibevahendid;

D — keskmised varunormid päevades;

O — kulud vastava artikli järgi;

90 — kvartaali tööpäevade arv.

Keskmised varunormid päevades materiaalse väärtuste üksikute artiklite kaupa määratletakse vastava artikli toorainete ja materjalide kõigi normitavate varude väärtuse jagamisega tootmiseelarve vastava artikli ühepäevase kuluga.

7.323 tuh. rbl. võrra ja bilansiliste jääkide alusel väljaarvutatud jääkide norm päevades väheneb. 1940. a. aruandeandmeist lähtudes moodustavad lõpetamata toodangu ja pooltoodete normaaljäägid jooksvas tootmises, kui lõpetamata toodangule läheb ühes päevas kulusid $\frac{52.183}{48,8} = 1.069$ tuh. rbl. ja ajutiselt seisma pandud ning annulleeritud tellimusi on $\frac{7.323}{1.069} = 6,8$ päeva varuna, 48,8 päeva — 6,8 päeva = 42 päeva.

Seega võib lõpetamata toodangu ja pooltoodete normatiivide arvestamisel 1941. a. peale alatisi normaaljääke võtta 42 päeva ulatuses bilansist tuleneva 48,8 päeva asemel.

Lõpetamata toodangu ja pooltoodete jäägid seisma pandud ja annulleeritud tellimuste tõttu tulevad kui ajutised kulud katta pangakrediidiga ja mõningatel juhtudel kanda kahjumiks.

Ettevõtte põhitegevuse raamatupidamise aruandebilansi sama õiendise (osa XIV) põhjal teeme kindlaks, et valmissaaduste bilansijärgsetes jääkides esinevad jäägid seisma pandud ja annulleeritud tellimustena 540 tuh. rbl. suuruses. See summa näitab, et on olemas tootmise vajadusest mittetingitud valmissaaduste jääke 0,3 päeva ulatuses.

Järelikult võib valmissaaduste jääkide normiks plaanitaval aastal võtta normaalsetes tootmistingimustes 18,6 päeva — 0,3 päeva = 18,3 päeva.

Analoogiline arvestus seisma pandud ja annulleeritud tellimustes olevate ostetud pooltoodete olemasolu kohta võimaldab aruandebilansist tulenevaid toorainete ja põhimaterjalide varunorme vähendada 3,4 päeva võrra, kuna ostetud pooltooted esinevad bilansis artikli all „Toorained ja põhimaterjalid“.

Neist andmeist lähtudes on tööstuslike ettevõtete omade käibevahendite vajadus 1941. a. materiaalsete väärtuste normaalvarude moodustamiseks vastav (vt. lk. 85). tabelile.

Omade käibevahendite normatiiv lõpetamata toodangu ja omavalmistatud pooltoodete alal moodustab, kui tehaseliste kulude kogusumma toodangule on 360.139 tuh. rbl. (vt. tabel 5,

Tabel 15.
(tuh. rbl.)

Artiklite nimetused	Kulud tootmis-eelarve järgi	IV kvartaali osatähtsus	Kulud tootmis-eelarve järgi IV kvartaalis	Tööpäevade arv kvartaalis	Kulud IV kvart. plaani järgi ühes päevas	Varunorm päevades	Omade käibevahendite normatiiv
Toorained ja põhimaterjalid . . .	155.894	27%	42.091	90	467,7	58,3	27.267
Abimaterjalid . .	29.761	„	8.035	„	89,3	91,0	8.126
Küte	14.872	„	4.015	„	44,6	60,0	2.676

lk. 36), kui IV kvartaali osatähtsus toodangus on 27% ehk 97.238 tuh. rbl. ja kui kulud ühes päevas on 1.080,4 tuh. rbl.,
 $1080,4 \times 42 = 45,377$ tuh. rbl.

Omade käibevahendite normatiiv valmissaaduste alal moodustab, kui kulude kogusumma 1941. a. väljalastava turutoodangu peale on 360.139 tuh. rbl. (vt. tabel 9, lk. 40), kui IV kvartaali osatähtsus turutoodangu väljalaskmises on 27% ehk 97.238 tuh. rbl. ja kui kulud ühes päevas on 1.080,4 tuh. rbl.,
 $1080,4 \times 18,3 = 19.771$ tuh. rbl.

Seoses tööliste ühiselamute likvideerimisega üüritud elamutes (vt. ptk. VIII) väheneb majandusinventari jääk plaanitaval aastal 1.678 tuh. rbl. võrra, kuna see inventar uuendamisele ei tule.

Järelikult väheneb normatiiv 1. jaanuariks 1941. a. väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate tööriistade ja inventari, asendavate seadmete ja erirõivastuse alal 16.114 tuh. rublalt 14.436 tuh. rublale.

1941. a. meie vaatlusealune peavalitsus sellist toodangut, mille tootmine kestab üle 4 kuu, välja ei lase. Seega puudub omade käibevahendite normatiivide vajadus arveldusvaheteks koostööpartnerite ettevõtetele. Seetõttu püsivad jääki võlgnevuse alal deebitoritele vastavalt valmiduse astmele 1941. a. ette ei nähta.

Tulevaste aastate kulude liikumine summades meie vaatlusealuse peavalitsuse ettevõtteis on 1941. a. järgmine:

Tabel 16.
(tuh. rbl.)

Kulude nimetused	Jääk 1. I 1941. a.	Kulud 1941. a.	Kulude katmine 1941. a.	Jääk 1. I 1942. a.
1. Kulud uute toodanguliikide projekteerimise ja mudelite väljatöötamise alal	1.465	2.848	2.388	1.925
2. Kulud tootmistegevusega seotud uurimuste ja katsete alal	2.115	11.768	9.536	4.347
3. Kulud uute toodanguliikide sissetöötamise alal	2.329	12.832	10.018	5.143
4. Mitmesugused kulud tulevaste perioodide arvel (üür, ajalehtede ja ajakirjade tellimine, kantseleitavete ostmine jm.)	323	400	323	400
Kokku	6.232	27.848	22.265	11.815

Ehitusobjektide ekspluateerimisele võtmise plaani järgi võetakse IV kvartaalis ekspluateerimisele tehas, mille toodang 1941. a. plaani ei kuulu. Selle tehase tootmisvõimsuseks on arvestatud 10 milj. rbl. kvartaalis 1926/27. a. püsivhindades. Tehnilise projekti juures olevas eelarves on omade käibevahendite vajaduseks ettenähtud materjalide varude moodustamiseks 7,2 milj. rbl., küttevaru moodustamiseks — 800 tuh. rbl. ja väheväärtuslike tööriistade ja inventari jaoks — 400 tuh. rbl.

Väheväärtuslike tööriistade ja inventari varude moodustamisega seoses olevad kulud on ette nähtud ehituse üld- (generaal-) eelarves. Järelikult on materjalide ja kütte varude moodustamiseks käibevahendeid vaja 8,0 milj. rbl., mis tuleb välja anda juba 1941. a.

Meie poolt teostatud arvestuste tulemusena on meie vaatlusaluse peavalitsuse tööstuslike ettevõtete omade käibevahendite plaaniline normatiiv 1. jaanuariks 1942. a. jaotatuna elementide järgi ja kõrvutatuna plaanilise normatiiviga 1. jaanuariks 1941. a. järgmine:

Tabel 17.
(tuh. rbl.)

Jrk. nr.	Normatiivsed elemendid	Plaaniline normatiiv 1. I 1941. a.		Plaaniline normatiiv 1. I 1942. a.		Juurdekasv või vähenemine 1941. aastal	
		sum- mas	päe- vades	sum- mas	päe- vades	sum- mas	päe- vades
1.	Toorained ja põhi- materjalid	25.462	61,7	27.267	58,3	+ 1.805	— 3,4
2.	Abimaterjalid	7.784	91	8.126	91	+ 342	—
3.	Küte	1.558	60	2.676	60	+ 1.118	—
4.	Kiiresti kuluvad ja väheväärtuslikud töö- riistad ja inventar . . .	16.114	—	14.436	—	— 1.678	—
5.	Lõpetamata toot- mine ja pooltooted . . .	56.573	52,1	45.377	42,0	—11.196	—10,1
6.	Valmistoodang, kau- bad ja tehtud tööd . . .	22.114	18,6	19.771	18,3	— 2.343	— 0,3
7.	Kaubavarustajad maksmisega osalise valmiduse järgi	800	—	—	—	— 800	—
8.	Tulevaste aastate ku- lud	6.232	—	11.815	—	+ 5.583	—
9.	Muud aktivad ja avanssassignatsioo- nid 1942. a. plaani ar- vel	62	—	8.000	—	+ 7.938	—
K o k k u . . .		136.699	—	137.468	—	+ 769	—

Avansilisi assignatsioone järgmise aasta plaani arvel plaani-
taval aastal ekspluateerimisele võetavate ettevõtete alal norma-
tiivi üksikelementide järgi jaotada pole tarvis, kuna see moonu-
taks päevades antud varunormide liikumist tegutsevate ette-
võtete juures.

Seega moodustab omade käibevahendite normatiiv tööstus-
likkude ettevõtete alal 1. jaanuariks 1942. a. 137.468 tuh. rbl.
1941. a. 1. jaanuari plaanilise normatiivi vastu 136.699 tuh. rbl.
suuruses.

Siit järeldub, et omade käibevahendite normatiivi juurdekasv meie vaatlusealuse peavalitsuse tööstuslike ettevõtete alal on 137.468 tuh. rbl. — 136.699 tuh. rbl. = 769 tuh. rbl. See summa kantakse tulude ja kulude bilansi kulude osa art. 7 „Omade käibevahendite juurdekasv“ reale „a“.

3. Varustus-, turustus-, kokkuostu- ja kaubandusorganisatsioonide omade käibevahendite normatiivide arvestus.

Varustus-, turustus-, kokkuostu- ja kaubandusorganisatsioonide käibevahendite vajadus oleneb kaubakäibe suurusest (varustuse, turustuse, kokkuostu ja kaubanduse alal) ja kaupade ning rahaliste vahendite plaanilisest käibekiirusest.

Käibevahendid peavad varustus-, turustus-, kokkuostu- ja kaubandusorganisatsioonides tagama nende organisatsioonide normaalseks tööks vajalikke jääke: a) võrgus olevate kaupade, b) teel olevate kaupade, c) rahaliste vahendite (aja peale kaupade väljaandmisest kuni raha laekumiseni pangas jms.) ja d) muude aktive (taara, aruandelised summad, tulevaste aastate kulud, majanduslikud materjalid, väheväärtuslik inventar ja erirõivastus) alal.

Püsivate kaubavarude ja muude normitavate artiklite jääkide normid määratletakse päevades, lähtudes vastuvõetud plaanilisest kaupade ringluse kiirusest ja panga poolt kaubandusliku sissetuleku sissekasseerimise tingimustest.

Varustus-, turustus- ja kaubandusorganisatsioonides teostatakse käibevahendite arvestust, lähtudes kaupade maksimaalse realiseerimisega kvartaali kaubakäibest. Kaubakäibe pideva tõusu puhul on kaupade maksimaalse realiseerimisega plaanitava aasta IV kvartaal. Kokkuostuorganisatsioonides, mille töö on hooajaline, samuti hooajalistes kaubandusorganisatsioonides (Puuvillavarumiskeskus jne.) teostatakse käibevahendite arvestust, lähtudes kaupade minimaalse realiseerimisega või kokkuostuga kvartaali käibest, kuna hooajalised kokkuostud kaetakse pangakrediitidega.

Käibevahendite normatiivi määratlemisel võrgus ja teel olevate kaupade kohta võetakse arvestuse aluseks kaubakäive ostuhinnaga pluss kaupade veokulud. Käibevahendite normatiivide arvestust rahaliste vahendite ja muude aktive kohta teostatakse lähtudes kaubakäibest realiseerimishindades.

Normitud käibevahendeid võrgus ja teel olevate kaupade alal kaetakse turustus-, varustus- ja kaubandusorganisatsioonides osaliselt omade käibevahenditega, osaliselt Riigipanga krediitidega. Omade käibevahendite osatähtsuse suurus käibevahendite normatiivide moodustamisel võrgus ja teel olevate kaupade alal määratletakse NSVL valitsuse poolt.

Omade käibevahendite osatähtsuse minimaalseks suuruseks võrgus ja teel olevate kaupade eest tasumisel kaubandusorganisatsioonides on NSVL RKN määrustega 1936. a. 4. juunist ja 11. juulist kaubakäibe krediteerimise kohta määratud 30%. Varustus- ja turustusorganisatsioonide alal on NSVL RKN määrusega 26. märtsist 1940. a. riigieelarve kohta omade käibevahendite osatähtsuse normiks määratud 50%.

Rahaliste vahendite ja muude aktive normitud jäägid kaetakse täielikult omade käibevahenditega.

Kui varustus-, turustus-, kokkuostu- ja kaubandusorganisatsioonide koosseisus on tööstusettevõtteid, siis arvestatakse omade käibevahendite normatiive nende ettevõtete jaoks eraldi käesoleva peatüki §-s 2 näidatud meetodi abil.

Teostame meie vaatlusealuse peavalitsuse varustusorganisatsiooni omade käibevahendite normatiivi arvestuse 1941. a. peale.

Kaubakäive varustuse alal moodustab vastavalt 1941. a. IV kvartaali plaanile 27% aastaplaanist, seega on IV kvartaali tootmisplaani tasemel. Kui laokäive varustuse alal on aastas realiseerimishindades 26.605 tuh. rbl. (vt. tabel 1, lk. 14), siis IV kvartaalis on see

$$\frac{26.605 \times 27}{100} = 7.183 \text{ tuh. rbl.}$$

Kui juurdehindlusi käibele realiseerimishindades tehakse 4,76% (vt. tabel 14, lk. 66) ja transpordikulude norm franko

ladu on 1% käibest ostuhindades (käibekulude koosseisus), siis moodustab käive varustuse alal IV kvartaalis ostuhindades koos kuludega laoni

$$\frac{7.183 \times 95,24 \times 101}{100 \times 100} = 6.910 \text{ tuh. rbl.}$$

1941. aastaks on määratud järgmised jääkide normid:

Laos olevaile kaupadele 45 päeva
Teel olevaile kaupadele 15 päeva

K o k k u kaupade alal 60 päeva

Rahaliste vahendite alal 3 päeva

Muude aktivite alal (kaasa arvatud detsentraliseeritud korras kokkuostetud kaupade töötlemine) 20 päeva

Neist andmeist lähtudes on varustusorganisatsiooni käibevahendite vajadus 1941. a. kaubakäibe järgi selline:

Tabel 18.
(tuh. rbl.)

Artiklite nimetused	Käive IV kvartaalis	Tööpäevade arv kvartaalis	Käive ühes päevas	Jääkide normid (päevades)	Käibevahendite normatiiv
Kaubad võrgus ja teel	6 910	90	76,8	60	4.608
Rahalised vahendid ja muud aktivad	7.183	—	79,8	23	1 835
K o k k u	—	—	—	—	6.443

Varustusorganisatsioonide omade käibevahendite osatähtsuse suuruseks võrgus ja teel olevate kaupade normitavate jääkide eest tasumisel on määratud 50%.

Seega on meie vaatlusealuse varustusorganisatsiooni omade käibevahendite normatiiviks 1. jaanuaril 1942. a.

$$\frac{4.608 \text{ tuh. rbl.} \times 50}{100} + 1.835 \text{ tuh. rbl.} = 4.139 \text{ tuh. rbl.}$$

Omade käibevahendite plaaniliseks normatiiviks 1. jaanuaril 1941. a. oli selle organisatsiooni alal 5.128 tuh. rbl.

Järelikult on 1941. a. varustusorganisatsiooni alal omade käibevahendite normatiivi vähenemine 989 tuh. rbl. võrra, võrreldes 1940. a. tasutud ja 1941. a. 1. jaanuariks plaanitud normatiiviga.

Neist arvestusist lähtudes kantakse tulude ja kulude bilansi kulude osa art. 7 reale „d“ „Omade käibevahendite juurdekasv“ see normatiivi vähenemine 989 tuh. rbl. suuruses miinusemärgiga.

4. Hanke ehitus- ja montaažorganisatsioonide omade käibevahendite normatiivide arvestus.

Hanke ehitusorganisatsioonide omade käibevahendite normatiivid ehitus- ja montaažtööde osas on määratletud NSVL RKN ja ÜK(b)P KK määrustega 11. veebruarist 1936. a. ja 26. veebruarist 1938. a. järgmiselt: ühel ehitusplatsil töötavale hanke ehitusorganisatsioonile — 10,3% ja mitmel ehitusplatsil töötavale — 11,7% ehitustööde aastaprogrammist; elamuehitustrustidele — 11,3% ja spetsialiseerunud ning montaažtrustidele — 14% ehitus- ja montaažtööde aastaprogrammist.

Ehitus- ja montaažorganisatsioonide omad käibevahendid katavad ainult ladudes ja teel olevate ehitusmaterjalide varusid, samuti tellijaga arveldustes olevate vahendite jääke ehituspersonaali töötasude ja muude kulude osas.

Ehitusplatsil olevaid ehitusmaterjalide varusid, lõpetamata tootmise jääke ja ülejäänud osa tellijaga arveldustes olevatest kuludest (välja arvatud töötasu) kaetakse tellija poolt ehitus- ja montaažtööde aastaprogrammist 15% ulatuses väljaantava avansiga.

Omade käibevahendite normatiivide arvestuse puhul tuleb arvesse võtta ehituse maksumuse alandamise ülesannet ja ehitustööde kallinemist seoses hindade, transporditariifide ja ehitustöölise töötasude kõrgenemisega.

Hanke organisatsioonide koosseisus olevate, eri bilansile eraldatud tööstuslikkude abiettevõtete omade käibevahendite vajadus määratletakse eraldi.

Teostame meie vaatlusealuse peavalitsuse hanke montaaž-organisatsiooni omade käibevahendite vajaduse arvestuse.

Selle organisatsiooni ehitus- ja montaažtööde maht 1941. a. on 1936. a. eelarvelistes hindades määratud 52.130 tuh. rbl. peale, ehituse maksumuse alandamise ülesannet 7% suurusel arvesse võttes aga 48.481 tuh. rbl. peale.

Ehitusmaterjalide ja metallide hindade, samuti raudteetariifide prahitariifide ja ehitustööde hinnete kõrgenemist arvesse võttes moodustavad selle ehitus- ja montaažtööde mahuga seoses olevad kulud kallinemise peale koostatud lisaeelarvete järgi 5,5% nende tööde mahust ehk

$$\frac{48.481 \text{ tuh. rbl.} \times 5,5}{100} = 2.666 \text{ tuh. rbl.}$$

Seega on ehitus- ja montaažtööde maksumuseks 1941. a. eelarvelistes hindades 48.481 tuh. rbl. + 2.666 tuh. rbl. = 51.147 tuh. rbl., mille põhjal tuleb välja arvutada omade käibevahendite normatiivid.

Omade käibevahendite normist — 14% ehitustööde programmist — lähtudes on meie vaatlusealuse hanke montaažorganisatsiooni omade käibevahendite normatiiviks 1. jaanuaril 1942. a.

$$\frac{51.147 \text{ tuh. rbl.} \times 14}{100} = 7.160 \text{ tuh. rbl.}$$

Hanke montaažorganisatsioonile alluvate tööstuslike ettevõtete omade käibevahendite normatiiviks 1. jaanuaril 1942. a. on määratud 10.022 tuh. rbl.

Seega on hanke montaažorganisatsiooni omade käibevahendite üldnormatiiviks 1. jaanuaril 1942. a. 17.182 tuh. rbl., kuna plaaniline normatiiv 1. jaanuaril 1940. a. esines 16.110 tuh. rbl. suurusel.

Järelikult tuleb hanke montaažorganisatsiooni juures ette näha 1941. a. omade käibevahendite normatiivide juurdekasvu summas 17.182 tuh. rbl. — 16.110 tuh. rbl. = 1.072 tuh. rbl. See summa kantakse tulude ja kulude bilansi kulude osa art. 7 „Omade käibevahendite juurdekasv“ reale „e“.

5. Omade käibevahendite juurdekasv.

Ettevõtete plaanilises tulude ja kulude bilansis näidatakse artikli „Omade käibevahendite juurdekasv“ all omade käibevahendite normatiivi juurdekasvu. Sel juhul, kui plaanitavaks aastaks on ette nähtud normatiivi vähenemine, siis näidatakse äravõtmisele kuuluvaid liigseid käibevahendeid bilansi tulude osa eraldi artikli „Liigsed käibevahendid“ all.

Ministeeriumide ja peavalitsuste plaanilistēs tulude ja kulude bilanssides näidatakse artikli „Omade käibevahendite juurdekasv“ all omade käibevahendite normatiivide muutumist (suurenemist või vähenemist) ministeeriumi või peavalitsuse kõigis majandusharudes. Kui ministeeriumi või peavalitsuse üksikute tegevusliikide normatiivide muutumiste tulemusena tekib normatiivide üldjuurdekasv, siis kantakse see juurdekasv bilansi kulude osa ülalnimetatud artikli alla. Vastupidisel juhul võetakse ministeeriumi või peavalitsuse normatiivi üldine vähenemine tulude ja kulude bilansi tulude osa artikli „Liigsed omad käibevahendid“ alla.

Meie vaatlusealuse peavalitsuse tulude ja kulude bilansis muutuvad omade käibevahendite normatiivid üksikute tegevusliikide järgi järgmiselt:

Normatiivi suurenemine	+	
Normatiivi vähenemine	—	
Tööstuslikud ettevõtted	+	769 tuh. rbl.
Varustusorganisatsioonid	—	989 „ „
Hanke montaažorganisatsioon	+	1.072 „ „
Kokku	+	852 tuh. rbl.

See omade käibevahendite normatiivide juurdekasvu summa kantakse tulude ja kulude bilansi kulude osa art. 7 „Omade käibevahendite juurdekasv“ alla.

6. Omade käibevahendite puudujäägi katmine plaanitava aasta algul.

Plaanilise tulude ja kulude bilansi koostamisel tuleb välja selgitada, millised käibevahendid on majandusliku organisatsiooni käsutuses plaanitaval perioodil ettenähtud tootmisprogrammi täitmiseks, arvesse võttes käibevahendite normatiivide suurenemist vastavalt tootmise tõusule.

Seda tehakse plaanitava aasta alguseks ettenähtud plaanilise normatiivi kõrvutamise teel käibevahendite tegeliku olemasoluga (aruandebilansi järgi). Omade ja neile võrdsustatud käibevahendite tegelik olemasolu aasta algul võib, olenevalt eelmise aasta plaani täitmise tulemusist, olla vähem või suurem nende normitud suuruselt.

Kui majandusliku organisatsiooni omade käibevahendite olemasolu aasta algul on väiksem nende ettenähtud plaanilisest normatiivist, siis on sellel majanduslikul organisatsioonil puudus täiendavaist vahendeist oma olemasolevate käibevahendite täiendamiseks nende normitud suuruseni. Juhul kui majanduslikul organisatsioonil olemasolevad omad käibevahendid ületavad nende normitud suuruse, siis on selle majandusliku organisatsiooni käsutuses liigseid käibevahendeid, milliseid võidakse kasutada majandusliku organisatsiooni muude vajaduste finantseerimiseks.

Täiendav assigneerimine omade käibevahendite puudujäägi katmiseks kantakse tulude ja kulude bilansi kulude osa artikli 8 „Omade käibevahendite puudujäägi katmine aasta algul“ alla.

Üheaegselt omade käibevahendite puudujäägi kindlakstegevamisega nähakse ette abinõud selle puudujäägi katmise allikate leidmiseks. Esimeses järjekorras kaetakse seda puudujääki sisemiste ressursside mobiliseerimise teel majandis, kuna käibevahendite puudujäägi tekkimine on tingitud majandusliku organisatsiooni halvast tööst ja akumulatsiooni plaani mitte-täitmisest eelmisel aastal.

Omade käibevahendite puudujäägi katmise küsimus lahendatakse harilikult riigieelarve täitmise protsessis pärast majandusliku organisatsiooni aastaaruande läbivaatamist, millal selguvad tema sisemised täiendavad vahendite allikad, milliseid võidakse suunata selleks eesmärgiks.

Kui majandusliku organisatsiooni juures tulevad ilmsiks liigsed omad käibevahendid, siis kantakse need tulude ja kulude bilansi tulude osa eri artikli „Liigsed omad käibevahendid“ aasta algul“ alla.

Neid liigseid käibevahendeid kasutatakse esmajärjekorras omade käibevahendite normatiivide juurdekasvu finantseerimiseks.

Kõrvutame meie vaatlusealuse peavalitsuse organisatsioonide omade käibevahendite plaanilisi normatiive ja tegelikku olemasolu 1. jaanuaril 1941. a.

Tabel 19.
(tuh. rbl.)

	Omade käibevahendite normatiiv 1. I 1941. a.	Omade käibevahendite tegelik olemasolu 1. I 1941. a.	Omade käibevahendite puudu- („-“) või ülejääk („+“)
1. Põhitegevus (tööstuslikud ettevõtted)	136.699	138.151	+ 1.452
2. Varustusorganisatsioonid	4.723	4.967	+ 244
3. Hanke montaažorganisatsioonid	16.110	29.241	+ 13.131
K o k k u	157.532	172.359	+ 14.827

Seega on peavalitsusel tervikuna 1. jaanuaril 1941. a. liigseid omi käibevahendeid olemas 14.827 tuh. rbl. eest, mis kantakse tulude ja kulude bilansi tulude osa art. 27 „Liigsed omad käibevahendid aasta algul“ alla.

7. Omile käibevahendeile võrdsustatud püsivpassivate juurdekasv.

Püsivpassivate plaanilist juurdekasvu määratletakse lähtudes nende tegelikkudest jääkidest, mis on arvesse võetud aasta algul olemasolevais omis käibevahendeis, ja nende jääkide muutumisest plaanitaval perioodil, olenevalt üksikute püsivpassivate liikide dünaamikat määravate näitarvude muutumisest.

Püsivpassivate hulka kuuluvad:

- a) väljaarvestatud töötasu ja sotsiaalkindlustuse minimaalne jääk,
- b) eelseisvate maksete reserv,
- c) tellijate avansid,
- d) kreditoride võlgnevus vastavalt valmiduse astmele,
- e) tulevaste aastate tulud,
- f) tasumisele kuuluvate arvete jääk (aktseptimise kohta 1936. a. 4. juunil antud seaduse järgi) Riigipanga poolt mittearvestatavas osas.

Väljaarvestatud töötasu ja sotsiaalkindlustuse minimaaljäägi juurdekasvu arvutatakse lähtudes kinnitatud töötasufondist ja tema väljamaksu tähtaegadest.

Eelseisvate maksete reservi jääkide muutumist nähakse tulude ja kulude bilanssides ette ainult tööliste ja teenistujaile puhkusetasude väljamaksmiseks reserveeritud osas. Selle eelseisvate maksete reservi osa juurdekasv määratletakse omade käibevahendite arvestuseks eelmisel ja plaanitaval aastal võetud kvartaalide kuutöötasufondide neljandikkude vahena:

$$\frac{A - B}{4}$$

kus

A on töötasufond kõigi majandusliku tegevuse liikide alal viimasel kuul kvartaalis, mille kohta teostatakse plaanitaval aastal käibevahendite arvestust;

B — sama töötasufond eelmisel aastal.

Selle arvestuse juures lähtutakse sellest, et tööliste ja teenistuja kasutamata puhkuse keskmine aeg moodustab aasta

lõpuni poole ettenähtud puhkuse normist, kuna tunduv osa töolistest ja teenistujaist kasutab oma puhkust kogu aasta kestel.

Arvestusealuse kuu töötasufond määratletakse lähtudes aasta töötasufondist arvestusealuse kuu toodangu osatähtsuse järgi aastaplaanis.

Juurdekasv kreditoride võlgnevuses vastavalt valmiduse astmele arvestatakse tootmiseks pikemat aega (üle 4 kuu) vajava toodangu valmistamiseks, lähtudes sõlmitud lepinguist.

Tulevaste aastate tulude muutus määratletakse tulude konkreetse arvestusega, kusjuures tulude hulka kuuluvad peamiselt avansina tuleva aasta maksete arvel saadav üür ja muud tulud tulevaste aastate arvel.

Tasumisele kuuluvate arvete jäägi juurdekasvu arvestatakse püsivpassivana ainult Riigipanga poolt mittekrediteeritavais ettevõtteis.

Tasumisele kuuluvate arvete jäägi juurdekasv määratletakse (4. juunil 1936. a. aktseptimise kohta antud seaduse põhjal), lähtudes aasta minimaalsest jäägist ja selle kasvust vastavalt tootmiseelarve materiaalse osa kulude kasvule.

Püsivpassivate hulka arvatakse alates 1. jaanuarist 1940. a. ka abonentide võlgnevuse püsivat jääki NSVL Elektriijaamade Ministeriumi elektriijaamade elektrienergia kasutamise eest. Selle passiva juurdekasv määratletakse kulude kasvuga väljastpoolt saadava elektrienergia peale vastavalt tootmiseelarvele.

Teostame meie vaatlusealuse peavalitsuse püsivpassivate arvestuse.

Väljaarvestatud töötasu ja sotsiaalkindlustuse minimaaljääk.

Peavalitsuse koosseisu kuuluvaile organisatsioonidele on 1941. a. peale kinnitatud töötasufondid järgmiselt:

Põhitegevus (tööstusettevõtted) . . .	127.403	tuh. rbl.
Varustusorganisatsioonid	609	„ „
Hanke montaažorganisatsioonid . . .	8.695	„ „

K o k k u 136.707 tuh. rbl.

Toodangu, kaubakäibe ja montaažtööde osatähtsuse juures 1941. a. IV kvartaalis 27% suuruses on kulusid töötasude peale selles kvartaalis

$$\frac{136.707 \text{ tuh. rbl.} \times 27}{100} = 36.911 \text{ tuh. rbl.}$$

Kulu ühes päevas on $\frac{36.911 \text{ tuh. rbl.}}{90} = 410 \text{ tuh. rbl.}$

Koos eraldamisega sotsiaalkindlustuseks maksumäära 7,3% järgi on kulu ühes päevas töötasu ja sotsiaalkindlustuse peale

$$\frac{410 \times 107,3}{100} = 440 \text{ tuh. rbl.}$$

Töötasu kuu teise poole eest maksetakse peavalitsuse koosseisu kuuluvais ettevõtteis järgmise kuu 6. kuupäeval. Järelikult on väljaarvestatud töötasu ja sotsiaalkindlustuse minimaalseks jäägiks 1. jaanuaril 1942. a.

$$440 \text{ rbl.} \times 6 = 2.640 \text{ tuh. rbl.}$$

Väljaarvestatud töötasu ja sotsiaalkindlustuse minimaal-jäägiks 1. jaanuaril 1941. a. on 2.808 tuh. rbl. (1. oktoobril 1941. a. — 2.508 tuh. rbl. ja juurdekasv 1941. a. IV kvartaalil — 300 tuh. rbl.).

Seega pole 1940. a. peavalitsusel minimaalselt väljaarvestatud töötasu ja sotsiaalkindlustuse suurenemist, vaid on vähenemine: 2.808 tuh. rbl. — 2.640 tuh. rbl. = 168 tuh. rbl.

See summa kantakse miinusemärgiga tulude ja kulude bilansi tulude osa art. 10 „Püsivpassivate juurdekasv“ reale „a“.

Eelseisvate maksete reserv.

Ülalpool tegime kindlaks, et peavalitsuse 1941. a. IV kvartaali töötasufond majandustegevuse kõigil aladel moodustab 36.911 tuh. rbl. ja koos eraldamisega sotsiaalkindlustuseks (7,3% ulatuses) — 39.606 tuh. rbl. 1941. a. detsembris on töötasufondiks 13.202 tuh. rbl.

1940. a. IV kvartaalis moodustas töötasufond koos eraldamisega sotsiaalkindlustuseks 38.635 tuh. rbl. ja 1940. a. detsembris — 12.878 tuh. rbl.

Järelikult on eelseisvate maksete reservi juurdekasv tööliste ja teenistujate puhkusetasude osas 1941. a.

$$\frac{13.202 \text{ tuh. rbl.} - 12.878 \text{ tuh. rbl.}}{4} = \frac{324 \text{ tuh. rbl.}}{4} = 81 \text{ tuh. rbl.},$$

mis kantakse tulude ja kulude bilansi tulude osa art. 10 alla „Püsivpassivate juurdekasv“ reale „c“.

Üleminev abonentvõlgnevus elektrienergia eest.

1941. a. tootmiskulude eelarve järgi on väljastpoolt saadava elektrienergia eest tasumiseks ette nähtud 4.701 tuh. rbl. IV kvartaalis, kui tootmise osatähtsus selles on 27%, moodustavad kulud elektrienergiale

$$\frac{4.701 \text{ tuh. rbl.} \times 27}{100} = 1.269 \text{ tuh. rbl.}$$

Arvestades seda, et eelmisel kuul kulutatud elektrienergia arveid tasutakse järgmise kuu 10 kuupäeval, moodustab minimaalne püsiv võlgnevus elektrienergia eest

$$\frac{1.269 \text{ tuh. rbl.} \times 10}{90} = 141 \text{ tuh. rbl.}$$

Et seda püsivpassivat omade käibevahendite normatiivi katteallikana 1940. a. tulude ja kulude bilansis ei arvestatud, siis nähakse 1941. a. plaanilises bilansis ette mitte juurdekasvu, vaid kogu seda minimaalse võlgnevuse summat.

Meie poolt väljaarvestatud minimaalne püsiv abonentvõlgnevus tarvitatava elektrienergia eest 141 tuh. rbl. kantakse tulude ja kulude bilansi tulude osa art. 10 „Püsivpassivate juurdekasv“ reale „d“.

Artiklis „Kreeditorid valmiduse astme järgi“ jääkide muutust 1941. a. ette pole näha. Muude püsivpassiva liikide alal püsivaid võlgnevuse jääke kreditorele peavalitsuse organisatsioonides ei ole.

Seega on peavalitsuse püsivpassivate kogu juurdekasv 1941. a. 81 tuh. rbl. + 141 tuh. rbl. — 168 tuh. rbl. = 54 tuh. rbl.

See summa kantakse tulude ja kulude bilansi tulude osa art. 10 „Püsivpassivate juurdekasv“ alla.

8. Took kasutuselt väljalangenud varanduse realiseerimisest.

Majandusorganisatsioonile oma tootmise otstarbe kaotanud põhivahendid tuleb viivitamatult likvideerida. Põhivahendite likvideerimisest saadud puhastulu, s. o. realiseerimiskulud maha arvatud, võetakse tulude ja kulude bilanssi majandis sisemiste ressursside mobiliseerimise plaaniülesandena artikli „Took kasutuselt väljalangenud varanduse realiseerimisest“ alla.

Väljalangenud põhivahendite likvideerimine võib toimuda järgmistel juhtudel:

a) inventaarse objekti hävimisel tema vabanemise, kulumise jne. tõttu;

b) inventaarse objekti uuega asendamisel seoses ümberehitusega või sisseseade uuendamisega.

NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi seadlusega 10. veebruarist 1941. a. „Seadmete ja materjalide väljapoole müümise, vahetamise ja väljaandmise keelu ning kohtu ees sellise ebaseadusliku tegevuse eest vastutamise kohta“ on kehtestatud selline kord, et demonteeritud, ettevõtetele liigseid ja kasutamatult seisvaid seadmeid võidakse realiseerida väljapoole ainult plaanilises korras nende ümberjaotusega NSVL Ministrite Nõukogu otsuse põhjal.

Üksikuis ettevõtteis määratletakse väljalangenud varanduse realiseerimisest saadav took kindlaks likvideerimisele kuuluva varanduse nimestikul põhineva konkreetse arvestusega.

Sel juhul määratletakse plaanitaval aastal kulumise, ümberehituse või seadmete uuendamisega seoses väljalangeva varanduse likvideerimisest saadav took, lähtudes tema võimalikust realiseerimishinnast ja bilansiväärtusest ning arvesse võttes selle varanduse realiseerimisega seotud kulusid.

Direktiivsel plaanisel ministriumis ja peavalitsuses määratletakse väljalangeva varanduse realiseerimisest saadav puhastulu, lähtudes eelmistel aastatel likvideeritud varanduse realiseerimise tegelikest tulemusist.

Selleks määratletakse majandusorganisatsiooni eelmise aasta aruande juurde lisatud põhivahendite aruande (vorm 2) põhjal protsentides põhivahendite aasta algul oleva täieliku taastamisväärtuse suhtes nende keskmine väljalangemine aastas samas väärtuses varanduse vananemise, kulumise ja likvideerimise tõttu.

Seda protsenti põhivahendite plaanitava aasta algul oleva täieliku taastamisväärtuse suhtes rakendades, määratletakse põhivahendite võimalik väljalangemine plaanitaval aastal. Selle järgi määratletakse sellesama põhivahendite eelmise aasta aruande põhjal väljalangenud põhivahendite täielik ja likvideerimisväärtuse suhe. Seda suhet laiendatakse ülalnäidatud viisil väljaarvestatud põhivahendite võimalikule väljalangemisele plaanitaval aastal ja selliselt määratletakse plaanitaval aastal väljalangeva varanduse likvideerimisväärtus.

Põhivahendite aruande juures oleva õiendise III osa põhjal määratletakse, mitu protsenti moodustab aruandeaastal väljalangenud varanduse realiseerimisest saadud puhastulu tema likvideerimisväärtusest. See aruandeaastal väljalangenud varanduse realiseerimise tulukuse protsent laiendatakse plaanitaval aastal realiseerimisele kuuluva varanduse likvideerimisväärtusele ja selliselt määratletakse võimalik took põhivahendite likvideerimisest plaanitaval aastal.

Teostame meie vaatlusealuse peavalitsuse ettevõtteis ja organisatsioonides plaanitaval aastal väljalangeva varanduse realiseerimisest saadava võimaliku toogi (puhastulu) arvestuse.

Peavalitsuse 1939. a. aruande ja põhivahendite liikumise põhjal 1940. a. moodustab aasta keskmine põhivahendite väljalangemine 2% taastamisväärtusest aasta algul. Väljalangenud vahendite likvideerimisväärtus moodustas keskmiselt 25% nende

täielikust väärtusest. Puhastulu väljalangenud põhivahendite likvideerimisest moodustas 40% nende likvideerimisväärtusest.

Lähtudes põhivahendite täielikust väärtusest 1. jaanuaril 1941. a. 219.631 tuh. rbl. suuruses, moodustavad 1941. a. väljalangenud põhivahendid

täieliku väärtuse järgi $\frac{219.631 \text{ tuh. rbl.} \times 2}{100} = 4.393 \text{ tuh. rbl.},$

likvideerimisväärtuse järgi $\frac{4.393 \text{ tuh. rbl.} \times 25}{100} = 1.098 \text{ tuh. rbl.}$

Arvestades, et selle varanduse realiseerimise tulukus eelmistel aastatel moodustas 40% tema likvideerimisväärtusest, leiame, et took (puhastulu) väljalangeva varanduse realiseerimisest 1941. a. on

$$\frac{1.098 \text{ tuh. rbl.} \times 40}{100} = 439 \text{ tuh. rbl.}$$

See summa kantakse tulude ja kulude bilansi tulude osa art. 11 „Took väljalangeva varanduse realiseerimisest“ alla.

Seitsmes peatükk.

Plaaniline ja mitteplaaniline kapitaalehitus ja kapitaalremont.

1. Plaaniline kapitaalehitus.

Kooskõlas NSVL RKN ja ÜK(b)P KK määrusega 22. novembrist 1938. a. teostatakse plaanilise kapitaalehituse finantseerimist 1936. a. normide ja hindade alusel arvestatud eelarvelise maksumuse järgi, olenemata sellest, kas töid teostatakse hanke või majanduslikul teel.

NSVL RKN ja ÜK(b)P KK järgneva määrusega 14. oktoobrist 1939. a. on ette nähtud kapitaalehituse täiendav finantseerimine kapitaaltööde kallinemise peale selle kohta koostatud erieelarvete järgi seoses 1939. a. mõnede ehitusmaterjalide, mustade ja värviliste metallide väljalaskehindade, ehitustööde eest töölistele tasuhinnete ning raudtee- ja veetariifide kõrgenemisega.

Seetõttu on plaanilise kapitaalehituse finantseerimine majandusorganisatsioonide tulude ja kulude bilanssides ette nähtud kahe artikli all: „Kapitaaltööd“ (art. 11), mille all näidatakse plaaniliste kapitaaltööde maksumust 1936. a. normide ja hindade alusel ja „Kapitaalehituse maksumuse kallinemine materjalide hindade ja veotariifide muutumise tõttu“ (art. 11-a), mille alla kantakse ehituse täiendava finantseerimise summa tööde kallinemise peale koostatud erieelarvete järgi.

Et plaanilise kapitaalehituse maht määratletakse rahvamajanduse arendamise plaanis 1936. a. eelarveliste normide ja hindade alusel, siis kantakse artikli „Kapitaaltööd“ alla plaanis kinnitatud kapitaaltööde maht, näidates selle hulgas eraldi ehitus- ja montaažtööde ning seadmete maksumust.

Kapitaalehituse täiendava finantseerimise ulatus seoses ehitusmaterjalide kallinemisega transporditariifide ja tööliste töötasu kõrgenemisega määratletakse NSVL Riikliku Plaanimis komisjoni, NSVL Ehitus- ja Rahandusministeeriumi poolt, lähtudes kehtestatud üksikute kapitaaltööde liikide maksumuse kõrgenemise koefitsientidest. 1940. a-st peale on ehituse kallinemise peale määratud täiendavad assignatsioonid diferentseeritult iga ministeeriumi järgi, olenevalt tööde iseloomust, 5,0 kuni 5,5% ulatuses ehitus- ja montaažtööde maksumusest.

Määratleme meie vaatlusealuse peavalitsuse 1941. a. plaanilisse tulude ja kulude bilanssi sissevõtmisele kuuluvad kapitaalehituse finantseerimise summad.

Peavalitsuse kapitaaltööde maht 1936. a. eelaryelistes hindades on määratletud (vt. tabel 1, lk. 14) 48.600 tuh. rbl., selle hulgas ehitus- ja montaažtööde alal 25.369 tuh. rbl. ja seadmete alal 16.578 tuh. rbl. Need arvud võetakse vahetult tulude ja kulude bilansi kulude osa art. 10 „Kapitaaltööd“ alla, näidates eraldi real „a“ ehitus- ja montaažtööde maksumust ja real „b“ — seadmete maksumust.

Lähtudes peavalitsuse kohta kehtestatud ehituse kallinemise koefitsiendist (seoses materjalide hindade, veotariifide ja tööliste töötasu kõrgenemisega) 5,5% suuruses ehitus- ja montaaž-

tööde maksumusest, moodustab kapitaaltööde täiendav finantseerimine nende maksumuse kallinemise katteks

$$\frac{25.369 \text{ tuh. rbl.} \times 5,5}{100} = 1.395 \text{ tuh. rbl.}$$

See kapitaalehituse täiendava finantseerimise summa kantakse tulude ja kulude bilansi kulude osa art. 11-a „Kapitaalehituse maksumuse kallinemine“ alla.

2. Materjalide, seadmete ja arvelduste jääkide muutumine kapitaalehituses.

Vaatamata sellele, et majandusorganisatsioonide tulude ja kulude bilanssides on kapitaalehituse finantseerimine ette nähtud kapitaaltööde plaanis määratletud täie maksumusega (põhi- ja lisaeelarvete järgi), ei pruugi selle tööde mahu teostamiseks vajalikkude assignatsioonide suurus kokku langeda tema eelarvelise maksumusega.

Assignatsioonide suurus määratletud kapitaaltööde mahu teostamiseks võib olla nii suurem kui ka väiksem tema täielikust maksumusest, olenevalt sellest, missugused materjalide ja seadmete jäägid, samuti millised vahendid deebitorlikkudes ja kreditorlikkudes arveldustes on ehitusorganisatsiooni käsutuses plaanitava perioodi algul.

On täiesti selge, et materjalide ja seadmete jäägid, samuti vahendid deebitorlikkudes ja kreditorlikkudes arveldustes esinevad ainult tulevasse plaaniperioodi üleminevate ehitusobjektide puhul. Lõpetatud ehitusobjektide juures ei või esineda mingisuguseid üleminevaid materjalide ja seadmete jääke, samuti arveldussuhteid deebitoride ja kreditoridega, kuna materjalide ja seadmete jäägid tuleb ehituse lõpuks ära kasutada ehituse vajadusiks, liigsed materjalid ja seadmed realiseerida ning deebitorlikud ja kreditorlikud arveldussuhted lõpetada.

Seega vähenevad üleminevad materjalide, seadmete ja arveldustes olevate vahendite jäägid plaanitava aasta algul selle osa võrra, mis oli nende objektide juures, kus lõpeb ehitus.

Et plaanitava aasta kestel alustatakse uute objektide ehitust, siis moodustuvad nende juures aasta lõpuks materjalide, seadmete ja arveldustes olevate vahendite jäägid. Sellest järeldub, et materjalide, seadmete ja arveldustes olevate vahendite liikumine oleneb otseselt aasta algul ja aasta lõpul ülemineva ehituse mahust. Kui ülemineva ehituse maht aasta algul on suurem kui aasta lõpul, siis materjalide, seadmete ja arveldustes olevate vahendite jäägid vähenevad.

Sel juhul kasutab või mobiliseerib ehitusorganisatsioon kehtestatud tööde plaani täitmiseks osa aasta algul olevaist materjalide, seadmete ja arveldustes olevate vahendite jääkidest. Kui aga ülemineva ehituse maht on aasta lõpul suurem, kui oli aasta algul, siis peavad materjalide, seadmete ja arveldustes olevate vahendite jäägid loomulikult suurenema tööde normaalse käigu kindlustamiseks järgmise aasta algul. Sel juhul peab ehitusorganisatsioon kandma peale ehitustegevusega seotud kulude lisakulusid või immobiliseerima vahendeid materjalide ja seadmete varumiseks.

Seega tuleb materjalide, seadmete ja deebitorlikkudes ning kreditorlikkudes arveldustes olevate vahendite jääkide muutmise määratlemiseks kõigepealt kindlaks teha ülemineva ehituse maht aasta algul ja aasta lõpul. Selle järel tuleb määratleda aasta lõpuks olevate materjalide, seadmete ja arveldustes olevate vahendite jääkide katmiseks vajalike vahendite hulk, lähtudes nende jääkide kehtivaist normatiividest ja nende vahendite tegelikust olemasolust aasta algul. Summa, mille võrra aasta lõpul vajalike vahendite hulk ületab aasta algul olemasolevat vahendite hulka, on ehitusele tööde plaani täitmiseks täiendavalt vajalike vahendite summaks. See summa kantakse plussmargiga tulude ja kulude bilansi kulude osa art. 12 „Materjalide, seadmete ja arvelduste jääkide muutumine kapitaalehituses“ alla.

Kui vahendite olemasolu aasta algul ületab vahendite vajadust aasta lõpul, siis avaneb võimalus tööde finantseerimiseks assignatsioonide vähendamiseks, kuna osa materjalide ja seadmete varude moodustamiseks ning arveldusteks deebitoride ja kredi-

toridega kulutatud vahendeid vabaneb ja neid võidakse suunata või mobiliseerida kapitaaltööde finantseerimiseks. See summa kantakse miinusmärgiga tulude ja kulude bilansi kulude osa art. 12 alla.

Käibevahendite normatiivid materjalide püsivate jääkide ja muude majanduslikul teel teostatava ehitusega seotud kulude katteks on määratletud NSVL RKN ja ÜK(b)P KK määrusega 11. veebruarist 1936. a., lähtudes hanke organisatsioonide jaoks kehtestatud normidest.

Omade käibevahendite normatiiv ühel ehitusplatsil töötava hanke ehitusorganisatsiooni jaoks (majanduslikul viisil teostatav ehitus on võrdne selle ehituste grupiga) on määratletud 10,3% suuruses nende ehitustööde aastaprogrammist. Peale selle saavad hankijad tellijailt avanssi mitte üle 15% ehitustööde aastaprogrammist ülalloodud protsendi sisse mittekuuluvate normitavate artiklite katteks.

Siiski on ülalloodud normatiivides ette nähtud sellised normitavad artiklid, mis on hanke organisatsioonile spetsiifilised ja mida ei saa üle kanda majanduslikul viisil teostatava ehituse jaoks.

Omade käibevahendite normatiivis 10,3% suuruses on ette nähtud 2,3% ajavahemiku katteks hanke ehitusorganisatsiooni poolt teostatud tööde eest arve väljakirjutamise momendist kuni tellija poolt arve tasumise momendini. 15% suuruse normitud avansi sees on 5% ette nähtud hanke organisatsiooni poolt lõpetamata toodangu moodustamise peale seoses tööde vastuvõtuga konstruktiivielementide lõpetatud osadega. Majanduslikul viisil teostatava ehituse juures nende artiklite jaoks käibevahendeid vaja ei ole.

Seega peab majandusorganisatsiooni käibevahendite maht majanduslikul viisil teostatavate ehitustööde alal moodustama $(10,3 - 2,3) + (15 - 5) = 18\%$ ehitustööde maksumusest.

Vastavalt sellele moodustab majanduslikul viisil teostatavate montaažtööde alal käibevahendite maht omade käibevahendite normatiivi puhul 14% suuruses (nagu montaažorganisatsiooni-

deski), milles 2,9% on arvete tasumise ajavahemiku katteks, $(14,0 - 2,9) + (15,0 - 5,0) = 21,1\%$ montaažtööde mahust.

Omade käibevahendite normatiiv ehituses olevate seadmete normitavate jääkide katteks määratletakse ainult montaaži vajavate seadmete liikide peale. Montaažita kapitaaltööde mahusse sisse arvatavate seadmete peale, nagu raudtee veerev koosseis, põllumajanduslikud masinad, ehitusseadmed, autotransport jms., käibevahendite normatiivi ette ei nähta, kuna need seadmed arvatakse teostatud tööde mahusse nende lattu saabumise momendist arvates. Omade käibevahendite normatiivid montaaži vajavate seadmete üleminevate jääkide peale moodustavad üksikute ministeeriumide järgi 15 kuni 25% nende seadmete maksumusest.

Omade käibevahendite normatiiv arvelduste peale hanke organisatsioonidega ettevõtluse korras teostatavate objektide alal määratletakse lähtudes ettevõtjate keskmisest bilansilisest võlgnevusest tellijaile, mis moodustab bilansside analüüsi põhjal keskmiselt mitte üle 13,5% ettevõtluse korras teostatavate ehitus- ja montaažtööde mahust.

Muude tööde alal nähakse praktiliselt ette normatiiv 8% ulatuses.

Omade vahendite ja neile võrdsustatud püsivpassivate olemasolu plaanitava aasta alguseks määratletakse majandusliku organisatsiooni kapitaalehituse osakonna (KEO) bilansi liigenduse teel.

Kapitaalehituses mobiliseeritavate ressursside hulka kuuluvad samuti tagasisaadavad summad plaanitaval aastal lõpetatavate objektide alal. Selle artikli all nähakse ette vahendid, mis peavad sisse tulema plaanitaval aastal ajutiste hoonete ja ehitiste, ehitismehhanismide, transpordivahendite, ehitusinventari ja varanduse likvideerimisest seoses kogu ehitusobjekti või tema üksikute osade lõpetamisega.

Teostame materjalide, seadmete ja arvelduste jääkide muutuse arvestuse meie vaatlusealuse peavalitsuse kapitaalehituses.

Peavalitsuse kapitaaltööde kogumaht 1941. a. peale on määratletud 48.600 tuh. rbl. suuruses summas (vt. tabel 1, lk. 14) järgmise struktuuri järgi:

a) ehitus- ja montaažtööd	25.369	tuh. rbl.
selle hulgas montaažtööd	5.139	„ „
b) seadmete maksumus	16.578	„ „
selle hulgas montaaži vajavad	15.330	„ „
c) muud tööd	6.653	„ „

Majanduslikul teel teostatava ehituse maksumuse alandamine on ette nähtud 2% 1936. a. eelarvelisest maksumusest.

Ehitus- ja montaažtööde kallinemine moodustab 1.395 tuh. rbl. ehk 5,5% nende tööde eelarvelisest maksumusest, selle hulgas montaažtööde alal 283 tuh. rbl.

Hanke viisil teostatakse ehitus- ja montaažtöid 11.669 tuh. rbl. ulatuses ehk 46% nende tööde mahust, selle hulgas montaažtöid 3.259 tuh. rbl. ulatuses ehk 64,7% nende tööde mahust.

Kapitaaltööde kinnitatud tiitelnimestikust lähtudes moodustab 1942. a. 1. jaanuariks üleminev kapitaaltööde maht 1936. a. eelarvelistes hindades ja normides 42.341 tuh. rbl.; sellest moodustavad ehitus- ja montaažtööd 22.144 tuh. rbl., seadmete maksumus 14.483 tuh. rbl. ja muud tööd 5.716 tuh. rbl.

Oletades, et üleminevad tööd täitmisviiside kaupa vastavad 1941. a. plaanile, on andmed peavalitsuse ehitustegevuseks vajalike omade käibevahendite arvestuseks alljärgnevad.

Hanke teel teostatavad ehitus- ja montaažtööd moodustavad 10.186 tuh. rbl. ja majanduslikul viisil teostatavad ehitus- ja montaažtööd 22.144 tuh. rbl. — 10.186 tuh. rbl. = 11.958 tuh. rbl.

Montaažtööd üksi moodustavad 4.446 tuh. rbl., millest hanke korras täidetakse 2.876 tuh. rbl. Järelikult puht ehitustööd moodustavad 22.144 tuh. rbl. — 4.446 tuh. rbl. = 17.698 tuh. rbl., millest hanke korras täidetakse 10.186 tuh. rbl. — 2.876 tuh. rbl. = 7.310 tuh. rbl. ja majanduslikul teel 11.958 tuh. rbl. — (4.446 tuh. rbl. — 2.876 tuh. rbl.) = 10.388 tuh. rbl.

Montaaži vajavate seadmete väärtus on 13.337 tuh. rbl. ja montaaži mittevajavate seadmete väärtus 1.144 tuh. rbl.

1941. a. plaaniga kehtestatud ehituse maksumuse alandamise ülesande — 2% — piires on see alandamine üksikute majanduslikul viisil teostatavate tööde liikide järgi selline:

ehitus- ja montaažtööde alal	3,1%
seadmete alal	0,3%
muude tööde alal	4,0%

Ehitus- ja montaažtööde kallinemine seoses materjalide hindade muutumisega ja transporditariifide kõrgenemisega on määratletud 5,5% eelarvelisest maksumusest.

Järelikult on üksikute majanduslikul viisil teostatavate tööliikide maksumused nende alanemist ja nende tööde kallinemist hindade ja transporditariifide muutumise tõttu arvesse võttes järgmised:

ehitustööd

$$\frac{10.388 \times (100 + 5,5 - 3,1)}{100} = 10.637 \text{ tuh. rbl.},$$

montaažtööd

$$\frac{1.570 \times (100 + 5,5 - 3,1)}{100} = 1.608 \text{ tuh. rbl.},$$

montaaži vajavad seadmed

$$\frac{13.337 \times (100 - 0,3)}{100} = 13.297 \text{ tuh. rbl.},$$

muud tööd

$$\frac{5.716 \times (100 - 4)}{100} = 5.487 \text{ tuh. rbl.}$$

Hanke korras teostatavate ehitus- ja montaažtööde maksumus on, arvesse võttes ehituse maksumuse alanemist 7% võrra ja nende tööde kallinemist materjalide hinna ja transporditariifide muutumise tõttu 5,5% võrra, järgmine:

ehitustööd

$$\frac{7.310 \times (100 + 5,5 - 7)}{100} = 7.200 \text{ tuh. rbl.},$$

montaažtööd

$$\frac{2.876 \times (100 + 5,5 - 7)}{100} = 2.833 \text{ tuh. rbl.}$$

Lähtudes ülaltoodud üleminevate tööde mahust ja maksu-
musest ning materjalide, seadmete ja arveldustes olevate
vahendite jääkide normatiividest, on tööde täitmise normaalseks
käiguks vajalike käibevahendite vajadus kapitaalehituses järg-
mine (vt. tabel 20):

Tabel 20.
(tuh. rbl.)

	Ülemine- vate tööde maksumus 1/1 1942. a.	Norma- tiivid %-des	Käibe- vahendite summa 1/1 1942. a.
1. Montaaži vajavad seadmed	13.297	20	2.659
2. Ehitustööd			
Selle hulgas:			
a) hanke korras teostatavad	7.200	13,5	972
b) majanduslikul viisil teostatavad	10.637	18,0	1.915
3. Montaažitööd			
Selle hulgas:			
a) hanke korras teostatavad	2.833	13,5	382
b) majanduslikul viisil teostatavad	1.608	21,1	339
4. Muud tööd	5.487	8,0	439
K o k k u	—	—	6.706

Vahendite (omade ja neile võrdsustatud püsivpassivate)
seisundit peavalitsuse kapitaalehituses 1941. a. algul iseloomus-
tavad vastavad bilansi (kapitaalmahutuste) andmed (vt.
tab. 21, lk. 111).

Püsivpassivate (üleminev töötasu võlgnevus, eelseisvate
maksete reserv jm.) jääk kapitaalehituses väheneb 1. jaanua-
riks 1941. a. 53 tuh. rbl. võrra.

Neist arvestustest lähtudes väljendub materiaalsete vää-
ruste, seadmete ja deebitorlikkudes ja kreditorlikkudes arvel-
dustes olevate vahendite muutumine 1941. a. järgmistes arvu-
des:

a) vahendite vajadus 1. jaanuaril 1942. a. (vt. tabel 20, lk. 110)	6.706 tuh. rbl.
b) omade ja neile võrdsustatud vahendite olemasolu 1. jaanuaril 1942. a. (5.822 tuh. rbl. — 53 tuh. rbl.)	5.769 „ „
c) materiaalsete väärtuste, seadmete ja arveldustes olevate vahendite jäägi muutumine (a—b)	+ 937 „ „
d) tagasisaadavad summad 1941. a. lõpule jõudvate ehitusobjektide alal (üldeel- arve III osa järgi)	268 „ „
K o k k u materjalide, seadmete ja . . . arveldusartiklite muutumine kapitaal- ehituses (c—d)	+ 669 tuh. rbl.

See summa võetakse plussmärgiga tulude ja kulude bilansi kulude osa art. 12 „Materjalide, seadmete ja arveldusartiklite jääkide muutumine kapitaalehituses“ alla.

Tabel 21.
(tuh. rbl.)

Aktiva	1940. a. I/X bilansi järgi		Passiva	1940. a. I/X bilansi järgi	
	Oodatav 1/1 1941. a.	Oodatav 1/1 1941. a.		Oodatav 1/1 1941. a.	Oodatav 1/1 1941. a.
1. Materjalid ja muud väärtused	5.120	4.365	1. Kreditorid	2.401	2.200
2. Seadmed	1.976	1.320	2. Arveldused põhite- gevusega	1.580	368
3. Konstruksioonid ja detailid	2	10	3. Erifondid	33	35
4. Deebitorid	1.728	1.420	4. Mittelimiitsete tööde finantseerimi- ne ületab tehtud töid	83	—
5. Abiettevõtete lõpe- tamata tootmine	238	300	5. K o k k u	4.097	2.603
6. Arveldused põhi- tegevusega	75	25	Vahendite jääk möö- dunud aastate ja 1940. a. finantseeri- misest (9—5)	6.458	5.822
7. Rahalised vahendid	1.010	620			
8. Jaotamisele kuulu- vad kulud	406	365			
9. K o k k u	10.155	8.425			

3. Ehitusorganisatsioonide akumulatsioonisummad.

Hanke ehitus- ja montaažorganisatsioonide ning majanduslikul viisil ehitusi teostavate valitsuste akumulatsioonisummad moodustuvad määratletud kasumimäära ja ehituse maksumuse alandamisest tekkiva säästu arvel.

Ehitusorganisatsioonide plaaniline kasum on NSVL RKN määrusega 29. aprillist 1937. a. „Lisakulude kohta ehitustegevuses“ normitud 3% suuruses ehitus- ja montaažtööde maksumusest, maha arvates seadmete ja konstruktsioonide maksumuse, mis moodustab 2,91% nende tööde eelarvelisest maksumusest.

Plaaniline sääst ehituse maksumuse alandamisest määratletakse rahvamajanduse arendamise plaaniga määratletud ülesandest ehituse maksumuse alandamise alal ja vastuvõetud kapitaaltööde mahust lähtudes. Hanke ehitus- ja montaažorganisatsioonidele määratletakse ehituse maksumuse alandamise ülesanne ehitus- ja montaažtööde mahu suhtes ja majanduslikul viisil teostatava ehituse alal — kogu kapitaaltööde limiidi suhtes.

1941. a. on ehituse maksumuse alandamisest saadav sääst arvesse võetud assignatsioonides kapitaaltööde kallinemise peale seoses ehitusmaterjalide hindade ja veotariifide, samuti ehitustööde hinnete kõrgenemisega.

Puht ehitus- ja montaažtööde kõrval oma ettevõtteis spetsiaalsete seadmete remonti ja ehitust teostavate ettevõtete ehitus- ja montaažorganisatsioonide kasum nende toodangu ja teenuste realiseerimisest väljapoole arvestatakse välja eraldi.

Plaanilises tulude ja kulude bilansis näidatakse see toodangu ja teenuste realiseerimisest saadav kasum üheskoos kasumiga ehitus- ja montaažtöödest ühe ja sama artikli „Hanke ehitus- ja montaažorganisatsioonide kasum“ all.

Selgitame ehitusorganisatsioonide akumulatsioonisummade arvestuse korda, lähtudes meie vaatlusealuse peavalitsuse hanke ehitus- ja montaažorganisatsioonile ja kapitaalehitusteosakonnale 1941. a. kinnitatud plaaniülesannetest.

a) Hanke montaažorganisatsiooni kasum ja säästehituse maksumuse alandamisest.

Peavalitsuse hanke montaažorganisatsioonile on kinnitatud 1941. a. ehitus- ja montaažtööde programmiks 1936. a. eelarveliste hindade ja normide järgi 52.130 tuh. rbl. (vt. tabel 1, lk. 14) ning ehitus- ja montaažtööde maksumuse alandamise ülesandeks 7%.

Toodud andmeist lähtudes moodustab selle organisatsiooni kasum ehitus- ja montaažtööde teostamise alal

$$\frac{52.130 \text{ tuh. rbl.} \times 2,9}{100} = 1.512 \text{ tuh. rbl.}$$

ja sääst ehitus- ja montaažtööde maksumuse alandamisest

$$\frac{52.130 \text{ tuh. rbl.} \times 7}{100} = 3.649 \text{ tuh. rbl.}$$

Hanke montaažorganisatsiooni tootmisettevõtted peavad (vt. tabel 1, lk. 14) 1926/27. a. püsivhindades suurendama turutoodangut 24.684 tuh. rbl-ni või 22.216 tuh. rbl-ni hinnakirjalistes väljalaskehindades, s. o. 12% võrra, võrreldes 1940. a. tegeliku turutoodanguga. Sealjuures on toodangu omahinna alandamise ülesandeks 1941. a. peale kinnitatud 8%. 1941. a. toodangu võrreldavus 1940. a. toodanguga on määratletud 70%. Väljalaskehindade muutumist pole projekteeritud.

Hanke montaažorganisatsiooni tootmisettevõtete tegelik rentaablus 1940. a. oli 6,1%.

Kasutades kasumi arvestuse meetodit rentaabluse dünaamika järgi (vt. § 9, ptk. IV), saame võrreldava toodangu rentaabluks 1941. a.

$$\frac{100 \times (6,1 + 8)}{100 - 8} = \frac{1410}{92} = 15,3\%.$$

Mittevõrreldava toodangu plaanilise rentaabluse juures 3% suuruses (tellijatega sõlmitud lepinguist lähtudes) ja toodangu võrreldavuse juures 70% suuruses on kogu võrreldava ja mitte-võrreldava toodangu rentaablus 1941. a.

$$\frac{(70 \times 15,3) + (30 \times 3,0)}{100} = 11,6\%.$$

Hanke montaažorganisatsiooni tootmisettevõtete toodangu kohta kehtivaks keskmiseks käibemaksumääraks on 1%.

Lähtudes nende ettevõtete toodangu maksumusest väljalaskehindades koos käibemaksuga 22.216 tuh. rbl. suuruses, on selle toodangu omahinnaks, kaasa arvatud kasum,

$$\frac{22.216 \text{ tuh. rbl.} \times 99}{100} = 21.994 \text{ tuh. rbl.},$$

ja kasumiks

$$\frac{21.994 \text{ tuh. rbl.} \times 11,6}{111,6} = 2.286 \text{ tuh. rbl.}$$

Seega on hanke montaažorganisatsiooni kogu plaaniline kasum tööde alal ja toodangu realiseerimisest 1.512 tuh. rbl. + 2.286 tuh. rbl. = 3.798 tuh. rbl. ja käibemaks 222 tuh. rbl.

Nendest arvestustest lähtudes tuleb peavalitsuse 1941. a. plaanilise tulude ja kulude bilanssi teha järgmised kanded:

a) bilansi tulude osa art. 7 „Hanke ehitus- ja montaažorganisatsioonide kasum“ alla meie poolt väljaarvutatud kasum 3.798 tuh. rbl.;

b) bilansi tulude osa art. 9 „b“ „Sääst hanke viisil teostatava ehituse maksumuse alandamisest“ alla kogu määratletud säästusumma ehituse maksumuse alandamisest 3.649 tuh. rbl.;

c) bilansi tulude osa art. 25 „Käibemaks hanke montaažorganisatsioonides“ alla meie poolt määratletud käibemaksusumma 222 tuh. rbl.

b) Kasum ja sääst majanduslikul viisil
teostatava ehituse maksumuse
alandamisest.

Meie vaatlusealuse peavalitsuse 1941. a. kinnitatud kapitaal-ehituse plaani järgi on kapitaaltööde üldmahuks määratud (vt. tab. 1, lk. 14) 48.600 tuh. rbl., millest hanke organisatsioonide (Ehitusministeeriumi) poolt teostatakse töid 22.360 tuh. rbl. ulatuses ja majanduslikul viisil 26.240 tuh. rbl. ulatuses.

Vastavalt NSVL RKN ja ÜK(b)P KK määrusele 22. novembrist 1938. a. tasuvad tellijad hanke ehitusorganisatsioonide poolt teostatud kapitaaltööde eest eelarvelise maksumuse järgi.

Järelikult avaldub kasum ja sääst ehituse maksumuse alandamisest tööde selles osas arveldustes hanke organisatsioonidega.

Kasum majanduslikul viisil teostatava kapitaalehituse alal arvutatakse välja samuti kui hanke organisatsioonide puhul ehitus- ja montaažtööde maksumuse põhjal. Seega tuleb kasumi väljaarvutamiseks majanduslikul viisil teostatava ehituse alal määratleda kapitaaltööde selle osa struktuur. Meie vaatlusaluse peavalitsuse majanduslikul viisil teostatava kapitaalehituse üldliimist 26.240 tuh. rbl. suuruses moodustavad ehitus- ja montaažtööd 13.700 tuh. rbl.

Neist andmeist lähtudes on kasum majanduslikul viisil teostatavate tööde alal

$$\frac{13.700 \text{ tuh. rbl.} \times 2,9}{100} = 397 \text{ tuh. rbl.}$$

Ehituse maksumuse alanemine on peavalitsuse jaoks plaanis ette nähtud (vt. tabel 1, lk. 14) 2% kapitaaltööde mahu eelarvelisest maksumusest.

Siit järeldub, et sääst majanduslikul viisil teostatava ehituse maksumuse alandamisest moodustab

$$\frac{26.240 \text{ tuh. rbl.} \times 2}{100} = 525 \text{ tuh. rbl.}$$

Kui peavalitsuse kapitaalehituse osakonna koosseisus on iseiseivale bilansile eraldatud teenindavaid ettevõtteid, siis arvestatakse nende ettevõtete kasum välja eraldi rentaabluse dünaamika meetodi abil (vt. § 9, ptk. IV) ja näidatakse koos kapitaaltööde kasumiga.

Neist arvestustest lähtudes tuleb peavalitsuse 1941. a. plaanilisse tulude ja kulude bilanssi kanda:

a) bilansi tulude osa art. 8 „a“ „Kasum majanduslikul viisil teostatavate kapitaaltööde alal“ alla meie poolt määratletud kasumisumma 397 tuh. rbl.;

b) bilansi tulude osa art. 9 „a“ „Sääst majanduslikul viisil teostatava ehituse maksumuse alandamisest“ alla kogu meie poolt väljaarvestatud sääst — 525 tuh. rbl.

4. Amortisatsiooniks eraldatud summad ja nende suunamine.

Keskised amortisatsiooninormid tööstuslike ettevõtete jaoks ja amortisatsiooniks eraldatavate summade suunamine vastavalt otstarbele on määratletud NSVL RKN määrusega 8. jaanuarist 1938. a. „Amortisatsiooniks eraldatud summade kasutamisest ja remondi parendamisest tööstuses“.

Vastavalt sellele määrusele on üks osa amortisatsiooniks eraldatud summadest eri tööstusharudes, nimelt 2,4 kuni 3,3% põhivahendite soetusväärtusest, määratud põhivahendite laiendatud taastootmiseks, s. o. kapitaalehituseks, ja teine osa, nimelt 2,2 kuni 3,6% põhivahendite (masinate, seadmete, seadeldiste ja ehituste) kapitaalremondiks. Ministeeriumide jaoks kehtestatud keskised amortisatsiooninormid amortisatsioonisummade eraldamiseks kapitaalehituse ja kapitaalremondi peale on diferentseeritud ministrite poolt NSVL Ministritenõukogu kinnitamisega üksikute peavalitsuste kaupa ja üksikute ettevõtete kaupa — vahetult ministri poolt aritud tööstusharu jaoks kinnitatud amortisatsiooninormide piires.

Kapitaalremondiks eraldatavad amortisatsioonisummad jäävad ettevõtte direktori käsutusse eriotstarbeliste assigneeringutena. Selle osa amortisatsiooniks eraldatavaist summadest maksab ettevõtte sisse oma eriarvele Riigipangas; sellelt arvelt tasutakse kapitaalremondi kulud. Aasta lõpul jääb amortisatsiooniks eraldatud summade jääk ettevõtte käsutusse. Kapitaalehituseks eraldatavad amortisatsioonisummad maksavad ettevõtted Tööstuspanka vastava ministeeriumi kapitaalehituse finantseerimiseks kinnitatud riikliku plaani järgi.

Nagu ülalpool öeldud, teostatakse amortisatsiooniks eraldatavate summade arvestust kogu plaaniperioodi kestel, lähtudes kasutamisel olevate põhivahendite väärtusest. Järelikult tuleb enne kapitaalehituseks ja kapitaalremondiks eraldatavate amortisatsioonisummade arvestust arvutada välja kasutamisel olevate põhivahendite aasta keskmine väärtus. See kasutamisel olevate põhivahendite aasta keskmine väärtus määratletakse nende väärtusest aasta algul ja lähtudes plaaniperioodil kasutamisele

võetud ja kasutamisel väljalangenud põhivahendite tegelikust kasutamisel oleku ajast.

Kasutusele võetavate põhivahendite väärtus võetakse kinnitatud kasutamisele võtmise plaanist. Põhivahendite kasutamisel väljalangemine nende täieliku väärtuse järgi võetakse väljalangenud varanduse realiseerimise toogi arvestusest (vt. ptk. VI, § 8).

Ülaltoodud arvestusega määratletud plaaniperioodil keskmiselt kasutamisel olevate põhivahendite väärtuse suhtes rakendatakse kehtestatud amortisatsiooninorme protsentides ja selliselt saadakse plaaniperioodil kapitaalhituseks ja kapitaalremondiks eraldatav üldsumma.

Saadud amortisatsioonisummasid näidatakse majandusharudes, mis on tulude ja kulude bilanssi võetud täie käibega, vastavate bilansialuste artiklite all teistkordse arvestuse vältimiseks.

Table 22.
(tuh. rbl.)

	Tööstusettevõtted			Varustusorganisatsioon			Hanke montaaž-organisatsioon		
	Põhivahendite väärtus	Nende kasutamisel oleku aeg	Kasutamisel olevate põhivahendite aasta keskmine väärtus	Põhivahendite väärtus	Nende kasutamisel oleku aeg	Kasutamisel olevate põhivahendite aasta keskmine väärtus	Põhivahendite väärtus	Nende kasutamisel oleku aeg	Kasutamisel olevate põhivahendite aasta keskmine väärtus
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. jaanuaril 1941. a Kasutamisele võtt	172.082	12	172.082	716	12	716	8.413	12	8.413
1. aprillist 1941. a	4.188	9	3.141	—	—	—	—	—	—
1. juulist	12.432	6	6.216	—	—	—	—	—	—
1. oktoobrist	11.540	3	2.885	—	—	—	—	—	—
Põhivahendite väljalangemine (ühetasaselt aasta kestel)	3.418	6	1.724	14	6	7	168	6	84
1. jaanuaril 1942. a.	196.794	—	—	702	—	—	8.245	—	—
Kasutamisel olevate põhivahendite aasta keskmine väärtus	—	—	182.600	—	—	709	—	—	8.329

	Kapitaalehituse osakond			Elamu- ja kommunaal-majandus			Kokku		
	Põhivahendite väärtus	Nende kasutamisel oleku aeg	Kasutamisel olevate põhivahendite aasta keskmine väärtus	Põhivahendite väärtus	Nende kasutamisel oleku aeg	Kasut. olevate põhivahendite aasta keskmine väärtus	Põhivahendite väärtus	Nende kasutamisel oleku aeg	Kasut. olevate põhivahendite aasta keskmine väärtus
1. jaanuaril 1941. a. Kasutamisele võtt	10 2.77	11 12	12 2.774	13 35.646	14 12	15 35.646	219.631	12	18 219.63
1. aprillist 1941. a. 1. juulist	—	—	—	4 660	—	3 495	8 848	9	6 636
1. oktoobrist	—	—	—	3.680	3	920	15.220	3	3 805
Põhivahendite väljalangemine (ühetasaselt aasta kestel)	51	6	26	712	6	356	4.393	6	2.197
1. jaan. 1942. a.	2.723	—	—	43.274	—	—	251.738	—	—
Kasutamisel olevate põhivahendite aasta keskmine väärtus	—	—	2.748	—	—	39.705	—	—	234.09

Amortisatsioonisummad majandusharudes, mis võetakse tulude ja kulude bilanssi nende tegevuse lõpptulemustega (hanke ehitus- ja montaažorganisatsioonid kapitaalehituste osakonnad jne.), võetakse bilansi tulude ossa eriartiklitena.

Üheaegselt plaanitava aasta amortisatsioonisummade määramisega selgitatakse välja ka Tööstuspanka sisse maksmata amortisatsioonisummade üleminevad kasutamata jäägid aasta algul nende kasutamiseks vastavaks otstarbeks plaanitaval aastal.

Teostame amortisatsiooniks eraldatavate summade arvestuse 1941. a. kohta meie vaatlusealuse peavalitsuse kõigi majandusliku tegevuse alade kaupa.

Lähtudes peavalitsusele aasta alguseks kinnitatud ehitusobjektide kasutusele võtmise plaanist ja põhivahendite väärtusest, on 1941. a. põhivahendeid kasutusel tabelis 22 (lk. 117 ja 118) näidatud väärtuses.

Vastavalt amortisatsioonist kapitaalehituseks ja kapitaalremondiks summade eraldamise kinnitatud keskmistele normidele on need absoluutsummad peavalitsuse üksikute majandusharude kaupa 1941. a. järgmised:

Tabel 23.
(tuh. rbl.)

	Kasutamisel olevate põhivahendite aasta keskmine väärtus	Keskmised amortisatsiooninormid %/a-des		Amortisatsioonisummad		
		Kapitaal-ehituseks	Kapitaal-remondiks	Kapitaal-ehituseks	Kapitaal-remondiks	Kokku
Tööstusettevõtted	182.600	3,3	2,2	6.026	4.017	10.043
Varustusorganisatsioon	709	3,3	2,2	23	15	38
Elamu- ja kommunaalmajandus	39.705	0,7	0,5	277	195	472
K o k k u majandusharude alal, mis on tulude ja kulude bilanssi võetud täie käibega	223.014	2,8	1,4	6.326	4.227	10.553
Hanke montaažorganisatsioon	8.329	3,8	3,0	316	249	565
Kapitaalehituse osakond	2.748	3,8	3,0	104	82	186
K o k k u ehitusorganisatsioonide alal	11.077	3,8	3,0	420	331	751
K o k k u	234.091	2,9	1,9	6.746	4.558	11.304

Nagu 1940. a. tulude ja kulude bilansi täitmise esialgsest aruandest (vt. lisa nr. 1) nähtub, ei ole 1. jaanuaril 1941. a. kasutamata amortisatsioonisummade jääke. Järelikult on 1941. a. peavalitsuse käsutuses ainult 1941. a. plaanilised amortisatsioonisummad.

Neist arvestusist lähtudes tuleb 1941. a. plaanilisse tulude ja kulude bilanssi teha järgmised kanded:

a) tulude ja kulude bilanssi võetud täie käibega majandusharude plaaniline amortisatsioonisumma 10.553 tuh. rbl. suuruses kantakse reale „a“ — „Amortisatsiooniks eraldatavad summad“

— tulude ja kulude bilansi tulude osa kokkuvõtu alla. Samal ajal näidatakse tulude ja kulude bilansi kulude osa kokkuvõtu all vastavalt bilansialustel artiklitel „a“ ja „b“ nendes organisatsioonides amortisatsioonist kapitaalehituseks eraldatavat summat 6.326 tuh. rbl. suuruses ja kapitaalremondiks 4.227 tuh. rbl. suuruses.

b) amortisatsioonist kapitaalehituseks ja kapitaalremondiks eraldatav summa 751 tuh. rbl. suuruses majandites, mis on tulude ja kulude bilansi võetud oma tulemustega (hanke montaaž-organisatsioon ja kapitaalehituste osakond), kantakse vahetult bilansi tulude osa art. 16 „Ehitusorganisatsioonide amortisatsioon“ alla, eraldades reale „Selle hulgas“ kapitaalehituseks mineva summa 420 tuh. rbl. ja ettevõttele kapitaalremondiks jääva summa 331 tuh. rbl.

Kui peavalitsusel oleks kasutamata amortisatsioonisummade jääk 1. jaanuaril 1941. a., mida näidatakse 1940. a. esialgse aruandebilansi kulude osa artikli „Amortisatsiooni kasutamata jääk aasta lõpul“ all, siis tuleb see jääk üle kanda 1941. a. plaanilise bilansi tulude osa artikli „Amortisatsiooni kasutamata jääk aasta algul“ alla.

5. Kapitaalremont.

Majandusorganisatsiooni tulude ja kulude plaanilises bilansis nähakse kapitaalremondiks kulusid ette (bilansi kulude osa art. 13) selleks otstarbeks amortisatsioonist eraldatavate summade piires, kuna vastavalt NSVL RKN määrusele 8. jaanuarist 1938. a. on need summad samal ajal assignatsioonideks plaaniliseks kapitaalremondiks.

Kui majandusorganisatsiooni käsutuses on plaanitava aasta algul eelmistel aastatel kasutamata jäänud amortisatsioonisummade vaba jääk kapitaalremondiks, siis suureneb kapitaalremondi plaaniline maht nende jääkide summa võrra, kuna nad jäävad direktori käsutusse ja neid võidakse kasutada kapitaalremondiks plaanitaval aastal. Sel juhul kantakse amortisatsioonist kapitaalremondiks eraldatavate summade jääk plaanitava aasta algul,

mis on näidatud eelmise aasta esialgse aruandebilansi kulude osa artikli „Amortisatsiooni kasutamata jäägid aasta lõpul“ all, plaaniperioodi bilansi tulude osa artikli „Amortisatsiooni kasutamata jääk aasta algul“ alla.

Nagu nähtub käesoleva peatüki §-s 4 toodud amortisatsiooni-summade arvestusest, on meie vaatlusealuse peavalitsuse käsutuses 1941. a. assignatsioone kapitaalremondiks selle otstarbe amortisatsiooni plaanilise summa piires 4.558 tuh. rbl. suuruses.

See summa kantakse peavalitsuse 1941. a. tulude ja kulude bilansi kulude osa art. 13 „Kapitaalremont“ alla.

6. Mitteplaanilised (mittelimiitsed) kapitaalmahutused.

Mitteplaanilisi (mittelimiitseid) kapitaalkulutusi nähakse tööstuslike majandusorganisatsioonide plaanilistes tulude ja kulude bilanssides ette rangelt kokkukõlas NSVL RKN määrustega 19. septembrist 1935. a. ja 7. juulist 1936. a. ja reeglipäraselt ekspluateerimistegevuses sisemiste ressursside mobiliseerimise arvel. Seega piirdub mittelimiitsete kapitaalmahutuste maht plaaniperioodil praktiliselt plaaniliste laekumiste ulatusega väljalangenud varanduse realiseerimisest saadava toogina.

Mittelimiitsete kapitaaltööde teostamine mahus, mis ületab plaanilise väljalangenud varanduse realiseerimisest saadava toogi ja mille finantseerimiseks kasutatakse majandusorganisatsioonide plaanilisi akumulatsioonisummasid (kasumit) või eelarvelisi vahendeid, on lubatud harilikult siis, kui selleks on olemas valitsuse eri määrus.

Erifondide (direktorifond, tootmise jäätmeist valmistatavate laiatarbekaupade fond, raudteevedude fond) vahendite arvel teostatavaid mittelimiitseid kapitaalmahutusi plaanilistes tulude ja kulude bilanssides ette ei nähta, kuigi nad on ette nähtud nende fondide kulutamise eelarveis. Need mittelimiitsed kulutused leiavad peegeldust ainult aruandelistes tulude ja kulude bilanssides.

Kui aga valitsuse poolt kinnitatud mittelimiitsete kapitaalmahutuste plaan näeb finantseerimisallikana ette ka eri fondide

vahendeid, siis kantakse bilansi kulude ossa kogu mittelimiitsete kapitaalvahutuste kinnitatud maht ja tulude ossa nende tööde katteks suunatavate eri fondide vahendite summa.

Meie vaatlusealuse peavalitsuse alal on 1941^a. a. ette nähtud väljalangenud varanduse realiseerimisest saadava toogi arvel järgmised mittelimiitsed kapitaalvahutused:

1) Tööstusettevõtete alal — kulutused väikeste ehituste jaoks ja väiksemate seadmete asendamiseks uutega — 5.000 rbl. ühele ettevõttele — 30 ettevõttes	150 tuh. rbl.
2) Elamu- ja kommunaalmajanduse alal — asulate elamurajoonide territooriumi heakorra ja väiksemate lihtsamate sanitaartööde (käimlate ja prügi-põletusahjude ehitus) jaoks	35 tuh. rbl.
Kokku	185 tuh. rbl.

See summa kantakse tulude ja kulude bilansi kulude osa art. 14 „Mittelimiitsed kulutused“ alla.

Kaheksas peatükk.

Elamu- ja kommunaalmajanduse tulud ja kulud.

Elamu- ja kommunaalmajanduse tulud ja kulud arvestatakse välja eelarvelises korras kinnitatud artiklite nomenklatuurile vastavalt kogusummadena ning rublades ja kopikates arvestustes esinevate normatiivide ühiku kohta (1 m² tasualuse elamispinna kohta aastas või kuus, 1 m² tänava sillutamise, asfalteerimise jm. kohta). Direktiivses plaanimises kasutatakse harilikult elamu- ja kommunaalmajanduse tulude ja kulude arvestuste juures keskmisi norme, mis arvestatakse välja, lähtudes eelneva aruandeaaja tegelikkudest andmetest ja mida selle järele korrigeeritakse eelolevaks plaaniperioodiks kinnitatud omahinna alandamise ülesannetele, vastavalt keskmise töötasu kõrgenemisele jms.

Keskised normid elamumajanduses arvestatakse välja tasualuse pinna 1 m² kohta:

a) korteriüüri (tulude osas) ja korteriüürist kapitaalremondi fondi eraldatavate summade (kulude osas) alal — nende artiklite summade jagamise teel ainult elamispinnale;

b) rendirahalt ja rentijailt eksploatatsioonikuludeks saadavate lõivude alal — eelarve nende artiklite summade jagamise teel ainult tasutavale mitte-elamispinnale;

c) kultuur- ja eluolu-asutiste jaoks eraldatavaid summasid näidatakse protsentides korteriüüri aastafondist;

d) tulude ja kulude kõigi muude artiklite alal arvutatakse näitarvud välja kogu tasualuse (elamis- ja mitte-elamis-) pinna kohta jagamise teel.

Kommunaal- ja eriotstarbelisi makse arvestatakse elamis- pinda kasutava elanikkonna ühe inimese kohta.

Operatiivse plaanimise puhul vahetult ettevõtteis on igasuguste keskmiste normide määratlemine lubamatu. Elamumajanduse tulude ja kulude arvutuse aluseks tuleb sel juhul võtta ettenähtud korras kinnitatud korteriüüri normid, elamumajanduse töötajate üksikute kategooriate töönormid, koosseisud ja mitmesugused katselispraktilised normid antud majanduses — prügi kogunemine 1 inimese kohta, lume hulk hooaja jooksul koristamisele kuuluva 1 m² kohta jms.

Seepärast tuleb operatiivse plaanimise puhul enne sissetulekute ja väljaminekute eelarve koostamisele asumist läbi töötada arvestusnormatiivid.

Normatiive eluruumide eksploatatsioonist saadavate tulude alal arvutatakse lähtudes kehtivatest korteriüüri määradest. Korteriüüri suuruse arvestamisel peetakse silmas töötajate töötasu kõrgenemist, korteriüüride sissenõudmise paranemist, üürnike elamispinna suuruse täpsustamist, samuti kavatsetavat majade heakorra parandamist.

Normatiive mitte-eluruumide rendi alal projekteeritakse kehtivate tariifide alusel, võttes arvesse muutusi nende ruumide fondis, mis võivad aset leida plaanitaval perioodil seoses mitte-

-eluruumide kasutusele võtmisega või kasutuselt ärajäämisega (ettenähtud otstarbeks mittekasutatavate ruumide vabastamine, ruumide ümberkorraldamine, ehituste lammutamine, uute ehituste ekspluateerimisele võtmine jms.). Normatiivid rentijailt võetavate maksude alal ekspluatatsioonikulude katteks määratletakse lähtudes tasualuse (elamis- ja mitte-elamis-) pinna 1 m² ekspluateerimise plaanilisest omahinnast kõigi kululiikide kaupa, välja arvatud eraldamisele kuuluvad summad.

Abimajandite kasumit näidatakse selles ulatuses, mille võrra tulud ületavad kulusid. Muid tulusid (tulud jäätmete realiseerimisest, jooksvate arvete protsendid jms.) projekteeritakse lähtudes eelmise aruandeperioodi tegelikest laekumistest, arvesse võttes oodatavaid muutusi plaanitava aastal.

Normatiive administratiiv-juhtimiskulude alal arvutatakse lähtudes ministriumide poolt kinnitatud palgamääradest ja koosseisudest vastavalt elamis- ja mitte-elamispinna suurusele ja majavalitsuste aparaadi töötajate töökoormatuse normidele. Administratiiv-majanduslikke kulusid (kantselei-, posti-, telefonikulud, kontori korrashoid, tema valgustamine, kütmine, koristamine jne.) projekteeritakse möödunud aastate praktika alusel, arvesse võttes plaanilisi ülesandeid nende kulude alal plaanitavaks perioodiks ja toimunud muudatusi kasutatavate ruumide suuruses.

Teenindava personaali ülalpidamiskulude normatiivid määratletakse sõltuvalt majavalitsuste vajadusest kojameeste, koristajate, liftipoiste ja uksehoidjate palkamise järele, kelle koosseisud nähakse ette lähtudes kehtivaist töönormidest.

Normatiivid majade korrashoiukulude alal, mis koosnevad prügi äravedamise ja põletamise, lume- ja jäärookimise, korstnapühkimise, valvevalgustuse, liftide ja üldkasutatavate kohtade korrashoiu jms. kuludest, määratletakse eelneva aruandeperioodi tegelike kulude alusel, arvesse võttes kulude alanemist majade majandamise, samuti nende elanikkonna teenindamise organiseerimise paranemise arvel.

Jooksva remondi kulused normitakse 1 m² elamis- ja mitte-elamispinna kohta, olenevalt majade väärtusest. Jooksva remondi kulude hulka arvatakse remonditööliste alatise ja ajutise koosseisu töötasud koos juurdearvestustega, samuti jooksvaks remondiks vajalike materjalide muretsemine.

Kohustuslikud eraldamised ja maksed arvutatakse välja lähtudes seadusandlikus korras kehtestatud normidest.

Kohustuslike maksete ja eraldamiste hulka kuuluvad:

a) varanduse kindlustus, lähtudes kehtivaist Riikliku Kindlustuse hindenormidest;

b) eraldamised amortisatsiooni- ja kapitaalremondi fondi;

c) eraldamised kultuurilis-eluolu-korraldavate asutiste ülalpidamiseks vastavalt liiduvabariikide Ministrite Nõukogu määrustele;

d) tasu kassaoperatsioonide teostamise eest kommunaal-pangaga sõlmitud lepinguis ettenähtud suuruses;

e) tasud korterite eest vastutavaile isikuile (linna-nõukogude määrustega kehtestatud juhtudel).

Tulude ja kulude eelarve kommunaalteenuste (vesivarustus, valgustus, gaas, küte jms.) kasutamise eest võetavate maksude kohta projekteeritakse lähtudes tegelikkudest kuludest ühe majaaniku kohta ja mitte-eluruumide alal — rentnikkudega sõlmitud lepinguis ettenähtud ulatuses.

Teostame tulude ja kulude eelarve näitliku arvestuse meie vaatlusealuse peavalitsuse tööstuslike ettevõtete elamumajanduse alal ümmardatud näitarvude, samuti tulude ja kulude keskmiste normide meetodi abil.

Peavalitsuse tööstuslike ettevõtete elamumajanduse tulude ja kulude eelarve täitmise esialgse aastaaruande (oodatava täitmise) põhjal on kindlaks tehtud järgmised põhimised näitarvud elamufondi eksploateerimise kohta 1940. a.:

a) 1940. a. keskmiselt kasutusel olnud elamispind oli: korterites 47.824 m² ja ühiselamuis 17.054 m², kokku — 64.878 m²; niisama palju elamispinda on kasutusel ka 1. jaanuaril 1941. a.;

b) 1940. a. oli keskmiselt kasutusel mitte-elamispinda 2352 m²;

c) aasta kestel oli elanikke: korterites 7111 inimest ja ühis-

elamuis 6756 inimest, üldse 13.867 inimest; see elanike arv on olemas ka 1. jaanuaril 1941. a.

1941. a. plaani kohaselt võetakse aasta kestel kasutusele uut elamispinda korterites 6.950 m², selle hulgas II kvartaalis 3.883 m² ja IV kvartaalis 3.067 m²; uuele elamispinnale mahutatakse, arvestades 8 m² ühe inimese peale, 870 inimest, neist II kvartaalis 485 inimest ja IV kvartaalis 385 inimest.

Seega on 1941. a. keskm. kasutada olevat elamispinda:

Tabel 24.
(m²-tes)

	Korterites			Ühiselamutes			Kokku keskmiselt aastas
	Absoluutne elamufond	Kasutamisel oleku aeg (kuudes)	Keskmiselt kasutamisel aastas	Absoluutne elamufond	Kasutamisel oleku aeg (kuudes)	Keskmiselt kasutamisel aastas	
1940. a. ületulev elamufond	47.824	12	47.824	17.054	12	17.054	64.878
II kvart. kasutamisele võetav elamufond	3.883	9	2.913	—	—	—	2.913
IV kvart. kasutamisele võetav elamufond	3.067	3	769	—	—	—	769
Kokku	54.774	12	51.506	17.054	12	14.054	68.560

1941. a. elamispinda kasutavaid elanikke on järgmiselt:

Tabel 25.
(inimeste arvus)

	Korterites			Ühiselamutes			Kokku elanikke keskmiselt aastas
	Abso- luutne arv	Elamis- aeg (kuu- des)	Aasta keskm. elanike arv	Abso- luutne arv	Elamis- aeg (kuu- des)	Aasta keskm. elanike arv	
1940. a. ületulev elanike arv	7.111	12	7.111	6.756	12	6.756	13.867
Elanike arvu suure- nemine II kvart.	485	9	363	—	—	—	363
Elanike arvu suure- nemine IV kvart.	385	3	96	—	—	—	96
Kokku	7.981	12	7.570	6.756	12	6.756	14.326

Elamumajanduse 1940. a. esialgse aruande (oodatav täitmine) andmete järgi olid elamumajanduse tulud korteriüürist 941 tuh. rbl

Sellest summast laekus ühiselamutest 453,2 tuh. rbl. ja korteritest 487,8 tuh. rbl.

Järelikult oli keskmine korteriüür 1 m² elamispinna kohta kuus korterites:

$$\frac{487.800 \times 100}{12 \times 47.824} = 85 \text{ kop.}$$

ja ühelt voodikohalt ühiselamutes:

$$\frac{453.200 \times 100}{12 \times 6.756} = 5 \text{ rbl. } 59 \text{ kop.}$$

1941. aastaks määratletud plaaniülesanded töö alal (vt. tab. 1, lk. 14) näevad ette tööstuslike ettevõtete töötajate keskmise töötasu tõusu 8,4% võrra. Seega tõuseb keskmine kuupalk 20 rbl. võrra. Lähtudes kehtivaist korteriüüri määradest annab see keskmise kuupalga tõus korteriüüri kõrgenemise 1 m² pinna kohta 6 kop.

Seega on 1941. a. tulu korteriüüridest:

$$\frac{51.506 \times 91 \times 12}{100} = 562 \text{ tuh. rbl.}$$

Voodikoha plaaniline maksumus ühiselamuis on 1941. a. peale määratud 18 rbl., selle hulgas korteriüür elamispinna eest koos teenustega 6 rbl. ja kultuurilis-eluolu-korraldava teenindamise kulude katteks 12 rbl.

Seega on tulusid ühiselamute ekspluateerimisest 1941. a.: 18 rbl. \times 6.756 \times 12 = 1.459 tuh. rbl., selle hulgas korteriüür 6 rbl. \times 6.756 \times 12 = 486 tuh. rbl. ja kultuurilis-eluolu-korraldava teenindamise kulude katteks 1.459 tuh. rbl. — 486 tuh. rbl. = 973 tuh. rbl.

Kokku on tulusid korteriüürist:

$$562 \text{ tuh. rbl.} + 486 \text{ tuh. rbl.} = 1.048 \text{ tuh. rbl.}$$

Mitte-eluruumidelt oli tulused 1940. a. sõlmitud lepingutele vastavalt 1 m² pinna kohta:

renti

$$\frac{47.980 \times 100}{12 \times 2.352} = 1 \text{ rbl. } 70 \text{ kop. kuus}$$

ja makse rentnikelt

$$\frac{15.800 \times 100}{12 \times 2.352} = 56 \text{ kop. kuus.}$$

Plaanitava 1941. a. kestel on ekspuuteerimisel mitte-elamis-pinda keskmiselt 2.587 m². Seega on tulused mitte-elamispinnalt 1941. a.:

renti

$$\frac{2.587 \times 170 \times 12}{100} = 53 \text{ tuh. rbl.,}$$

makse rentnikelt

$$\frac{2.587 \times 56 \times 12}{100} = 17 \text{ tuh. rbl.}$$

Muid tulused 1940. a. ekspuuteerimisel olnud (elamis- ja mitte-elamis-) pinna 1 m²-lt oli

$$\frac{48.400 \times 100}{12 \times 67.230} = 6 \text{ kop. kuus.}$$

Lähtudes muude tulude tegelikest laekumistest 1940. a. ja 1941. a. kasutamisel oleva elamis- ja mitte-elamispinna suurusest, on muude tulude laekumisi

$$\frac{71.147 \times 6 \times 12}{100} = 51 \text{ tuh. rbl.}$$

Seega on kogu tulu elamumajandusest 1941. a.:

$$1.048 \text{ tuh. rbl.} + 53 \text{ tuh. rbl.} + 17 \text{ tuh. rbl.} + 51 \text{ tuh. rbl.} = \\ = 1.169 \text{ tuh. rbl.}$$

Sellest summast on voodikohtade süsteemiga ühiselamute tulused 486 tuh. rbl.

1940. a. esialgse aruande (oodatav täitmine) järgi moodustasid elamufondi ekspuuteerimise administratiiv-majanduskulud 1 m² elamis- ja mitte-elamispinna kohta

$$\frac{403.380 \times 100}{12 \times 67.230} = 50 \text{ kop. kuus.}$$

Juhtiva aparadi koosseisude, komandeerimis- ja kergeauto-transporti ülalpidamiskulude koondamise direktiiviga seoses projekteeritakse 1941. a. peale administratiiv-majanduskulude alanemist 20% võrra.

Seega moodustab administratiiv-majanduskulude üldsumma 1941. a., kui plaaniline kulu 1 m² elamis- ja mitte-elamispinnale on 40 kop.

$$\frac{71.147 \times 40 \times 12}{100} = 341 \text{ tuh. rbl.}$$

Kulusid teenindava personaali ülalpidamiseks oli 1940. a. kogu pinna 1 m² peale

$$\frac{306.570 \times 100}{12 \times 67.230} = 38 \text{ kop. kuus.}$$

Seoses teenindava personaali keskmise töötasu kõrgenemisega 8% võrra ja töönormide kõrgenemisega 14% võrra alanevad teenindava personaali ülalpidamiskulud 1941. a. $\frac{108}{114} = 94,7\%$ -le, möödunud aasta kuludega võrreldes, ehk 5,3% võrra.

Seega moodustavad teenindava personaali ülalpidamiskulud 1941. a.

$$\frac{38 \times 94,7}{100} = 36 \text{ kop. kogu pinna 1 m}^2 \text{ kohta kuus.}$$

Selle artikli kulude üldsumma aastas on

$$\frac{71.147 \times 36 \times 12}{100} = 307 \text{ tuh. rbl.}$$

Tegelikud majade korrashoiukulud olid 1940. a. elamis- ja mitte-elamispinna 1 m² kohta:

$$\frac{709.950 \times 100}{12 \times 67.230} = 88 \text{ kop. kuus plaanis ettenähtud 60 kop. asemel.}$$

Prügipõletusahjude kasutamisele võtmisega, samuti lumesulatajate muretsemisega seoses alaneb majade korrashoiukulude norm, lähtudes prügi ja lume väljaveoga seotud kulude osatähtsusest nende kulude kogusummas, 45 kopikale kogu pinna 1 m² kohta.

Seega on majade korrashoiukulud 1941. a. ülaltähendatud kulunormide kohaselt

$$\frac{71.147 \times 45 \times 12}{100} = 384 \text{ tuh. rbl.}$$

Jooksva remondi kulud, lähtudes VNFSV Kommunaalmajanduse Rahvakomissariaadi poolt kehtestatud elamufondi ekspluateerimise tehnilistest normidest, on 1941. a. keskmiselt 16 kop. elamis- ja mitte-elamispinna 1 m² kohta kuus.

Aasta assignatsioonide üldsumma jooksvaks remondiks selle kulunormi järgi on

$$\frac{71.147 \times 16 \times 12}{100} = 137 \text{ tuh. rbl.}$$

Põhivahendite liikumine ja amortisatsiooniks eraldatavate summade arvestus elamumajanduse alal on järgmine:

Tabel 26.

	Põhivahendite väärtus (tuh. rbl.)	Põhivahendite kasutamisel oleku aeg (kuudes)	Kasutamisel olevate vahendite aasta keskmine väärtus (tuh. rbl.)	Amortisatsiooninormid (‰/a)	Amortisatsioonilised eraldamised (tuh. rbl.)	
1. jaanuaril 1941. a.	35.646	12	35.646	1,22	435	Kivi- ja puit-ehitised Kiviehitised Kiviehitised
Kasutamisele võtt:						
1. aprillist 1941. a.	4.660	9	3.495	1,00	35	
1. oktoobrist 1941. a.	3.680	3	920	1,00	9	
Põhivahendite väljalangemine	712	6	356	2,00	7	Puitehitised
1. jaanuaril 1942. a.	43.274	—	—	—	—	
Kasutamisel olevate põhivahendite aasta keskmine väärtus	—	—	39.705	1,19	472	

Mitte-eluruumide rendist 95% eraldamine ministeeriumi kapitaalremondi tsentraliseeritud fondi, lähtudes meie poolt väljaarvutatud rendisummast, moodustab

$$\frac{53.000 \times 95}{100} = 50 \text{ tuh. rbl.}$$

Makse ja lõive oli 1940. a. esialgse aruande järgi kogu pinna 1 m² kohta

$$\frac{56.470 \times 100}{12 \times 67.230} = 7 \text{ kop. kuus.}$$

Selle keskmise kulunormi põhjal moodustavad maksud ja lõivud 1941. a.

$$\frac{71.147 \times 7 \times 12}{100} = 60 \text{ tuh. rbl.}$$

Seoses 1941. a. uue elamispinna kasutamisele võtmisega projekteeritakse rendile võetud ruumide eest rendimaksmist ainult 1941. a. 1 kvartaaliks.

Tegelik rendisumma oli 1940. a. ühes kvartaalis

$$\frac{171.000}{3} = 57 \text{ tuh. rbl.}$$

See summa nähakse ette ka 1941. a. peale. Järelikult on elamis- ja mitte-elamispinna ülalpidamiskulude üldsumma 1941. a.: 341 t. r. + 307 t. r. + 384 t. r. + 137 t. r. + 472 t. r. + 50 t. r. + 60 t. r. + 57 t. r. = 1.808 tuh. rbl.

Sellest elamumajanduse kulude üldsummast langeb, lähtudes 1940. a. tegelikest kuludest ja nende keskmisest alanemisest 1941. a. 42% võrra, voodite süsteemiga ühiselamute jaoks.

$$\frac{2.080 \times 58}{100} = 1.206 \text{ tuh. rbl.}$$

Tegelikud tulud ja kulud elanikkonnalt eriotstarbeliste maksude arvel teostatava kommunaalse teenindamise alal olid 1940. a. korterite järgi ühe inimese kohta kuus

$$\frac{163.840}{12 \times 7.111} = 1 \text{ rbl. } 92 \text{ kop.}$$

Lähtudes aasta keskmisest elanike arvust, 7.570 inimest, moodustavad eriotstarbelised maksud ja kulud 1941. a.

$$\frac{192 \times 7.570 \times 12}{100} = 174 \text{ tuh. rbl.}$$

Nagu meie poolt ülalpool määratletud, moodustavad tagasi-saadavad voodikohtadega ühiselamute elanikkonna kultuurilise-eluolulise teenindamisega seotud kulud 1941. a. 973 tuh. rbl.

Järelikult moodustab nende arvel eriotstarbeliste maksude ja kulude üldsumma 1941. a.

973 t. r. + 174 t. r. = 1.147 tuh. rbl.

Seega kujuneb peavalitsuse tööstuslike ettevõtete elamumajanduse tulude ja kulude eelarve 1941. aastaks järgmiseks:

Tabel 27.
(tuh. rbl.)

	Korterite alal	Ühisela- müte alal	Kokku
TULUD			
1. Elamufondi eksploateerimisest .	683	486	1.169
2. Eriotstarbelised maksud	174	973	1.147
Kokku omad tulud	857	1.459	2.316
KULUD			
1. Elamufondi eksploatatsiooni alal	602	1.206	1.808
2. Eriotstarbelised kulud	174	973	1.147
Kokku kulud	776	2.179	2.955
Tulemused: kasumid	81	—	81
kahjumid	—	720	720
Tulemuste saldo: kahjumid	—	—	639

Kui ettevõtete töötajate mõnele liikidele on valitsuse erimääruse põhjal ette nähtud tasuta eluruumid ja kommunaalteenused või kui nad on nende tasumisest osaliselt vabastatud, siis eraldatakse korteriüürist saadavate tulude üldsummast see osa, mis peab laekuma ettevõttelt (artikli „Tasuta elamispinna või osaliselt üürist vabastamise katmine ettevõtte poolt“ alla). Need kulud kantakse ettevõtte poolt toodangu omahinna peale artikli „Töötasu“ kaudu. Sel juhul peab tööplaanis olema ette nähtud neile kuludele vastav täiendav töötasufond.

Elamumajanduse tulude ja kulude eelarve ei tohi olla koostatud defitsiitselt. Ainult erandjuhtudel on valitsuse eriloaga lubatud kahjumite plaanimine ja sedagi ainult voodikohtade süsteemiga ühiselamute alal. Elamispinna selle osa eksploatatsioonist saadavaid kahjumeid kaetakse harilikult ettevõtte kasumite arvel.

Ülalpool teostatud arvestustega on põhjendatud järgmised meie vaatlusealuse peavalitsuse süsteemi kuuluvate majandus-organisatsioonide elamumajanduse tulude ja kulude eelarved 1941. a. peale:

Tabel 28.
(tuh. rbl.)

	Põhi- tegevus	Hanke- montaaž- organi- satsioon	Kapitaal- ehituste osakond	Kokku
KULUD				
1. Elamufondi eksploatatsioon	1.808	510	75	2.393
2. Eriotstarbelised kulud	1.147	80	6	1.233
Kokku kulud	2.955	590	81	3.626
TULUD				
1. Elamufondi eksploatatsioon	1.169	142	52	1.363
2. Eriotstarbelised maksud	1.147	80	6	1.233
Kokku omad tulud	2.316	222	58	2.596
DOTATSIOONID				
a) omahinna arvel	—	368	23	391
b) kasumite arvel	639	—	—	639

1941. a. plaanilises tulude ja kulude bilansis leiavad need arvestused väljendamist järgmiselt:

a) tulude ja kulude bilansi tulude osa art. 6 „Elamu- ja kommunaalmajanduse tulud“ alla kantakse elamu- ja kommunaalmajanduse omad tulud 2.596 tuh. rbl. suuruses summas;

b) tulude ja kulude bilansi kulude osa art. 16 „Elamu- ja kommunaalmajanduse kulud“ alla kantakse selle majanduse kulud 3.626 tuh. rbl. suuruses summas, näidates real: „Selle hulgas elamu- ja kommunaalmajanduse kahjumid“ kahjumite üldsumma 1.030 tuh. rbl.;

c) tulude ja kulude bilansi tulude osa kokkuvõtu all märgitakse lit. „e“ „Ettevõtete dotatsioonid elamu- ja kommunaalmajandusele“ ja bilansi kulude osa kokkuvõtu all lit. „f“ „Ettevõtete toodangu omahinna ja kasumite arvel kaetavad elamu- ja kommunaalmajanduse kulud“ all ettevõtete dotatsioonisummasid elamu- ja kommunaalmajandusele, näidates ühtlasi allikad, millest need dotatsioonid tulevad;

d) art. 1 all real „Tööstusettevõtete kulud, mida ei võeta toodangu omahinda“ näidatakse ettevõtete kasumeist väljaantav dotatsioonisumma (vt. ptk. IV, § 7) 639 tuh. rbl. suuruses.

Üheksas peatükk.

Eraldamised erifondidesse.

Majandusorganisatsiooni plaanilises tulude ja kulude bilansis on ette nähtud seadusandlikus korras kehtestatud kohustuslikud eraldamised erifondidesse (direktorifond, tootmise jäätmeist toodetavate laiatarbekaupade fond) bilansi tulude osas arvestatud plaanilistest akumulatsioonisummadest:

Plaani järgi erifondidesse eraldatavad summad võetakse tulude ja kulude bilansi kulude osa vastavate artiklite alla neid otstarbe ja kululiikide järgi jaotamata. Plaani järgi erifondidesse eraldatud summade kasutamine peegeldub ainult aruandelistes tulude ja kulude bilanssides.

Plaanilisi eraldamisi direktorifondi teostatakse kasutoovais ettevõtteis 2% ulatuses plaanis ettenähtud kasumist. Kahju- toovais ettevõtteis moodustuvad plaanilised eraldamised direktorifondi riigieelarveliste assignatsioonide arvel 2% suuruses toodangu omahinna alandamisest saadavast säästusummast.

Meie vaatlusealuses peavalitsuses moodustavad eraldamised direktorifondi 1941. a. üksikute majandusharude järgi:

	Kasum 1940. a. plaani järgi	Eraldamised direktorifondi (tuh. rbl.)
Põhitegevus	43.333	866
Varustusorganisatsioon	113	2
Hanke montaažorganisatsioon	3.798	76
Kapitaalehituste osakond	397	8
K o k k u	47.641	952

See plaaniliste eraldamiste summa direktorifondi 952 tuh. rbl. suuruses kantakse tulude ja kulude bilansi kulude osa art. 10 „Eraldamised direktorifondi“ alla.

Plaanilisi eraldamisi jäätmeist toodetavate laiatarbekaupade fondi teostatakse laiatarbekaupade realiseerimisest saadava kasumi plaanis ettenähtud summas.

Meie vaatlusealuses peavalitsuses moodustavad plaanilised eraldamised jäätmeist toodetavate laiatarbekaupade fondi 552 tuh. rbl. (vt. ptk. IV, § 8). See summa võetakse tulude ja kulude bilansi kulude osa art. 23 „Eraldamised jäätmeist toodetavate laiatarbekaupade fondi“ alla.

Kümnes peatükk.

Kulud riiklike ürituste alal.

Kulud tööstuslike ministriumide poolt riigieelarve summade arvel teostatavate riiklike ürituste alal (tööstuslik ümberasustamine, raielankide planeerimine, metsade valve, võitlus metsatulikahjudega, preemiade ja lisatasude maksmine põllumajanduslike toodete kokkuostu alal jms.) ja ka majanduslike ministriumide tootmistegevusega seotud, kuid toodangu omahinnasse ja käibekuludesse mittearvestatavad kulud (preemiade ja lisatasude maksmine metsatöölisele, kulud leiutustegevuse alal jms.) võetakse plaanilistesse tulude ja kulude bilanssidesse eelarvete ja eelarvelis-finantsiliste arvestuste põhjal. Nende kulude üksikud liigid tehakse tulude ja kulude bilansi eri artiklite järgi ja näidatakse nende üldsummas, vaatamata finantseerimisallikatele (eraldamised omahinnas, kasumid, erifondid, riigieelarve jne.). Kui finantseerimisallikaks on ka vahendeid toodangu omahinna arvel, siis näidatakse neid vahendeid bilansialustel artiklidel bilansi tulude ja kulude kokkuvõtte all ja teiskordse arvestuse vältimiseks arvatakse kulude osa kokkuvõtet maha.

Eelarve läbivaatamise tulemusena on kulused leitud tegevuse alal 1941. a. peale meie vaatlusealuse peavalitsuse organisatsioonidele määratud 864 tuhande rubla, millest vastavalt NSVL RKN määrusele nr. 407 (p. 15) 26. märtsist 1940. a. langeb toodangu omahinnale 328 tuhande rubla ja riigieelarvele 536 tuhande rubla.

Peavalitsuse 1941. a. plaanilises tulude ja kulude bilansis leiavad need kulud peegeldust järgmiselt:

a) bilansi kulude osa art. 17 „Kulud leitud tegevuse alal“ alla kantakse kogu kulude summa üritusteks leitud ja tehniliste täienduste alal 864 tuhande rubla suuruses;

b) bilansi tulude osa kokkuvõtu all lit. „f“ „Assignatsioonid toodangu omahinna arvel leitud tegevuseks“ ja bilansi kulude osa kokkuvõtu all lit. „g“ „Kulud leitud tegevuseks toodangu omahinna arvel“ näidatakse toodangu omahinnale langevate kulude summa 328 tuhande rubla suuruses;

c) tulude ja kulude bilansi lisa „Vahekord riigieelarvega“ osas „Assignatsioonid riigieelarvest“ võtta art. 5 „Kuludeks leitud tegevuse alal“ alla assignatsioonid riigieelarvest 536 tuhande rubla suuruses summas.

Üheteistkümnend peatükk.

Haridusasutiste tulud ja kulud.

Majandusorganisatsioonide tulude ja kulude bilanssides leiavad peegeldumist haridusalalised kulud, mis on seotud nende tootmistevõimega ja mida nad vahetult teostavad, järgmiselt:

a) kulud majanduslikele organisatsioonidele alluvate staatsionaarsete õppeasutiste võrgu (kõrgemate õppeasutiste, tehnikumide, VTÕ ja RTÕ koolide) kaudu, samuti ka eriliste ettevõtete töötajate kvalifikatsiooni tõstmise kursuste organiseerimise teel antud majandusharule vajalike kaadrite ettevalmistuse alal.

Vastavalt NSVL RKN määrusele 2. oktoobrist 1940. a. „NSVL RKN juures Tööjõureservide Peavalitsuse asutamise

kohta“ on VTÕ koolid antud NSVL RKN juures asuva Tööjõureservide Peavalitsuse (nüüd Ministeeriumi) juhtimise alla, välja arvatud väikesed VTÕ koolid, samuti tekstiil-, kerge- ja toiduainetetööstusele masskaadreid ettevalmistavad VTÕ koolid.

Seega on alates 1940. a. majanduslike ministeeriumide juhtimisele jäänud kõrgemad õppeasutised, tehnikumid, osa VTÕ ja RTÕ koole, samuti erikursused tööliste kvalifikatsiooni tõstmiseks;

b) kulud tehnilise propaganda alal;

c) kulud asustatud punktidest väga kaugel asuvate ettevõtete töötajate laste üldhariduse alal.

Kõiki neid üritusi teostavad majandusorganisatsioonid riigieelarve eriassignatsioonide arvel, mida antakse välja ministeeriumide eelarvete põhjal; ministeeriumid jaotavad need summad neile alluvate majandusorganisatsioonide vahel vastavalt kinnitatud õppeplaanidele ja õppeasutiste ülalpidamiskulude eelarvetele. Statsionaarsete õppeasutiste ülalpidamiseks suunatakse ka nende juures asuvate abiettevõtete (VTÕ koolide eritöökojad jne.) tulud erisummade eelarvete põhjal;

d) kulud ettevõtete töötajate laste eelkooliaegse kasvatuspeale (lasteaiad).

Neid kulusid teostavad majanduslikud organisatsioonid vanemate vahendite arvel, mis peavad moodustama 25—35% lapse ülalpidamise tegelikust maksumusest (vastavalt NSVL RKN määrusele 6. juulist 1935. a.), direktorifondist saadavate summade ja riigieelarveliste assignatsioonide arvel;

e) teaduslike uurimisasutiste ülalpidamiskulud ja kulud antud majandusharu rakenduslike probleemide lahendamiseks teaduslik-uurimistööde läbiviimise alal.

Teaduslike uurimisasutiste ja ürituste finantseerimist teostatakse antud majandusorganisatsioonile rakendusliku tähtsusega tööde alal toodangu kaubanduslikus omahinnas ettenähtud vahendite arvel. Nende vahendite väljaandmist teostatakse majandusorganisatsioonide ja teaduslike uurimisasutiste vahel sõlmitavate lepingute põhjal. Puhtteoreetilist, perspektiivset rahva-

majanduslikku või paljude majandusharude jaoks tähtsust omavateks töödeks antakse summasid riigieelarvest. Peale selle lähevad teaduslike uurimisasutiste ülalpidamiskulude katteks nende juhtimisel olevate abiettevõtete (laboratooriumid, töökojad jm.) tulud.

1. Kaadrite ettevalmistuse ja tehnilise propaganda asutiste tulud ja kulud.

Perspektiivse ja aasta direktiivse plaanimise puhul arvutatakse välja kaadrite ettevalmistuskulud, lähtudes õppijate aasta keskmistest kontingentidest ja ühe õppija ülalpidamise maksumusest aastas eri õppeliikide alal. Operatiivset plaanmist teostatakse iga õppeasutise ja kursuse liigi ülalpidamiseks majanduslike organisatsioonide poolt koostatavate eelarvete järgi.

Majanduslike organisatsioonide kaadrite ettevalmistuse eelarved kinnitatakse ministeeriumide õppeasutiste peavalitsuste poolt neile kinnitatud eelarvete piires.

Kaadrite ettevalmistuse kulude eelarved koostatakse NSVL Rahandusministeeriumi poolt kinnitatud vormide järgi ja neis peab olema ette nähtud:

- a) õppealad,
- b) õppijate kontingendid,
- c) kulusummad igal õppealal,
- d) nende summade jaotus eelarve artiklite järgi vastavalt NSVL Rahandusministeeriumi poolt kinnitatud kulude klassifikatsioonile.

Kaadrite ettevalmistuse kulude plaanimise aluseks on järgmised plaanilised näitavud:

- 1) õppeplaan,
- 2) gruppide ja neis õppijate aasta keskmine arv,
- 3) õpetajaskonna koosseisuline kontingent,
- 4) administratiiv-tehnilise aparadi koosseisud ja palgamäärad,
- 5) administratiiv-majanduslike operatiivkulude normid,
- 6) õppijate stipendiumide ja muude varustuslike normid.

Kaadrite ettevalmistuse kulude põhieelarvele lisatakse abimajandite tulude ja kulude bilansid, samuti nende majandite tuludest tekkivate erisummade eelarved.

Kooskõlas NSVL RRK poolt kinnitatud 1940. a. riigieelarve kulude klassifikatsioonile jagunevad kaadrite ettevalmistuse kulud järgmisteks artikliteks:

Art. 1. Töötasu.

Art. 2. Juurdearvestused töötasule.

Art. 3. Kantselei- ja majanduskulud.

Art. 4. Komandeerimised ja ametisõidud.

Art. 5. Teaduslik uurimistöö ja leiutustegevus.

Art. 6. Õppekulud ja õppijate tootmispraktika.

Art. 7. Raamatute muretsemine raamatukogude jaoks.

Art. 8. Õppijate stipendiumid.

Art. 11. Õppeabinõude soetamine ja remont.

Art. 12. Seadmete ja inventari soetamine ja remont.

Art. 14. Mittelimiitsed kulutused.

Art. 15. Muud kulud.

Kulusid pedagoogilise personaali töötasudeks arvestatakse õppeasutistes, kus on koosseisulis-kuupalgasüsteem, lähtudes õpetajaskonna kinnitatud kindlatest koosseisudest ja palgamääradest. Tunnitasuga õppeasutiste pedagoogilise personaali töötasufond arvestatakse välja olenevalt klasside arvust ja õppeplaanile vastavalt klassi kohta vajalikest pedagoogilistest ühikutest. Klassi kohta vajalike pedagoogiliste ühikute arv määratakse õppetundide üldarvu jagamise teel õpetaja normaalse kooramatusega vastava klasside grupi alal. Selliselt väljaarvutatud töötasufond suureneb pedagoogilise lisatöötasu võrra töö eest, mis on seotud klassijuhataja kohuste täitmisega, kabineti juhatamisega, kirjalike tööde kontrollimisega jne.

Administratiiv- ja tehnilise personaali töötasufond määratakse lähtudes kinnitatud koosseisudest ja palgamääradest.

Kaadrite ettevalmistuse statsionaarsete õppeasutiste eelarvetes on suure osatähtsusega tootmispraktika organiseerimise ja

lääbiviimisega seotud kulud. Õppijate praktika juhtimine ettevõtteis ja asutistes pannakse neis alatiselt töötavate spetsialistide peale, kelle töö eest tasutakse ettevõtte või asutise arvel (10 kuni 30% põhipalgast).

Õppeasutiste eelarvete arvel tasutakse üliõpilastega koos praktikakohale sõitvate õpetajate komandeerimiskulud, samuti üliõpilaste päeva- ja sõidurahad praktikakohale ja tagasi. Eluruumidega varustavad üliõpilasi need ettevõtted ja asutised, kus toimub praktika.

Statsionaarsete õppeasutiste edukamad õppijad saavad riiklike stipendiume. Kõrgemate õppeasutiste kõige andekamate õppijate jaoks on asutatud erilised, kõrgendatud Stalini- ja Molotovi-nimelised stipendiumid.

Kulud teadusliku uurimistöö eest õppeasutistes määratletakse vastavalt ministeeriumi õppeasutiste peavalitsuste poolt kinnitatud temaatilisele plaanile.

Administratiiv-majanduslikke, operatsioonilisi ja muid kulusid arvestatakse eelarvetes, lähtudes kinnitatud normatiividest, mis määratakse vastavalt õppeasutise tüübile, õppijate arvule, õppe- ja kõrvalruumide seisukorrale jne.

Peale selle nähakse õppeasutiste kaadrite ettevalmistuse eelarvetes ette kulud õppijate sotsiaal-eluolulise ja kultuurse teenindamise, sanatoorse ja kuurordilise ravi, ambulatoorse abi, loengute korraldamise jms. jaoks.

Õppeasutiste eelarvetesse võetakse eraldi kulud sisseseade remondiks ja uue sisseseade soetamiseks, samuti kulud õppeasutiste hoonete kapitaal- ja jooksvaks remondiks. Õppeasutiste hoonete kapitaalremondi kulude normid kõiguvad 1,5 kuni 2%-ni hoonete ja ehitiste täiest esialgsest maksumusest.

Arvestades töötajate jõukuse tõusnud taset ja riigi suuri kulusi, keskmiste ja kõrgemate õppeasutiste pidevalt laieneva võrgu ehituse, sisseseadega varustamise ja ülalpidamise jaoks, pidas NSVL RKN vajalikuks osa keskmiste koolide ja kõrgemate õppeasutiste õppekuludest panna töötajate endi kanda. Seoses

selle NSVL RKN määrusega 2. oktoobrist 1940. a. on, alates 1. septembrist 1940. a. kehtestatud õppemaks keskkooli 8., 9. ja 10. klassis, tehnikumides ja kõrgemates õppeasutistes. Õppe- maks laekub õppijailt õppeasutiste kaudu NSVL riigieelarve tuludesse. Õppeasutiste tulused õppemaksudest ministeeriumide tulude ja kulude bilanssidesse sisse ei võeta.

Teostame kaadrite ettevalmistuse finantseerimise arvestuse 1941. a. kohta meie vaatlusealuses peavalitsuses, lähtudes õppijate aasta keskmistest kontingentidest ja ühe õppija ülal- pidamise kehtestatud maksumusest aastas eri õppealadel.

Kaadrite ettevalmistuse kulunormid ühe õppija kohta meie vaatlusealuses peavalitsuses on 1941. a. määratud:

VTÕ koolides	1.150 rbl.
RTÕ „	900 „
sotsialistliku töö meistrite kursustel	400 „
masskvalifikatsiooni kursustel	315 „
autojuhtide kursustel	520 „
tehmiinimumi kursustel	150 „
kvalifikatsiooni tõstmise ja ümberõppimise kursustel	385 „

1941. a. on ette nähtud teostada statsionaarsetes õppeasu- tistes (VTÕ ja RTÕ) ja pikaajalistel sotsialistliku töö meistrite kursustel üks väljalase — 1. juunil ja üks vastuvõtt — 1. sep- tembril. Teistel lühiajalistel kursustel on ette nähtud teostada kaks vastuvõttu — 1. veebruaril ja 1. septembril ja kaks välja- laset — 1. juunil ja 31. detsembril neljakuulise õppeajaga.

Lähtudes 1. jaanuaril 1941. a. üleminevast õppijate kontin- gendist ja plaanis ettenähtud õppijate vastuvõttudest ja välja- lasetest (vt. tab. 1, lk. 14), on õppijate aasta keskmine kontin- gent selline, nagu on näidatud tabelis 29 (lk. 143).

Kasutades kindlaksmääratud kulunorme ühe õppija kohta 1941. a. õppealade kaupa, saame vajaliku finantseerimise mahu kaadrite ettevalmistuse kinnitatud plaani täitmiseks:

VTÕ koolide alal . . .	733 in. × 1.150 rbl. =	842.950 rbl.
RTÕ „ „ . . .	46 in. × 900 rbl. =	41.400 „
sotsialistliku töö meistrite		
kursuste alal . . .	910 in. × 400 rbl. =	364.000 „
kvalifikatsiooni tõstmise ja		
ümberrõppimise kur-		
suste alal	1.236 in. × 315 rbl. =	389.340 „
autojuhtide ettevalmis-		
tuse kursuste alal . .	230 in. × 520 rbl. =	119.600 „
tehmiinimumi kursuste		
alal	2.291 in. × 150 rbl. =	343.650 „
lühiajaliste kursuste		
alal töölistele . . .	1.258 in. × 385 rbl. =	484.330 „
	<hr/>	
K o k k u		2.585.270 rbl.

Kulusid üritusteks tehnilise propaganda alal on peavalitsusele 1941. a. määratud 50 tuh. rbl. suuruses.

Peale selle on ette nähtud kulusid erisummade eelarve järgi 300 tuh. rbl. ja abimajandite eksploatatsiooni tulude arvel 322 tuh. rbl. ulatuses.

Seega on kulude üldsumma kaadrite ettevalmistuse ja tehnilise propaganda alal meie vaatlusealuses peavalitsuses 1941. a.: 2.585 t. r. + 50 t. r. + 300 t. r. = 2.935 t. r.

Vastavalt nendele arvestustele tuleb peavalitsuse 1941. a. plaanilisse tulude ja kulude bilanssi teha järgmised kanded:

a) bilansi kulude osa art. 28 „Kaadrite ettevalmistuse kulud“ alla võtta kulude kogusumma finantseerimisallikatest olenemata 2.935 tuh. rbl. suuruses;

b) bilansi tulude osa art. 13 „Õppe- ja teaduslike uurimis- asutiste abiettevõtete tulud“ alla kanda abimajandite tulud erisummade eelarve järgi 322 tuh. rbl. suuruses.

Tabel 29.
(inimeste arv)

	VTÕ	RTÕ	Sotsialistliku töö meistrite kursused	Kvalifikatsioonitõst- mise ja ümberõppi- mise kursused	Autojuhtide ette- valmistus	Tehniminummi kursused	Lühiajalised kur- sused tööliste
1. Kontingent 1. jaanuaril 1941.a.	771	54	1.022	512	107	1.150	540
2. Kevadine vastuvõtt 1. veeb- ruaril (absoluutne)	—	—	—	800	140	1.400	800
3. Kevadine vastuvõtt ümber- arvutatuna aasta keskmisele kontingendile ($p.2 \times \frac{1}{12}$)	—	—	—	733	128	1.283	733
4. Sügisene vastuvõtt 1. sep- tembril (absoluutne)	150	35	450	850	160	1.500	900
5. Sügisene vastuvõtt ümber- arvutatuna aasta keskmisele kontingendile ($p.4 \times \frac{1}{12}$)	50	12	150	283	53	500	300
6. Kokku vastuvõtt ümber- arvutatuna aasta keskmisele kontingendile ($p.3 + p.5$)	50	12	150	1.016	181	1.783	1.033
7. Kevadine väljalase 1. juu- nil (absoluutne)	150	35	450	500	100	1.100	540
8. Kevadine väljalase ümber- arvutatuna aasta keskmisele kontingendile ($p.7 \times \frac{1}{12}$)	88	20	262	292	58	642	315
9. Õppijate aasta keskmine kontingent 1941. a. ($p.1 \frac{1}{2}$ +p.6—p.8)	733	46	910	1.236	230	2.291	1.258

2. Teaduslike uurimisasutiste tulud ja kulud.

Teadusliku uurimistöö vormide mitmekesisus ja mitmekülgne iseloom ei luba normida teaduslike uurimisasutiste ülalpidamiskulusid teaduslike tööde teostamise alal. Kulude plaanimine teaduse alal on diferentseeritud ja seda teostatakse vastavalt iga üksiku teadusliku uurimisasutise iseärasustele.

Seepärast määratletakse teaduslike uurimisasutiste ja ürituste finantseerimise maht individuaalsete eelarvete ja eelarvelis-finantsiliste arvestuste järgi. Teaduslike uurimistööde eelarve koostatakse nende tööde kogumahu kohta, olenemata nende teostamiskohast (teaduslikud uurimisasutised või ettevõtted) ja finantseerimisallikatest (riigieelarve, omahind, lepingujärgsed summad jm.), vastavalt ministeeriumi poolt kinnitatud temaatilisele plaanile. Hiljem määratakse kindlaks nende tööde teostamise kohad, majanduslik organisatsioon, kelle vahendite arvel neid töid teostatakse, ja määratletakse ka finantseerimisallikad.

Kui majandusliku organisatsiooni koosseisus on tööstusharu-alaline teaduslik uurimisinstituut, siis eraldatakse temaatilises plaanis kinnitatud tööde mahust need tööd, mida teostab see instituut. Peale selle võetakse instituudi tööde plaani ka need tööd, mida ta teeb teistele organisatsioonidele. Selle instituudi tööde plaani põhjal koostatakse tema ülalpidamise eelarve. Oma tööstusharu instituudi plaani sissevõtmata tööd jaotatakse ära teiste tööstusharude instituutide ja omade ettevõtete teaduslike uurimislaboratooriumide vahel.

Majanduslikud organisatsioonid finantseerivad neile tehtavaid teaduslikke uurimistöid eriti selleks otstarbeks toodangu kaubanduslikus omahinnas (tsehhi-, üldtehaselistes ja kaubanduslikes kuludes) ettenähtud vahendite arvel; kui neid töid teostavad teaduslikud uurimisasutised, siis toimub nende finantseerimine iga töö kohta sõlmitud lepingu alusel.

Plaanilise tulude ja kulude bilansi kulude osa artikli „Kulud teaduslike uurimisasutiste ja ürituste alal“ all nähakse ette kulude kogumaht teaduslike uurimistööde teostamiseks tellijate ja finantseerimisallikate peale vaatamata.

Finantseerimissummad majandusorganisatsiooni toodangu kaubandusliku omahinna arvel näidatakse tulude ja kulude bilansi tulude ja kulude osa kokkuvõttude all litera-artiklites „Laekumised lepingute järgi teaduslikuks uurimistööks“ tulude osa all ja „Kulud teaduslikuks uurimistööks lepingute järgi“ kulude osa all. Kulude osa kokkuvõtet arvatakse need summad

maha, et vältida nende kordumist bilansi kulude osas realiseeritava toodangu tootmiskuludes ja teaduslike uurimisasutiste ja ürituste kuludes.

Laekumisi teaduslikuks uurimistööks lepingute järgi väljastpoolt näidatakse bilansi tulude osa eriaikliku „Laekumised teaduslikuks uurimistööks lepingute järgi väljastpoolt“ all.

Riigieelarvelise finantseerimise maht teaduslikeks uurimistööks teoreetiliste ja üldmajanduslikkude teemade alal määratletakse olenevalt üksikute majandusharude tulukusest.

Toome näite teaduslike uurimisasutiste ürituste finantseerimise peegeldumise kohta meie vaatlusealuse peavalitsuse 1941. a. plaanilises tulude ja kulude bilansis.

Peavalitsuse poolt teaduslike uurimistööde teostamiseks 1941. a. kinnitatud temaatilise plaani järgi on eelarvete ja eelarvelis-finantsiliste arvestuste põhjal määratletud nende tööde finantseerimissummad järgmiselt:

1. Kaubanduslikkude kulude arvel lepingute järgi teaduslike uurimisasutistega	1.024	tuh. rbl.
2. Üldtehaseliste kulude arvel	613	„ „
3. Tsehhikulude arvel	138	„ „
<u>K o k k u</u>	1.775	tuh. rbl.

Peavalitsuse koosseisus oleval teaduslikul uurimisinstituudil on lubatud teostada töid väljapoole 1.215 tuh. rbl. suuruses summas.

Riigieelarvelisi assignatsioone teoreetiliste ja üldmajanduslikkude teemade finantseerimiseks on määratud 125 tuh. rbl.

Teadusliku uurimisinstituudi abimajandite tuludest on 82 tuh. rbl. suuruses moodustuvate erisummade eelarve järgi ette nähtud kulud 65 tuh. rbl. suuruses.

Seega on peavalitsuse kulude üldsumma 1940. a. teaduslike uurimisasutiste ja ürituste peale: 1.775 tuh. rbl. + 1.215 tuh. rbl. + 125 tuh. rbl. + 65 tuh. rbl. = 3.180 tuh. rbl.

Neist andmeist lähtudes tuleb plaanilisse tulude ja kulude bilanssi teha järgmised kanded:

a) bilansi kulude osa art. 29 „Kulud teaduslike uurimisasutiste ja ürituste alal“ alla võetakse kogu kulude summa teaduslikeks uurimistööks 3.180 tuh. rbl. suuruses;

b) bilansi tulude osa kokkuvõtu all oleva lit. „c“ „Laekumised lepingute järgi ja juurdearvestused toodangu omahinnale teaduslikuks uurimistööks“ ja bilansi kulude osa kokkuvõtu all oleva lit. „d“ „Kulud teaduslikeks uurimistööks lepingute järgi ja toodangu omahinnale tehtavate juurdearvestuste arvel“ alla kantakse lepingujärgsed summad peavalitsuse ettevõtete vahendite arvel ja ettevõtete kulud üldtehaseliste ja tsehhikulude arvel 1.775 tuh. rbl. suuruses summas;

c) bilansi tulude osa art. 22 „Laekumised teaduslikuks uurimistööks lepingute järgi väljastpoolt“ alla võetakse laekumised lepingute järgi teistelt organisatsioonidelt 1.215 tuh. rbl. suuruses summas;

d) bilansi tulude osa art. 13 „Õppe- ja teaduslike uurimisasutiste abiettevõtete tulud“ alla võetakse majandusharulise teadusliku uurimisinstituudi tulud erisummadena 82 tuh. rbl. suuruses.

3. Lasteaedade tulud ja kulud.

Majandusorganisatsioonide juhtimisel olevate lasteaedade finantseerimist teostatakse nende organisatsioonide juhatajate poolt kinnitatavate eelarvete järgi selleks otstarbeks eraldatud assignatsioonide piires.

Lasteaedade ülalpidamiskulude ulatus oleneb:

- 1) lasteaedades kasvatatavate laste kontingendist,
- 2) gruppide arvust,
- 3) laste lasteaedades viibimise kestusest,
- 4) ühe lapse ülalpidamise kulunormidest.

Lasteaedades komplekteeritakse kolm või neli gruppi laste vanuse järgi ja mitte üle 25 lapse igas grupis.

Laste lasteaias viibimise kestus oleneb tööajast ettevõtetes, mille juures need aiad asuvad, vastavalt 9, 12 või 24 tundi. Enamus lasteaedu töötab 9 tundi. Laste viibimine lasteaedades

terve ööpäeva kestel on lubatud ainult öösel töötavais ettevõtteis.

Ühe lapse ülalpidamise kulunormid olenevad gruppide arvestust ja laste lasteaedades viibimise kestusest. 1941. a. on määratud järgmised kulunormid ühe lapse kohta aastas:

9-tunnises lasteaias	1.251 rbl.
12-tunnises	„	1.512 „
24-tunnises	„	1.573 „

Need kulunormid on määratud lasteaedade ülalpidamise tüüpeelarvete põhjal.

Kasvatajate ja administratiiv-majandusliku personaali tüüpkooresseisud, kasvatajate töönormid ja nende palgamäärad on kinnitatud NSVL Ministrite Nõukogu poolt. Administratiiv-majanduslikud ja õppekulud, kulud sisustamise ja kapitaalremondi jaoks arvestatakse sellesama meetodiga kui statsionaarsetes õppeasutisteski, võttes arvesse lasteaia töö erisusi. Peamiseks kuluks lasteaia ülalpidamise eelarvetes on laste toitlustuskulud. Kulunormid toitlustuse alal määravad kindlaks ministriumid, lähtudes lasteaia asukoha kohalikest tingimustest.

Direktiivses plaanimises määratletakse kindlaks lasteaedade ülalpidamiskulude ulatus, võttes arvesse antud aastal lasteaedades kasvatatavate laste aasta keskmise kontingendi ja kulunormid ühe lapse kohta aastas. Ettevõtted koostavad operatiivse plaanimise staadiumis ühe lapse kohta kehtivate kulunormide piires konkreetseid kulude eelarved. Lasteaedade ülalpidamise eelarvetes jaotatakse kulud riigieelarve kulude klassifikatsiooni artiklite kaupa. Kulude suurus eelarve iga artikli alal määratletakse konkreetse arvestusega.

Lasteaedade ülalpidamiskulude katmisest võtavad osa ka lastevanemad. Vanemate sissemaksed on diferentseeritud olenevalt nende keskmisest kuupalgast ühe perekonnaliikme kohta ja moodustavad 25 kuni 35% lapse ülalpidamise maksumusest lasteaias. Ettevõtteis, kus on olemas direktorifond, kasutatakse lasteaedade finantseerimiseks selle fondi vahendeid. Kui direktorifondis puuduvad vabad ressursid või neid on vähe, siis antakse

puuduvad vahendid lasteaedadele dotatsiooni korras riigieelarvest.

Teostame vaatlusealuse peavalitsuse lasteaedade ülalpidamiskulude ja finantseerimisallikate näitliku arvestuse 1941. a. kohta ümmardatud näitarvude järgi, lähtudes laste aasta keskmisest kontingendist ja kehtivatest kulunormidest ühe lapse kohta aastas.

1. jaanuaril 1941. a. oli peavalitsuse ettevõtteis kasutamisel olevaid voodikohti 9-tunnistes lasteaedades 886 ja 24-tunnistes 41. Alates 1. septembrist 1941. a. võetakse kasutusele 100 uut 24-tunnist voodikohta. Järelikult jääb 1941. a. jooksul aasta keskmine kontingent 9-tunnistes lasteaedades muutmatuks — 886 inimest, 24-tunnistes aga moodustab

$$41 \text{ in.} + \frac{100 \text{ in.} \times 4}{12} = 74 \text{ inimest.}$$

Lähtudes 1941. a. jaoks määratud kulunormidest ühe lapse ülalpidamiseks aastas, moodustavad lasteaedade ülalpidamiskulud peavalitsuse ettevõtteis:

9-tunnistes lasteaedades	886 in. × 1.251 r.	= 1.108 tuh. rbl.
24-tunnistes	„ 74 in. × 1.573 r.	= 116 „ „
<hr/>		
Kokku		1.224 tuh. rbl.

Lastevanemate vahendite osavõtt lasteaedade ülalpidamiskulude katmisest on määratud 30% kõigist kuludest ehk 367 tuh. rbl.

Assignatsioone direktorifondi summadest on määratud 250 tuh. rbl. suuruses. Ülejäänud kulude summa — 607 tuh. rbl. — kaetakse dotatsiooniga riigieelarvest.

Neist arvestusist lähtudes tehakse 1941. a. plaanilisse tulude ja kulude bilansi järgmised kanded:

a) bilansi kulude osa art. 30 „Lasteaedade ülalpidamiskulud“ alla võetakse lasteaedade ülalpidamiskulude üldsumma 1.224 tuh. rbl. suuruses;

b) bilansi tulude osa art. 12 „Vanemate vahendid lasteaedade ülalpidamiseks“ alla kantakse vanemait laekuvad summad lasteaedade ülalpidamiseks 367 tuh. rbl. suuruses;

c) bilansi tulude osa kokkuvõtu alla lit. „d“ „Assignatsioonid direktorifondist lasteaedade ülalpidamiseks“ ja bilansi kulude osa kokkuvõtu alla lit. „e“ „Lasteaedade ülalpidamiskulud direktorifondi arvel“ võetakse assignatsioonide summa direktorifondist lasteaedadele 250 tuh. rbl. suuruses.

4. Üldhariduslike koolide tulud ja kulud.

Üldhariduslike koolide ülalpidamiskulusid teevad mõned maa- ja majanduslikud ministeeriumid, kelle ettevõtted asetsevad maakohtades, mis on üleriigilise koolivõrguga asustatud punktidest väga kaugel. Neid kulusid teostatakse ministeeriumide eelarvete järgi riigieelarve summade arvel ja võetakse sisse ainult ministeeriumide tulude ja kulude bilanssidesse. Ministeeriumide eelarved üldhariduslike koolide ülalpidamise kohta koostatakse sama meetodiga kui kaadrite ettevalmistuse statsionaarsete õppeasutiste kohta, kus õpetajate personaalile tasutakse tundide järgi (tehnikumid), kusjuures võetakse arvesse üldhariduslike koolide iseärasused.

Peale riigieelarve summade on üldhariduslike koolide finantseerimisallikaks veel nende erisummad, mis moodustuvad abimajandite ja ürituste tuludest.

Tulude ja kulude bilansi kulude osa artikli „Kulud üldhariduslike koolide ülalpidamise alal“ all näidatakse koolide kõiki kulusid nii riigieelarve summade kui ka erisummade arvel. Tulud erisummade alal võetakse bilansi tulude osa artikli „Õppe- ja teaduslike uurimisasutiste abiettevõtete tulud“ alla.

Kaheteistkümnes peatükk.

Tervishoiuasutiste tulud ja kulud.

Kulusid tervishoiuürituste alal teevad mõned ministeeriumid, kelle ettevõtted asetsevad maakohtades, mis on üleriigilise tervishoiuasutiste võrguga asustatud punktidest väga kaugel. Neid

kulusid teostatakse ministeeriumide eelarvete järgi ja need peegelduvad nende tulude ja kulude bilanssides.

Nende ürituste finantseerimisallikaiks on NSVL riigieelarve assignatsioonid ja tervishoiuasutiste erisummad, mis moodustuvad isemajandamise põhimõttel töötavate abimajandite ja ettevõtete tuludest.

Bilansi kulude osa artikli „Kulud tervishoiu alal“ all nähakse ette kõik kulud tervishoiu alal nii riigieelarve assignatsioonide kui ka erisummade arvel. Tulude laekumised erisummade alal võetakse eri artikli „Tervishoiuasutiste juures asuvate abiettevõtete ja -majandite tulud“ alla.

Tervishoiuasutiste ülalpidamise eelarved koostatakse lähtudes asutiste mitmesuguste liikide jaoks kinnitatud tüüpkoosseisudest ja palgamääradest, nende läbilaskevõimest, mis tuleneb voodikohtade aasta keskmisest arvust, ambulatooriumide külastamistest, arstlikkudest vastuvõttudest jne., samuti ka iga teenindamisliigi kulunormidest.

Kolmeteistkümnes peatükk.

Ministeeriumi administratiiv-juhtivate asutiste tulud ja kulud.

Tööstuslike ministeeriumide tulude ja kulude bilanssidesse võetakse ministeeriumide ja peavalitsuste administratiiv-juhtiva aparadi ülalpidamiskulud vastavalt nende kulude kinnitatud eelarvetele nii riigieelarve assignatsioonide kui ka isemajandamise põhimõttel töötavate abimajandite ja -ettevõtete tuludest moodustuvate eri- (mitteriigieelarveliste) summade arvel. Administratiiv-juhtimise kulu nähakse ette ainult ministeeriumi tulude ja kulude bilansis.

Administratiiv-juhtiva aparadi ülalpidamise eelarved koostatakse lähtudes kinnitatud koosseisudest ja palgamääradest, samuti administratiiv-majanduse kulude (kantseleikulud, komandeerimised, majanduskulud jm.) kindlaksmääratud normidest.

Tulude ja kulude bilansi kulude osa artikli „Ministeeriumi administratiiv-juhtimise kulud“ alla võetakse kõik kulud nii riigieelarve assignatsioonide kui ka erisummade arvel. Tulude laekumisi erisummadeks näidatakse bilansi tulude osa artiklis „Abi-ettevõtete ja ministeeriumide administratiivjuhtivate asutiste teenuste tulud“.

Neljateistkümnes peatükk.

Majandusorganisatsiooni arveldusvahekorrad riigieelarvega.

1. Plaanilise tulude ja kulude bilansi tasakaalustamine.

Majanduslike organisatsioonide tulud moodustuvad nii tootmise staadiumis toodangu omahinnasse ja käibekuludesse sissevõetavate eri juurdearvestustena või varem teostatud kulude tagastamistena (amortisatsioon jm.) kui ka valmistatud toodangu käibe staadiumis juurdearvestustena selle toodangu omahinnale ja käibekuludele (kasum, käibemaks jm.).

Majandusliku organisatsiooni tootmise staadiumis moodustuvad tulused võib ta kasutada oma kulude katmiseks nende toodangu omahinnas või käibekuludes peegeldumise momendil. Toodangu käibimise staadiumis moodustuvad tulud aga tulevad majandusliku organisatsiooni korraldusse toodetud toodangu realiseerimise momendil, mille järgi neid võidakse kasutada kulude tegemiseks. Järelikult võib majandusliku organisatsiooni tulused nende moodustumise korrast olenevalt jaotada tuludeks, mis moodustuvad ja jaotuvad majandusliku organisatsiooni piires, ja tuludeks, mis laekuvad väljastpoolt. Nimetatud tulude reaalsel laekumist tunnevad siiski majanduslikud organisatsioonid nende poolt toodetud toodangu realiseerimisel, kuna kõik nende tulud oma loomu peale vaatamata on võetud toodangu väljalaskehinnasse.

Seega näidatakse mõlemat liiki tulused, mida kasutatakse tekkivate kulude katteks, tulude ja kulude bilansi tulude osas üks kord — toogina toodangu realiseerimisest — ja suunatakse

kulude osas katteks vastavale kulule, mille finantseerimiseks neid kasutati. Koos sellega leiavad tulud, mis moodustuvad toodangu omahinnas ja käibekuludes ning jaotuvad majandusorganisatsiooni piires, samal ajal peegeldust bilansi kulude osas ja realiseeritava toodangu tootmiskuludes. Seega näidatakse seda tulude liiki tulude ja kulude bilansi kulude osas kahekordselt — realiseeritava toodangu tootmiskuludes ja kuludes, mille katteks neid tulusid suunati.

Sellega seoses tuleb tulude ja kulude bilansi tulude ja kulude osa õigeaks koostamiseks kulude osast välja arvata majandusorganisatsiooni piires jaotuvate tulude teistkordne käive. NSVL Ministrite Nõukogu juures asuva Majandusnõukogu poolt kinnitatud tulude ja kulude bilansi vormis on ette nähtud nende teistkordsete käivate väljaarvamine kulude üldsummast. Kõik ümberjaotatavad tulud ja nende arvel teostatavad kulud on näidatud bilansi kulude ja tulude osade kokkuvõtu all nende kogusumma ja kasutamiskorra määratlemiseks. Kokkuvõtt pärast majandusorganisatsiooni piires jaotuvate tuludega kaetavate kulude mahaarvamist näitab selle organisatsiooni reaalseid, kassakulusid saadud tulude arvel.

Järelilikult näitab tulude ja kulude bilansis tulude üldsumma kõrvutamise kulude üldsummaga, millest on välja arvatud majandusorganisatsiooni piires jaotuvate tuludega kaetavad kulud, majandusorganisatsiooni finantsilist olukorda plaanitaval perioodil ja selle organisatsiooni rahvamajanduslikku rentaablust.

Tulude ja kulude bilansi tulude ja kulude kokkuvõttude kõrvutamisel võivad esineda kolmesugused vahekorrad:

- a) majandusorganisatsiooni tulud ületavad tema kulusid;
- b) majandusorganisatsiooni kulud ületavad tema tulusid;
- c) majandusorganisatsiooni tulud on võrdsed tema kuludega.

Esimene juhtum näitab, et antud majandusorganisatsioon on rahvamajanduslikult rentaabel ja annab ülejäägi oma tuludest riigile selle ümberjaotamiseks riigieelarve kaudu; teine juhtum näitab, et majandusorganisatsioon on rahvamajandus-

likult kahjutoov ja ammutab oma kulude katmiseks puudujäävaid summasid riigieelarvest; kolmandal juhul tuleb majandusorganisatsioon välja oma summadega.

Seega määratleb tulude ja kulude bilansi tulude ja kulude osade suhe ka antud majandusorganisatsiooni finantsplaani vahekorra riikliku põhifinantsplaaniga — riigieelarvega.

Järelikult teostatakse majandusorganisatsiooni tulude ja kulude bilansi tasakaalustamist sellest bilansist tulenevate arvel-dusvahekordade põhjal riigieelarvega.

Need arveldussuhted riigieelarvega leiavad peegeldust tulude ja kulude bilansi osas „Vahekord riigieelarvega“.

Majandusorganisatsiooni tulude ja kulude bilansi struktuuri järgi tuleb tema tuludesse kanda kõik tulu laekumiste liigid, mis moodustuvad tema tootmistegevuse tulemusena, olenemata sellest, kas need tulud lähevad tema vajaduste rahuldamiseks (kasum jm.) või kuuluvad nad riigieelarvesse sissemaksmisele (käibemaks). Samal ajal kantakse kulude osasse kõik majandusorganisatsiooni kululiigid, olenemata sellest, kas need on tema vahetuiks tootmiskuludeks või teostab ta neid riigieelarvest saadavate eriotstarbeliste riiklike assignatsioonide arvel üldriiklike ürituste (haridus, tervishoid jm.) läbiviimiseks.

Siit järeldub, et majandusorganisatsiooni arveldusvahekorrad riigieelarvega koosnevad tervest reast vastastikustest maksetest. Nende vastastikuste maksete summade suhe peab ühte langema majandusorganisatsiooni tulude ja kulude bilansist tulenevate tulude ja kulude suhtega, s. o. summa, mille võrra maksed riigieelarvesse ületavad assignatsioone riigieelarvest osas „Vahekord riigieelarvega“, peab võrduma summaga, mille võrra tulud ületavad kulusid tulude ja kulude bilansis. Vastupidisel juhul peab summa, mille võrra assignatsioonid riigieelarvest ületavad makseid riigieelarvesse osas „Vahekord riigieelarvega“, olema võrdne summaga, mille võrra kulud ületavad tulusid tulude ja kulude bilansis.

Meie vaatlusealuse peavalitsuse 1940. a. tulude ja kulude bilansi järgi on tema tulude üldsumma 459.724 tuh. rbl. ja

kulude üldsumma 438.144 tuh. rbl., kui on maha arvatud kulud, mis kaetakse peavalitsuse piires jaotuvate tuludega. Sellest järeldub, et meie vaatlusealune peavalitsus on rahvamajanduslikult rentaabel ja omab 1941. a. tulude ülekaalu kulddest 21.580 tuh. rbl., mis laekub arveldusvahekorra tulemusena riigieelarvega selle tuludesse ümberjaotamiseks.

2. Majandusorganisatsiooni arveldusvahekorrad riigieelarvega.

Majandusorganisatsioonil riigieelarvega olevate vahekordade sisu ja iseloom tulenevad vahetult majandusliku arvestuse parendamise ja kindlustamise, ettevõtteis akumulatsiooni suurendamise vastu huvi tekitamise, sotsialistliku rentaabluuse pärast võitluse igakülgse stimuleerimise nõudest, samuti ettevõtete majandusliku tegevuse süstemaatilise kontrolli vajadusest rublaga.

Ettevõtete majandusliku töö hinnangu põhiliseks ja otsustavaks teguriks on nende akumulatsioonisummad. Ettevõtte akumulatsioonisummad tekivad valitsuse poolt kinnitatud hindades realiseeritud toodangu või teenuste väärtuse ja selle toodangu või teenuste kaubandusliku omahinna vahena. Üks osa akumulatsioonisummadest laekub käibemaksuna, mida arvestatakse kindlate protsendimäärade järgi toodangu väljalaske-(jaemüügi-) hinnast, vahetult riigieelarvesse tuludeks üldriiklike kulude katteks. Ülejäänud osa akumulatsioonisummadest jääb kasumitena ettevõtteisse.

Riigieelarve tuludesse laekuvad ettevõtte akumulatsioonisummad käibemaksu näol on rublaga kontrolli teguriks ettevõtte poolt toodangu väljalaske koguseliste ülesannete täitmise järele.

Ettevõtteisse kasumitena jääv akumulatsioonisummade osa on vahe toote väljalaskehinna, arvates sellest maha käibemaksu, ja tema kaubandusliku omahinna vahel. Seega oleneb kasumi suurus väljalaskehindade muutmatuks jäämisel kaubandusliku omahinna tasemest. Kaubandusliku omahinna tase

määratleb ettevõtte töö kvaliteedi. Järelikult näitab ettevõtte kasumi suurus ülesandeks antud tootmisprogrammi täitmise puhul kvalitatiivsete ülesannete täitmist ettevõtte poolt.

Rubлага süstemaatilise kontrolli sisseseadmiseks ettevõtete poolt kvalitatiivsete ülesannete täitmise järele on kehtiva finantsilis-riigieelarvelise seadusandlusega kehtestatud kohustuslikud maksed riigieelarvesse kasumeist nendest eraldamise kujul. Kuivõrd kasumi moodustumine ettevõtteis sõltub ka tootmise kvantitatiivsete ülesannete täitmisest, sedavõrd on ka eraldamised kasumeist riigieelarvesse rublaga kontrolli teguriks kvantitatiivsete ülesannete täitmise kohta.

Kasumeist riigieelarvesse eraldamiste suuruseks on kasumi vaba jääk pärast tema kasutamist antud majandusorganisatsiooni vajaduste rahuldamiseks (käibevahendite täiendamiseks, kapitaalehituse finantseerimiseks jm.). Kehtivate seaduste järgi ei või siiski eraldamised kasumeist riigieelarvesse mingil juhul olla alla 10 ja üle 98% (arvesse võttes kohustusliku eraldamisena kasumi üldsummast 2% direktorifondi).

Nende kohustuslike maksete kõrval riigieelarvesse võidakse tulude ja kulude bilansi koostamisel plaanida ka majanduslike organisatsioonide muude tulude ülejääkide ja olemasolevate omade vahendite riigieelarve tuludesse äravõtmist, kui neid ei saada kasutada antud aastal jooksvate vajaduste rahuldamiseks.

Kehtiva finantsilis-riigieelarvelise seadusandluse järgi teostatakse ettevõtete majandusliku tegevuse finantseerimist riigieelarvest ainult omade vahendite puudujäägi puhul, arvesse võttes kohustuslike minimaalseid eraldamisi riigieelarvesse kasumeist 10% ulatuses. Ettevõttele võidakse siiski anda assignatsioone riigieelarvest ka tema omade vahendite piisavuse korral. Aga seda teostatakse ainult siis, kui akumulatsioonisummade moodustumise tingimused ei taga ettevõtte vajaduste normaalset finantseerimist (see juhtum võib leida aset siis, kui ettevõtte kulud ennetavad tulude moodustumist, mille arvel neid finantseeritakse).

Ettevõtete majandusliku tegevuse vajadusiks võidakse anda assignatsioonid riigieelarvest käibevahendite täiendamiseks, plaaniliste kahjumite katteks (riiklik dotatsioon), kapitaalehituseks ja eralisteks operatsioonilisteks kuludeks.

Sotsiaal-kultuuriliste ürituste (haridus, tervishoid, teadus jm.) finantseerimist, samuti ministeeriumide ja peavalitsuste administratiiv-juhtiva aparadi ülalpidamist teostatakse riigieelarve summade arvel (arvesse võttes erisummasid).

Majandusliku organisatsiooni arveldusvahekorra määratlemiseks riigieelarvega riigieelarvesse tasutavate maksete ja riigieelarvest saadavate assignatsioonide kõigi liikide alal tuleb kõigepealt teha kindlaks omade vahendite kasutamise ulatus nende kulude katteks, milleks need tulud olid ette nähtud. Seejärel tuleb suunata puuduolevad summad nende kulude katteks majandusorganisatsiooni kasumist (maha arvates kohustuslikud eraldamised). Ja lõppeks tuleb teha kindlaks nende ürituste finantseerimise ulatus riigieelarvest, mida ei kata omad vahendid.

Kulude katteks mineva kasumi suuruse määratlemisel tuleb silmas pidada, et vastavalt Töö ja Kaitse Nõukogu määrusele 13. oktoobrist 1932. a. „Riiklike majandusorganisatsioonide omade käibevahenditega varustamise tulemustest“ suunatakse majandusorganisatsioonide kasum esimeses järjekorras omade käibevahendite täiendamiseks.

Majandusorganisatsiooni arveldusvahekorrate määratlemiseks riigieelarvega ja tema kulude katteks tulude kasutamise korra määratlemiseks koostatakse tulude ja kulude liigendbilanss (vt. lisa nr. 2).

Selle bilansi horisontaalriidadel näidatakse kuluartikleid ja vertikaalriidadel — tuluartikleid. Kõik tululiigid jaotatakse üksikute kululiikide kätteallikatena. Selliselt määratletakse vajalikud summad, mis tuleb suunata nende kulude katteks kõigist tululiikidest, kasumist kohustuslikeks makseteks riigieelarvesse, kõigilt tululiikidelt riigieelarvelisteks assignatsioonideks. Saadud maksete summad riigieelarvesse ja riigieelarveliste assignatsi-

oonide summad kantakse tulude ja kulude bilansi osa „Vahekord riigieelarvega“ vastavatesse artiklitesse.

Tuleb märkida, et tulude ja kulude liigendbilansis ei arvestata tema lihtsustamise eesmärgil käibemaksu vahetult riigieelarvesse laekuva kohustusliku maksena, samuti nii bilansi tulude kui ka kulude osas korduvaid käibeartikleid (toodangu omahind, käibekulud jm.), mis ei avalda mõju riigieelarvega tekkivate vahekordade lõpptulemusile.

Määratleme meie vaatlusealuse peavalitsuse arveldusvahetused riigieelarvega, mis tulenevad 1941. a. peale koostatud tulude ja kulude bilansist.

Kõigepealt võetakse tulude ja kulude bilansi osa „Vahekord riigieelarvega“ osa I „Maksed riigieelarvesse“ art. 1 „Käibemaks“ alla käibemaksu kogusumma 4.855 rbl. suuruses, mis esineb eraldi real tulude ja kulude bilansi tulude osa kokkuvõtu all.

Seejärel kantakse tulude ja kulude liigendbilanssi vertikaal- lahtritesse kõik tululiigid, nii väljastpoolt laekuvad kui ka seespool jaotuvad, ning nende kogusummad võetakse rea „Kokku“ alla. Liigendbilansi horisontaalridadele kantakse kõik kuluartiklid ja nende kogusummad kantakse lahtrisse „Kokku“.

Seejärel näidatakse eriotstarbelisi tulusid vastavate kulude finantseerimisallikatena. Majandusliku tegevuse kasum jaotatakse finantseerimisallikana viimases järjekorras.

Eriotstarbeliste tulude hulka kuuluvad:

a) amortisatsioon, mida võidakse suunata ainult kapitaal- ehituseks ja kapitaalremondiks;

b) kasum majanduslikul teel teostatava kapitaalehituse alal summas, millest on maha arvatud eraldamised direktorifondi ja mida võidakse suunata ainult kapitaalehituse finantseerimiseks;

c) sääst majanduslikul teel teostatava ehituse maksumuse alanemisest, mida võidakse suunata ainult kapitaalehituse finantseerimiseks;

d) sääst hanke teel teostatava ehituse maksumuse alane-

misest, mida võidakse kasutada oma kapitaalehituse finantseerimiseks ja selle hanke organisatsiooni käibevahendite täiendamiseks, kelle juures ta moodustub;

e) püsivpassivate juurdekasv, mida võidakse suunata ainult käibevahendite täiendamiseks;

f) took väljalangenud varanduse realiseerimisest, mida võidakse suunata ainult mittelimiitsete kapitaalkulutuste finantseerimiseks või käibevahendite täiendamiseks;

g) lastevanemate vahendid ja assignatsioonid direktorifondist lasteaedade ülalpidamiseks, mida võidakse kasutada ainult lasteaedade finantseerimiseks;

h) laekumised lepingute järgi teaduslikuks uurimistööks ning õppe- ja teaduslike uurimisasutuste abiettevõtete tulud, mida võidakse kasutada ainult nende asutiste finantseerimiseks, kelle juures need tulud moodustuvad;

i) toodangu omahinnasse võetavad erilised juurdearvestused või assignatsioonid, millega võidakse katta kulusid ainult nende ürituste alal, mille finantseerimiseks nad on moodustatud.

Kõigi nende tululiikide, välja arvatud lastevanemate vahendid ja assignatsioonid direktorifondist lasteaedade ülalpidamiseks, kasutamata jäägid suunatakse riigieelarve tuludesse.

Meie vaatlusealuse peavalitsuse tulude ja kulude liigendbilansi järgi on eriotstarbeliste tulude jaotus üksikute kululiikide finantseerimisallikatena selline, nagu näitab tab.30 (lk. 159).

Hanke teel teostatava ehituse maksumuse alanemisest saadava säästu kasutamata jääk 3.649 tuh. rbl. suuruses summas ja erisummade kasutamata jääk 39 tuh. rbl. suuruses summas kuuluvad sissemaksmisele riigieelarve tuludesse.

Neist arvestusist lähtudes tehakse tulude ja kulude bilansi lisa „Vahekord riigieelarvega“ osasse „Maksed riigieelarvesse“ järgmised kanded:

a) art. 3 „Ehitus- ja montaažorganisatsioonides ehituse maksumuse alanemisest saadava säästu äravõtmine“ alla võetakse selle säästu kasutamata summa 3.649 tuh. rbl. ulatuses;

Tabel 31.
(tuh. rbl.)

	Kulude üldsumma	Kaetakse eriopts- tarbeliste tulu- dega	Jääb üle kulusid, mis pole kaetud finantseerimis- allikatega
1. Toodangu omahinnasse mittevõetud kulud	639	—	639
2. Omade käibevahendite juurdekasv .	852	308	544
3. Kapitaaltööd	48,600	7.660	40.940
4. Materjalide, seadmete ja arveldusartik- lite muutumine kapitaalehituses . . .	669	—	669
5. Kapitaalehituse maksumuse kallinemine	1.395	—	1.395
6. Kapitaalremont	4.538	4.538	—
7. Mitteliimiitsed kulutused	185	185	—
8. Kulud leiutustegevuse alal	864	328	536
9. Kulud kaadrite ettevalmistuse alal . .	2.935	300	2.635
10. Kulud teaduslike uurimisasutiste ja üri- tuste alal	3.180	3.055	125
11. Kulud lasteaedade ülalpidamiseks . .	1.224	617	607
12. Eraldamised direktorifondi	952	8	944
13. Eraldamised jäätmeist valmistatavate laiatarbekaupade fondi	552	—	552
K o k k u . . .	66.585	16.999	49.586

pidamise alal, kuuluvad finantseerimisele ainult riigieelarve vahendite arvel. Järelikult kantakse riigieelarvest nendeks kulu- deks saadavate assignatsioonide summad tulude ja kulude liigendbilansi vastavate kuluartiklite alla.

Ülejäänud kulusid võidakse finantseerida majandusorgani- satsiooni kasumi ja muude allikate arvel. Arvesse võttes, et vahendite, materjalide ja seadmete paigutamine kapitaalehitusse (kaasa arvatud tema kallinemine ja jääkide muutumine) toimub harilikult kaua enne majandusliku organisatsiooni tegeliku kasumi selgumist, tuleb kapitaaltööde normaalseks finantseeri- miseks ette näha riigieelarvelisi assignatsioone. Selle assig-

neerimise suurus oleneb aja jooksul plaaniperioodi algusest kuni ettevõtete majandusliku tegevuse tulemuste selgumise momendini kapitaalehitusse paigutatud mahutuste ulatusest.

Meie vaatlusealuse peavalitsuse töö tingimusi võrdub see aeg kvartaaliga. Järelkult peab sel juhul, kui kapitaaltöid finantseeritakse ühtlaselt aasta jooksul, selleks otstarbeks riigieelarvelise assigneerimise vajalik ulatus moodustama neljandiku määratud aastalimiidist, s. o. 12.150 tuh. rbl.

Vahendite andmist ehitustööde kallinemise kompensatsiooniks ja ehituste juures materjalide, seadmete ja arveldusartiklite suurenemise peale teostatakse vastavalt kapitaaltööde mahu täitmisele. Seepärast nähakse kulusid nendeks otstarveteks ette harilikult riigieelarve vahendite arvel. Meie näites kaetakse need kulud riigieelarve vahenditest.

Kui peavalitsuse süsteemis esineb kahjutoovaid ettevõtteid, siis määratletakse riigieelarvelisi assignatsioone kapitaalehituseks kahjutoovate ettevõtete kapitaaltööde limiidi eriotstarbeliste tuludega katmata osa summas.

Omade käibevahendite täiendamist riigieelarve vahendite arvel nähakse ette ainult omade tulude mittepiisavuse ja ka kahjutoovate ettevõtete juures.

Meie vaatlusealuse peavalitsuse konkreetseis tingimusi võidakse omade käibevahendite juurdekasvu eriotstarbeliste tuludega katmata osa 544 tuh. rbl. suuruses summas finantseerimiseks suunata tulude ja kulude bilansi järgi kindlaks tehtud liigseid omi käibevahendeid, mida on 14.827 tuh. rbl. (vt. ptk. VI, § 6).

Liigsete käibevahendite jääk 14.283 tuh. rbl. suuruses summas tuleb suunata riigieelarve tuludesse.

Kõigist meie poolt läbivaadatud arvestusist selgub, et peavalitsuse kasumit võidakse ettenähtud eraldamiste mahaarvamise järel kasutada ainult kapitaalehituse finantseerimiseks kapitaaltööde maksumuse riigieelarvelise assigneerimisega katmata jäägi ulatuses ja ka toodangu omahinnasse mittevõetavate kulude katteks. Et hanke montaažorganisatsioonile pole

plaanilist kapitaalehitust ette nähtud, siis kasutatakse kapitaal-
tööde finantseerimiseks kasumit ainult majandusliku tegevuse
alal.

Kõigi ülalnimetatud arvestuste tulemusena jagunevad meie
vaatlusealuse peavalitsuse kasumid järgmiselt:

Tabel 32.
(tuh. rbl.).

	Majan- dusliku tegevuse alal	Hanke- montaaž- organi- satsiooni alal	Tootmise jäätmest valmista- tavate laiatarbe- kaupade alal	Kokku
Kasumi üldsumma	43.446	3.798	552	47.796
Sellest:				
1. Eraldamised:				
a) direktorifondi	868	76	—	944
b) jäätmeist valmistatavate laiatarbekaupade fondi	—	—	552	552
2. Toodangu omahinnasse mitte- võetavate kulude katteks	639	—	—	639
3. Kapitaalehituse finantseerimi- seks	28.790	—	—	28.790
4. Kasumi vaba jääk, mis kuulub äravõtmisele riigieelarve tulu- desse	13.149	3.722	—	16.871

Ülalnimetatud arvestusist lähtudes tuleb tulude ja kulude
bilansi osasse „Vahekord riigieelarvega“ teha järgmised täiend-
avad kanded:

a) osa I „Maksed riigieelarvesse“ art. 2 „Eraldamised kasu-
meist“ alla võtta kasumi vaba jäägi summa, mis kuulub sisse-
maksmisele riigieelarve tuludesse, 16.871 tuh. rbl. ulatuses;

b) sellesama osa art. 4 „Liigsete käibevahendite äravõt-
mine“ alla kanda riigieelarve tuludesse äravõtmisele kuuluv
liigsete käibevahendite summa 14.283 tuh. rbl. suuruses;

c) osa II „Assignatsioonid riigieelarvest“ art. 5 „Kuludeks leiutustegevuse alal“ alla kanda leiutustegevuse riigieelarvelise finantseerimise summa 536 tuh. rbl. suuruses;

d) sellesama osa art. 6 „Kapitaalehituseks“ alla võtta riigieelarveliste assignatsioonide üldsumma kapitaaltöödeks, kapitaalehituses materjalide, seadmete ja arveldusartiklite jääkide muutumise ning kapitaaltööde kallinemise peale 14.214 tuh. rbl. suuruses;

e) sellesama osa art. 8 „Hariduse jaoks“ alla kanda riigieelarveliste assignatsioonide üldsumma kaadrite ettevalmistamiseks, teaduslike uurimisasutiste ja ürituste peale ning lasteaedade jaoks 3.367 tuh. rbl. suuruses.

Saadud summa 21.580 tuh. rbl. suuruses, mille võrra maksed riigieelarvesse ületavad assignatsioone riigieelarvest, on võrdne summaga, mille võrra tulud ületavad kulusid tulude ja kulude bilansis.

See näitab seda, et meie vaatlusealuse peavalitsuse tulude ja kulude bilanss on õigesti tasakaalustatud riigieelarve arveldusvahetadega.

Peavalitsuse 1941. a. tulude ja kulude bilanss.

	1940. a.		1941. a.
	Aasta- plaan	Esiolse täitmise aruanne (oodatav täitmine)	Plaan
TULUD			
1. Took tööstusettevõtete toodangu reali- seerimisest	348.990	373.978	429.023
Selle hulgas:			
a) tööstusettevõtete kasum	36.640	40.625	43.333
b) kasum tootmise jäätmeist toodetavate laiatarbekaupade realiseerimisest	—	198	552
c) käibemaks	3.430	4.024	4.633
2. Took põllumajandusettevõtete toodangu realiseerimisest	—	—	—
Selle hulgas:			
a) põllumajandusettevõtete kasum	—	—	—
b) käibemaks	—	—	—
3. Varustus- ja turustusorganisatsioonide tulud	1.330	1.487	1.457
Selle hulgas kasum	120	325	113
4. Kokkuostuorganisatsioonide tulud	—	—	—
5. Took kaupade realiseerimisest kaubas- tute ja baaside kaudu	—	—	—
Selle hulgas:			
a) kasum	—	—	—
b) käibemaks ja eelarvelised vahed	—	—	—
6. Elamu- ja kommunaalmajanduse tulud	3.634	2.222	2.596
7. Hanke ehitus- ja montaažorganisatsioo- nide kasum	4.234	4.266	3.798
8. Kasum majanduslikul teel teostatavate kapitaaltööde alal	—	593	397
9. Säät ehituse maksumuse alanemisest	4.119	2.109	4.174
Selle hulgas:			
a) majanduslikul teel teostatava ehituse alal	399	39	525
b) Hankijaile väljaandmise teel teosta- tava ehituse alal	3.720	2.070	3.649

	1940. a.		1941. a.
	Aasta- plaan	Esialgse täitmise aru- anne (ooda- tav täitmine)	Plaan
10. Püsivpassivate juurdekasv	—	6.762	54
Selle hulgas:			
a) väljaarvestatud töötasu ja sotsiaal- kindlustuse minimaaljäägi juurdekasv	—	269	— 168
b) kreditorid valmiduse astme järgi .	—	6.493	—
c) eelseivate maksete reserv	—	—	81
d) üleminev abonentvõlgnevus elektri- energia eest	—	—	141
11. Took väljalangenud varanduse realiseerimise- st	340	288	439
12. Lastevanemate vahendid lasteaedade ülalpidamiseks	311	300	367
13. Õppe- ja teaduslike uurimisasutiste abi- ettevõtete tulud	—	341	404
14. Abiettevõtete ja ministeeriumide ad- ministratiiv-juhtivate asutiste teenuste tulud	—	—	—
15. Eraldamised kaadrite ettevalmistami- seks ehitusorganisatsioonide alal . . .	388	386	—
16. Amortisatsioon ehitusorganisatsioonide alal	652	767	751
Selle hulgas:			
a) kapitaalehituseks	380	514	420
b) kapitaalremondiks	272	253	331
17. Amortisatsiooni kasutamata jäägid aasta algul	—	951	—
Selle hulgas:			
a) kapitaalehituseks	—	550	—
b) kapitaalremondiks	—	401	—
18. Direktorifondi vahendid mitteliimitse- teks kulutusteks 1940. a. 1. jaanuari jää- gist	1.014	1.014	—
19. Muude erifondide vahendid mitteliimitse- teks kulutusteks 1939. a. 1. jaan. jäägist	612	727	—
20. Laekumised kaadrite ettevalmistamiseks ministeeriumi tsentraliseeritud fondist .	—	25	—
21. Kapitaalehituseks ja kapitaalremondiks suunatud käibevahendid	—	739	—

	1940. a.		1941. a.
	Aasta- plaan	Esialgse täitmise aru- anne (ooda- tav täitmine)	Plaan
22. Laekumised lepingute järgi teaduslikuks uurimistööks väljastpoolt	—	1.612	1.215
23. Põhikirjafondi suurenemine	—	1.203	—
24. Tööstuspanka rohkem ülekantud amortisatsioonisummad	—	2	—
25. Käibemaks hanke montaažorg-ide alal	—	101	222
26. Muud allikad	—	116	—
27. Omade käibevahendite liigsus aasta algul	—	—	14.827
K o k k u t u l u s i d	365.624	399.989	459.724
Selle hulgas:			
a) kasum	40.994	45.809	47.641
b) „ tootmise jäätmeist valmistata- vate laiatarbekaupade realiseerimisest	—	198	552
c) käibemaks	3.430	4.125	4.855
Kulude ülekaal tuludest	25.710	19.998	—
Tulude üldsummast jaotuvad ministeeriumi piires:			
a) amortisatsioonisummad	9.720	9.391	10.553
b) eraldamised toodangu omahinna ar- vel masskaadrite ettevalmistamiseks ja tehniliseks propagandaks	856	655	—
c) laekumised lepingute järgi ja juurde- arvestused toodangu omahinnas tea- duslikuks uurimistööks	4.368	3.053	1.775
d) assignatsioonid direktorifondist laste- aedade ülalpidamiseks	100	167	250
e) ettevõtete dotatsioonid elamu- ja kom- munaalmajandusele:			
Selle hulgas:			
1) toodangu omahinna arvel	898	727	391
2) ettevõtete kasumite arvel	—	1.637	639
f) assignatsioonid toodangu omahinna arvel leiutustegevuseks	—	—	328

	1940. a.		1941. a.		
	Aasta- plaan	Esialgse täitmise aruanne (oodatav täitmine)	Plaani		
KULUD.					
1. Tööstusettevõtete tootmiskulud (kaasa arvatud kaubanduskulud)	304.730	328.618	365.118		
Selle hulgas:					
a) toorained ja põhimaterjalid	145.342	156.993	150.477		
b) abimaterjalid				29.761	
c) küte					14.872
d) elektrienergia					
e) töötasud koos juurdearvestustega	122.885	123.730	136.703		
f) kaubanduslikud kulud	6.023	5.985	4.979		
Tootmiskulude üldsummast langeb realiseeritavale toodangule	308.920	329.252	380.505		
Tööstusettevõtete kulud, mida ei arvata toodangu omahinnasse	—	3.555	639		
K o k k u kulud tööstusettevõtete realiseeritavale toodangule	308.920	332.807	381.144		
Selle hulgas tööstusettevõtete kahjumid tootmise jäätmeist valmistatavate laiatarbekaup. realiseerimisest	—	121	—		
2. Põllumajandusettevõtete tootmiskulud (kaasa arvatud kaubanduslikud kulud)	—	—	—		
Selle hulgas:					
a) seemned	—	—	—		
b) väetised	—	—	—		
c) sööt ja aluspõhk	—	—	—		
d) põletusained ja määrded	—	—	—		
e) töötasud	—	—	—		
f) kaubanduslikud kulud	—	—	—		
Tootmiskulude üldsummast langeb realiseeritavale toodangule	—	—	—		
3. Põllumajandusettevõtete kulud, mida ei arvata toodangu omahinnasse	—	—	—		
K o k k u kulud põllumajandusettevõtete realiseeritavale toodangule	—	—	—		
Selle hulgas põllumajandusettevõtete kahjumid	—	—	—		

	1940. a.		1941. a.
	Aasta- plaan	Esialgse täitmise aruanne (oodatav täitmine)	Plaan
4. Kokkuostuorganisatsioonide kulud	—	—	—
5. Turustus- ja varustusorganisatsioonide käibekulud	1.210	1.162	1.344
6. Kaubastute ja baaside kulud realiseeri- tavate kaupade peale	—	—	—
Selle hulgas:			
a) kaupade ostuväärtus	—	—	—
b) käibekulud	—	—	—
Kulude üldsummas kaubastute ja baaside kahjumid	—	—	—
7. Omade käibevahendite juurdekasv	23.160	41.329	852
Selle hulgas:			
a) tööstusettevõtete alal	18.150	32.466	769
b) põllumajandusettevõtete alal	—	—	—
c) baaside ja kaubastute alal	—	—	—
d) kokkuostuorganisatsioonide alal . . .	—	—	—
e) turustus- ja varustusorganisatsioonide alal	1.290	1.531	— 989
f) ehitusorganisatsioonide alal	3.720	7.332	1.072
8. Omade käibevahendite täiendamine aasta algul	—	—	—
9. Kulud preemiade ja lisatasude välja- maksu alal	—	—	—
10. Eraldamised direktorifondi	820	867	952
11. Kapitaaltööd	49.910	31.628	48.600
Selle hulgas:			
a) ehitus- ja montaažitööd	30.210	18.389	25.369
b) seadmed	11.778	6.762	16.578
11-a. Kapitaalehituse maksumuse kalline- mine	2.130	1.773	1.395
12. Materjalide, seadmete ja arveldusartik- lite jääkide muutumine kapitaalehituses (suurenemine +, vähenemine —)	+ 571	+ 2.318	+ 669
13. Kapitaalremont	4.142	5.257	4.558
14. Mittelimiitsed kulutused	1.786	1.783	185

	1940. a.		1941. a.
	Aasta- plaan	Esialgse täitmise aruanne (oodatav täitmine)	Plaan
15. Ehituse maksumuse alanemisest saadava säästu reserv	1.030	525	—
16. Elamu- ja kommunaalmajanduse kulud	4.532	4.586	3.626
Selle hulgas elamu- ja kommunaal- majanduse kahjumid	898	2.364	1.030
17. Kulud leitudstegevuse alal	—	—	864
18. Amortisatsiooni kasutamata jäägid aasta algul	—	—	—
Selle hulgas:			
a) kapitaalehituseks	—	—	—
b) kapitaalremondiks	—	—	—
19. Juurdearvestused kaadrite ettevalmista- miseks, mis antakse üle õppeasutiste peavalitsuse tsentraliseeritud fondi . .	178	181	—
20. Kahjumid muudest operatsioonidest . .	—	1.024	—
21. Eraldamised laiatarbekaupade fondi . .	—	198	552
22. Käibevahendite immobilisatsioon, mis kuulub katmisele	—	808	—
23. Mitteplaanilised kapitaaltööd	—	293	—
24. 1940. a. ressurssidest tasutud 1939. a. kapitaalremont	—	—	—
25. Muud kulud	—	4	—
26. Kulud kaadrite ettevalmistamise alal . .	3.314	2.938	2.935
27. Kulud teaduslike uurimisasutiste ja üri- tuste alal	4.368	4.923	3.180
28. Kulud lasteaeade ülalpidamiseks . . .	1.205	1.213	1.224
29. Kulud üldhariduslike koolide ülalpida- mise alal	—	—	—
30. Kulud tervishoiu alal	—	—	—
31. Ministeeriumi administratiivjuhtimise kulud	—	—	—
Selle hulgas töötasud	—	—	—
K o k k u k u l u s i d	407.276	435.617	452.080

	1940. a.		1941. a.
	Aasta- plaan	Esialgse täitmise aruanne (oodatav täitmine)	Plaan
Kulude üldsummast kaetakse ministeeriumi piires jaotuvate tuludega:			
a) kapitaalkulutused amortisatsiooni arvel finantseeritavas osas	5.850	5.293	6.326
b) kapitaalremondid amortisatsiooniliste eraldamiste summas	3.870	4.098	4.227
c) kulud masskaadrite ettevalmistamiseks ja tehniliseks propagandaks toodangu omahinnas tehtavate eraldamiste arvel	856	655	—
d) kulud teaduslikeks uurimistöödeks lepingute järgi ja toodangu omahinnas tehtavate juurdearvestuste arvel	4.368	3.053	1.775
e) kulud lasteaedade ülalpidamiseks direktorifondi arvel	100	167	250
f) elamu- ja kommunaalmajanduse kulud, mis kaetakse:			
1) toodangu omahinna arvel	898	727	391
2) ettevõtete kasumite arvel	—	1.637	639
g) kulud leiutustegevuseks toodangu omahinna arvel	—	—	328
K o k k u kulused, välja arvatud ministeeriumi piires jaotuvate tuludega kaetavad kulud	391.334	419.987	438.144
Tulude ülekaal kuludest	—	—	21.580
Vahekord riigieelarvega.			
I. Maksed riigieelarvesse.			
1. Käibemaks	3.430	4.125	4.855
2. Eraldamised kasumeist	12.860	13.929	16.871
3. Ehitus- ja montaažorganisatsioonides ehituse maksumuse alanemisest saadava säästu äravõtmine	—	—	3.649
4. Liigsete käibevahendite äravõtmine	—	—	14.283
5. Riigieelarvesse äravõetud juurdearvestused ehituskaadrite ettevalmistamiseks	—	117	—
6. Erisummade jäägi äravõtmine riigieelarvesse	—	—	39
K o k k u maksed riigieelarvesse	16.290	18.171	39.697

	1940. a.		1941. a.
	Aasta- plaan	Esialgse täitmise aruanne (oodatav täitmine)	Plaan
II. Assignatsioonid riigieelar- vest.			
1. Omade käibevahendite juurdekasvuks	17.180	16.930	—
2. Omade käibevahendite täiendamiseks aasta algul	—	—	—
3. Riiklik dotatsioon	—	—	—
4. Kuludeks preemiade ja lisatasude välja- maksmise alal	—	—	—
5. Kuludeks leitudstegevuse alal	—	—	536
6. Kapitaalehituseks	21.778	18.436	14.214
7. Mittelimiiitseteks kulutusteks	—	—	—
8. Hariduse jaoks	3.042	2.803	3.367
9. Kuludeks tervishoiu alal	—	—	—
10. Ministeeriumi administratiiv-juhtimise kuludeks	—	—	—
K o k k u assignatsioonid riigieelar- vest	42.000	38.169	18.117
Maksud riigieelarvesse ületavad assignatsi- oone riigieelarvest	—	—	21.580
Assignatsioonid riigieelarvest ületavad mak- seid riigieelarvesse	25.710	19.998	—

	Assignatsioonid riigieelarvest	Kasum majandusliku tegevuse alal	Hanke montaažorgani- satsiooni kasum	Kasum majanduslikul viisil teostatava kapi- taalehituse alal	Kasum jäätmeist valmis- tatavate laiatarbekau- pade realiseerimisest	Jooksva aasta amorti- satsioon majandusliku tegevuse alal	Ehitusorganisatsioonide amortisatsioon	Sääst majanduslikul viisil teostatava chituse maksumuse alanemisest
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Maksed riieelarvesse (ilma käibemaksuta) . . .	—	13.149	3.722	—	—	—	—	—
2. Toodangu omahinnasse arvamata kulud	—	639	—	—	—	—	—	—
3. Omade käibevahendite juurdekasv	—	—	—	—	—	—	—	—
4. Eraldamine direktori- fondi	—	868	76	8	—	—	—	—
5. Kapitaaltööd	12.150	28.790	—	389	—	6.326	420	525
6. Kapitaalehituse maksu- muse kallinemine	1.395	—	—	—	—	—	—	—
7. Materjalide, seadmete ja arveldusartiklite jääkide muutumine kapitaalehi- tuses	669	—	—	—	—	—	—	—
8. Kapitaalremont	—	—	—	—	—	4.227	331	—
9. Mittelimiitsed kulutused	—	—	—	—	—	—	—	—
10. Kulud leiutustegevuse alal	536	—	—	—	—	—	—	—
11. Kulud kaadrite ette- valmistamiseks	2.635	—	—	—	—	—	—	—
12. Kulud teaduslike uuri- misasutiste ja ürituste alal	125	—	—	—	—	—	—	—
13. Kulud lasteaedade ülal- pidamiseks	667	—	—	—	—	—	—	—
14. Eraldamised jäätmeist toodetavate laiatarbe- kaupade fondi	—	—	—	—	552	—	—	—
K o k k u	18.117	43.446	3.798	397	552	10.553	751	525

10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
3.649	—	—	—	—	—	—	39	—	14.283	34.842
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	639
—	254	54	—	—	—	—	—	—	544	852
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	952
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	48.600
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.395
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	669
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4.558
—	185	—	—	—	—	—	—	—	—	185
—	—	—	—	—	—	—	—	328	—	864
—	—	—	—	—	—	—	300	—	—	2.935
—	—	—	—	—	1.215	1.775	65	—	—	3.180
—	—	—	367	250	—	—	—	—	—	1.224
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	552
3.649	439	54	367	250	1.215	1.775	404	328	14.827	101.447

SISUKORD.

	Lk.
Autorilt	3
I p e a t ü k k.	
Ministeeriumide, peavalitsuste ja ettevõtete poolt tulude ja kulude bilansside koostamise ja esitamise kord ning tähtajad	5
II p e a t ü k k.	
Materjalide ettevalmistus tulude ja kulude bilansside koostamiseks	11
III p e a t ü k k.	
Tulude ja kulude bilansside finantsnäitarvude arvestusmeetodid	19
IV p e a t ü k k.	
Tootmiskulud ja took tööstuslike ettevõtete toodangu realiseerimisest	21
1. Tootmiseelarve koostamise printsiibid	21
2. Tootmiskulude eelarve koostamise meetodid	26
3. Toodangu omahinna alandamise plaan ja tema koostamise kord	31
4. Tööstuslike ettevõtete tootmiskulude eelarvete kontroll ja kokkukõlastamine omahinna plaaniga	35
5. Realiseeritava toodangu tootmiskulud	44
6. Jäätmeist valmistatavate laiatarbekaupade tootmiskulud	46
7. Ettevõtete toodangu omahinnasse mittevõetavad kulud	48
8. Toodangu realiseerimisest saadava toogi arvestus	48
9. Akumulatsioonisummade ja toodangu realiseerimise rentaaluse kontroll	57
V p e a t ü k k.	
Varustus-, turustus- ja kokkuostuorganisatsioonide tulud ja käibekulud	63
1. Varustus-, turustus- ja kokkuostuorganisatsioonide tulud	63
2. Varustus-, turustus- ja kokkuostuorganisatsioonide käibekulud	67
3. Varustus-, turustus- ja kokkuostuorganisatsioonide tegevuse tulemused	69

VI peatükk.

Omade käibevahendite täiendamine	70
1. Omade käibevahendite normimine	70
2. Tööstusliku ettevõtte omade käibevahendite normatiivide arvestus	81
3. Varustus-, turustus-, kokkuostu- ja kaubandusorganisatsioonide omade käibevahendite normatiivide arvestus	88
4. Hanke ehitus- ja montaažorganisatsioonide omade käibevahendite normatiivide arvestus	91
5. Omade käibevahendite juurdekaskv	93
6. Omade käibevahendite puudujäägi katmine plaanitava aasta algul	94
7. Omile käibevahendele võrdsustatud püsivpassivate juurdekaskv	96
8. Took kasutuselt väljalangenud varanduse realiseerimisest	100

VII peatükk.

Plaaniline ja mitteplaaniline kapitaalehitus ja kapitaalremont	102
1. Plaaniline kapitaalehitus	102
2. Materjalide, seadmete ja arvelduste jääkide muutumine kapitaalehituses	104
3. Ehitusorganisatsioonide akumulatsioonisummad	112
4. Amortisatsiooniks eraldatud summad ja nende suunamine	116
5. Kapitaalremont	120
6. Mitteplaanilised (mittestabiilsed) kapitaalmahutused	121

VIII peatükk.

Elamu- ja kommunaalmajanduse tulud ja kulud	122
---	-----

IX peatükk.

Eraldamised erifondidesse	134
-------------------------------------	-----

X peatükk.

Kulud riiklike ürituste alal	135
--	-----

XI peatükk.

Haridusasutiste tulud ja kulud	136
1. Kaadrite ettevalmistuse ja tehnilise propaganda asutiste tulud ja kulud	138
2. Teaduslike uurimisasutiste tulud ja kulud	143
3. Lasteaedade tulud ja kulud	146
4. Üldhariduslike koolide tulud ja kulud	149

XII peatükk.

Tervishoiuasutiste tulud ja kulud	149
---	-----

XIII peatükk.

Ministeeriumi administratiiv-juhtivate asutiste tulud ja kulud	150
--	-----

XIV peatükk.

Majandusorganisatsiooni arveldusvahekorrad riigieelarvega	151
1. Plaanilise tulude ja kulude bilansi tasakaalustamine	151
2. Majandusorganisatsiooni arveldusvahekorrad riigieelarvega	154

Lisad.

1. Peavalitsuse 1941. a. tulude ja kulude bilanss	164
2. Peavalitsuse 1941. a. tulude ja kulude bilansi liigestus	172

1. trükk.

Vastutav toimetaja K. Kongo. Tehniline toimetaja R. Taru. Ladumisele antud 10. VI 1946. Trükkimisele antud 15. VIII 1946. Paberi kaust 61×86. $\frac{1}{16}$. Trükipoognaid 11. Autoripoognaid 8,92. Arvestuspoognaid 9,05. MB 01678. Laotihedus trpg. 35 200. Tiraaž 5 200. Trükikoja tellimus nr. 533. Trükikoda „Noor-Eesti“, Tartu, Kastani 38. Hind rbl. 10.—

С. М. Кутырев, Баланс доходов и расходов хозяйственной организации промышленности.

На эстонском языке. Эгосиздат „Научная Литература“, Тарту.

Rbl. 10.—

(7-16057

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00499019 0